

Η ΛΑΪΚΗ ΚΙΝΑ ΚΑΙ Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΙΡΑ
ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ

«ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ»

ΑΘΗΝΑ 1963

Η ΛΑΪΚΗ ΚΙΝΑ ΚΑΙ Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

**Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΙΡΑ
ΤΗΣ
ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ**

**ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ
ΤΗΣ “ΛΑΪΚΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ,”
ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟΥ**

Μετάφραση από τα γαλλικά
ΜΙΝΑΣ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

«ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ»

ΑΘΗΝΑ 1963

北京外文出版社出版

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΕΚΙΝΟ 1961

ΟΙ
«ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ»
μέ τή συνεργασία
ΤΗΣ
«ΕΝΩΣΕΩΣ ΦΙΛΩΝ ΝΕΑΣ ΚΙΝΑΣ»
παρουσιάζουν,

στη σειρά τῶν ἔργων *Ἡ Λαϊκὴ Κίνα
καὶ ὁ σύγχρονος κόσμος*, τὰ δύο
βαρυσήμαντα ἔθρα τῆς «Λαϊκῆς Ἡμε-
ρησίας» τοῦ Πεκίνου σχετικά μέ τήν
ἱστορικὴ πείρα τῆς δικτατορίας τοῦ προ-
λεταριάτου.

Ἡ ἐπιλογή τῶν ἔργων, πού ἐκδίδον-
ται στή σειρά αὐτὴ ἔγινε ἀπὸ τὸν κρα-
τικὸ ἐκδοτικὸ ὄργανισμὸ τῆς Λαϊκῆς Δη-
μοκρατίας τῆς Κίνας *Ξενόγλωσσες
ἐκδόσεις*.

ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΩΤΗ Σεπτέμβριος 1959
ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ Ἀπρίλιος 1961

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ¹

Ἡ μετάφραση αὐτῆ τῆς Ἱστορικῆς πείρας τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου ἔγινε ἀπὸ τὴν πρώτη κινεζικὴ ἔκδοση (Ἐκδόσεις τοῦ Λαοῦ, Ἀπρίλιος 1957, Πεκίνο). Τὸ πρῶτο ἄρθρο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου: Σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορικὴ πείρα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου δημοσιεύθηκε στὶς 5 Ἀπριλίου 1956 καὶ τὸ δεύτερο ἄρθρο: Καὶ πάλι γιὰ τὴν ἱστορικὴν πείρα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, στὶς 29 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους.

¹ Τῆς κινεζικῆς ἔκδοσης. — Σημ. ἑλλ. μετάφ.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΙΡΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ *

Τὸ 20ὸ Συνέδριο τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως ἔκανε τὸν ἀπολογισμὸ τῆς νέας πείρας ποὺ ἀπόκτησε τόσο στὸν τομέα τῶν διεθνῶν σχέσεων, ὅσο καὶ στὴν ἐθνικὴ οἰκοδόμηση. Καὶ πῆρε μία σειρά ἀποφάσεις μεγάλης σημασίας. Οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς ἀφοροῦν τὴ σταθερὴ ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς τοῦ Λένιν σχετικὰ μὲ τὴν δυνατότητα εἰρηνικῆς συνύπαρξης μεταξὺ χωρῶν διαφορετικῶν κοινωνικῶν καθεστώτων, τὴν ἀνάπτυξη τοῦ σοβιετικοῦ δημοκρατικοῦ συστήματος, τὴν συνεπῆ τήρηση τῆς ἀρχῆς τῆς συλλογικῆς ἡγεσίας στοὺς κόλπους τοῦ Κόμματος, τὴν κριτικὴ τῶν ἀνεπαρκειῶν τοῦ Κόμματος καὶ τὴν υἱοθέτηση τοῦ ἕκτου πενταετοῦς σχεδίου γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς λαϊκῆς οἰκονομίας.

Τὸ ζήτημα τοῦ ἀγῶνα ἐναντίον τῆς προσωπολατρίας κατέλαβε μεγάλη θέση σ' αὐτὸ τὸ Συνέδριο. Τὸ Συνέδριο κατήγγειλε χωρὶς ἐπιείκεια τὴν προσωπολατρεία ποὺ εἶχε διαδοθεῖ γιὰ μιὰ μεγάλη περίοδο στὴν σοβιετικὴ ζωὴ καὶ ποὺ ἔγινε αἰτία νὰ διαπραχθοῦν πολλὰ σφάλματα στὴν ἐργασία καὶ εἶχε δυσάρεστες συνέπειες. Ἡ θαρραλέα αὐτὴ αὐτοκριτικὴ ποὺ ἔκανε τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως γιὰ τὰ σφάλματά του τοῦ παρελθόντος, μαρτυρεῖ ὅτι ὑπάρχει ὑψηλὸ πνεῦμα ἀρχῆς στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ Κόμματος καθὼς καὶ τὴ μεγάλη ζωτικότητα τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ.

Δὲν γνωρίζομε οὔτε στὴν ἱστορία, οὔτε στὶς σημερινὲς κεφαλαιοκρατικὲς χῶρες, νὰ ὑπῆρξε κόμμα στὴν ἐξουσία ἢ πολιτικὴ δμάδα στὴν ὑπηρεσία τῶν ἐκμεταλλευτριῶν τάξεων, ποὺ νὰ τόλμησε ποτὲ νὰ ἐκθέσει θαρραλέα τὰ σοβαρὰ σφάλματά του μπροστὰ στὰ μέλη του καὶ στὶς λαϊκὲς μάζες. Ὅμως, τὸ πρᾶγμα,

* Τὸ ἀρθρο αὐτὸ τὸ συνέταξε τὸ Γραφεῖο Συντάξεως τῆς Ζενμίν Ζιμπάο (Λαϊκὴ Ἡμερησία), μὲ βάση τίς συζητήσεις ποὺ ἔγιναν σὲ μιὰ πλατειὰ συνεδρίαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος Κίνας.

μὲ τὸ Κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, εἶναι τελείως διαφορετικό. Τὸ Κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξης βρίσκεται στὴν ὑπηρεσία τῶν πλατειῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ἡ αὐτοκριτικὴ δὲν ζημιώνει σὲ τίποτα ἓνα τέτοιο κόμμα, μόνο τὸ κάνει νὰ ἀποβάλλει τὰ σφάλματά του καὶ νὰ κερδίσει τὴν ὑποστήριξη τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν.

Τώρα καὶ πάνω ἀπὸ ἓνα μῆνα, οἱ ἀντιδραστικοὶ ὀλόκληρου τοῦ κόσμου φλυαροῦν μὲ τὴν καρδιά τους γιὰ τὴν αὐτοκριτικὴ πὺ ἔκανε τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, γιὰ τὴν προσωπολατρεία. Ἄ! λένε, αὐτὸ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, πὺ πρῶτο ἐγκαθίδρυσε σοσιαλιστικὸ καθεστῶς, νὰ τώρα πὺ κάνει βαρειά σφάλματα· καὶ τὸ πὺ σπουδαῖο, εἶναι πὺς τὰ διέπραξε ὁ Στάλιν, ὁ διάσημος καὶ δοξασμένος αὐτὸς ἡγέτης! Οἱ ἀντιδραστικοὶ νομίζουν πὺς αὐτὸ τοὺς δίνει ἓνα πρόσχημα, γιὰ νὰ δυσφημήσουν τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἄλλὰ δὲν πρόκειται νὰ κερδίσουν τίποτα, γιὰ τὸν κόπο τους. Ποιὸς διάσημος μαρξιστῆς ἔγραψε ποτὲ πὺς δὲν πρόκειται νὰ διαπράξομε ποτὲ σφάλματα, ἢ πὺς εἶναι ἀπόλυτα ἀδύνατον νὰ διαπράττει ἓνας κομμουνιστῆς σφάλματα; Δὲν εἶμαστε μήπως ἐμεῖς ἀκριβῶς, οἱ μαρξιστῆς - λενινιστῆς, πὺ πάντα ἀρνιῶμαστε ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἓνα «θαυματοργὸ ὄν», ἱκανὸ νὰ μὴ διαπράξει ποτὲ οὔτε ἓνα σφάλμα, εἴτε μεγάλο εἴτε μικρό, δὲν εἶμαστε μήπως ἐμεῖς ἀκριβῶς οἱ κομμουνιστῆς, πὺ ἐφαρμόζομε τὴν κριτικὴ καὶ τὴν αὐτοκριτικὴ στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ Κόμματος μας; Πὺς εἶναι δυνατὸ νὰ διανοηθεῖ κανεὶς πὺς ἓνα σοσιαλιστικὸ κράτος, πὺ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία ἐγκαθίδρυσε τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, δὲν θὰ διαπράξει κανενὸς εἶδους σφάλματα;

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1921, ὁ Λένιν ἔλεγε :

«Ἄς μᾶς γεμίζουν μὲ κατάρεις, μὲ βρισιές, μὲ χλευασμοὺς, οἱ καμποτῖνοι καὶ τὰ γουρούνια τῆς ἀστικῆς τάξης πὺ πνέει τὰ λοίσθια, καὶ τῆς μικροαστικῆς δημοκρατίας πὺ σέρνεται πίσω της, γιὰ τὶς ἐλλείψεις καὶ τὰ σφάλματα πὺ παρουσιάζομε, οἰκοδομώντας τὸ σοβιετικὸ μ α ς καθεστῶς. Δὲν ξεχνοῦμε οὔτε μιὰ στιγμὴ ὅτι παρουσιάσαμε καὶ ἀκόμα παρουσιάζομε ἓνα σωρὸ ἐλλείψεις καὶ σφάλματα. Ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος πὺ θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ μὴν διαπράξομε σφάλματα, σὲ ἓνα τόσο καινούργιο γιὰ τὴν παγκόσμια ἱστορία ἔργο, ὅπως εἶναι ἡ δημιουργία ἑνὸς

άγνωστου ακόμα τύπου κρατικής οργανώσεως! Θα πολεμήσομε, χωρίς ν' αφήσομε τὸ πεδίο τῆς μάχης, γιὰ νὰ διορθώσομε τὶς ἑλλείψεις καὶ τὰ σφάλματά μας, γιὰ νὰ πετύχομε τὴν καλύτερη ἐφαρμογὴ τῶν σοβιετικῶν ἀρχῶν στὴν ζωὴ»¹.

Εἶναι ἐπίσης ἀδιανόητο τὸ ὅτι ὠρισμένα σφάλματα ποὺ διαπράχθηκαν στὶς πρῶτες περιόδους ἀποκλείουν γιὰ πάντα κάθε δυνατότητα νὰ διαπραχθοῦν ἄλλα, ἢ καὶ νὰ ἐπαναληφθοῦν λίγο-πολύ τὰ ἴδια σφάλματα. Ἀπὸ τότε ποὺ ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία διαιρέθηκε σὲ τάξεις μὲ ἀντιτιθέμενα συμφέροντα, πέρασε ἀπὸ τὴν δικτατορία τῶν δουλοκτητῶν, τὴ δικτατορία τῶν φεουδαρχῶν καὶ τὴ δικτατορία τῆς ἀστικῆς τάξης, ποὺ διαρκέσαν χιλιάδες χρόνια· καὶ μόνο ἀπὸ τὴ νίκη τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπανάστασης καὶ ὕστερα, γνωρίζει ἡ ἀνθρωπότητα τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου. Οἱ τρεῖς πρῶτες μορφές δικτατορίας εἶναι δικτατορίες τῶν ἐκμεταλλευτριῶν τάξεων, μ' ὄλο ποὺ ἡ δικτατορία τῶν φεουδαρχῶν εἶναι πιὸ προοδευτικὴ ἀπὸ τὴ δικτατορία τῶν δουλοκτητῶν καὶ ἡ δικτατορία τῆς ἀστικῆς τάξης πιὸ προοδευτικὴ ἀπὸ τὴ δικτατορία τῶν φεουδαρχῶν. Οἱ ἐκμεταλλεύτριες αὐτὲς τάξεις, ποὺ ἔπαιξαν κάποιο προοδευτικὸ ρόλο στὴν ἱστορία τῆς κοινωνικῆς ἀνάπτυξης, δὲν μπόρεσαν νὰ συσσωρεύσουν πείρα στὴν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας, παρὰ μόνο ὅταν τὴν πλήρωσαν μὲ ἀναρρήθητα σφάλματα ἱστορικῆς σημασίας στὴ διάρκεια μεγάλων περιόδων καὶ ἐπαναλαμβάνοντας ἓνα σωρὸ φορές τὰ ἴδια σφάλματα. Ὡστόσο, ὅσο ὀξύνεται ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὶς σχέσεις παραγωγῆς ποὺ οἱ τάξεις αὐτὲς ἀντιπροσωπεύουν καὶ στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις τῆς κοινωνίας, διαπράττουν ἀναπόφευκτα καὶ ἄλλα σφάλματα, πιὸ πολλὰ καὶ πιὸ βαρειά, προκαλώντας μεγάλες ἐξεγέρσεις τῶν καταπιεζομένων τάξεων καὶ τὴν ἀποσύνθεση στοὺς ἴδιους τοὺς κόλπους τους, πρᾶγμα ποὺ, τελικά, μπορεῖ νὰ φέρει τὴν καταστροφή τους. Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου εἶναι ἀπὸ τὴ φύση της βασικὰ διαφορετικὴ ἀπὸ ὅλες τὶς προηγούμενες μορφές δικτατορίας, ποὺ εἶταν δικτατορίες τῶν ἐκμεταλλευτριῶν τάξεων. Εἶναι ἡ δικτατορία ποὺ ἐφαρμόζει ἡ τάξη τῶν ἐκμεταλλευομένων, δικτατορία τῆς πλειο-

¹ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Γιὰ τὴν τέταρτη ἐπέτειο τῆς Ὀκτωβριανῆς Ἐπανάστασης, *Ἐκλογή Ἔργων*, Τόμος Β', Μέρος δεῦτερο, σελ. 615, Ξενογλωσσες ἐκδόσεις, Μόσχα, 1953.

ψηφίας πάνω στην μειοψηφία, και πού έχει για αντικειμενικό σκοπό να εγκαθιδρύσει μιὰ σοσιαλιστική κοινωνία, χωρίς έκμετάλλευση ούτε άθλιότητα. Είναι ή πιό προοδευτική αλλά και ή τελευταία δικτατορία στην ιστορία τής ανθρωπότητας. Όμως, δεδομένου ότι σ' αυτή τή δικτατορία ανήκει ή άποστολή του να επιτελέσει τὰ πιό μεγαλειώδη και τὰ πιό δύσκολα έργα και να αντιμετώπισει τόν πιό πολύπλοκο άγώνα με τούς πιό δύσκολους δρόμους τής ιστορίας, είναι, όπως έλεγε ο Λένιν, αναπόφευκτο, να γίνουν πολλά λάθη.

Άν ώρισμένοι κομμουνιστές δείχνουν έπαρση, άλαζονεία και άφίνουν τò πνεύμα τους να άπολιθώνεται, μπορούν να φτάσουν στο σημείο και να έπαναλάβουν άκόμα τὰ σφάλματά τους, ή τὰ σφάλματα τών άλλων. Έμείς, οί κομμουνιστές, δέν πρέπει ποτέ να τò παραβλέπομε αυτό. Για να νικήσει τούς ισχυρούς έχθρούς της, ή δικτατορία του προλεταριάτου, πρέπει να έχει έντονα συγκεντρωτική έξουσία. Και ή έξουσία αυτή πρέπει να συνδυάζεται με ύψηλό βαθμό δημοκρατίας. Όταν υπάρχει υπερβολικά έντονος συγκεντρωτισμός, βλέπομε να έμφανίζονται πολυάριθμα σφάλματα. Αυτό είναι κάτι εύκολο να τò καταλάβει κανείς. Άλλά όποια και άν είναι τὰ σφάλματα που διαπράττονται, τò καθεστώς τής δικτατορίας του προλεταριάτου θά είναι πάντα, για τις λαϊκές μάζες, πολύ άνώτερο από όλα τὰ καθεστώτα δικτατορίας τών τάξεων τών έκμεταλλευτών και από τήν δικτατορία τής άστικής τάξης. Ο Λένιν είχε δίκιο όταν έλεγε :

«Όταν μās κατηγορούν οί αντίπαλοί μας και λένε : βλέπετε ; άκόμα και ο ίδιος ο Λένιν αναγνωρίζει πως οί μπολσεβίκοι έχουν κάνει τεράστιο άριθμό από άνοησίες, άπαντῶ τò έξής : ναί, αλλά, ξέρετε, οί άνοησίες μας είναι, ωστόσο, έντελῶς άλλου είδους από τις δικές σας!»¹

Οί έκμεταλλεύτριες τάξεις που δέν έχουν άλλο αντικειμενικό σκοπό παρά να ληστεύουν, πάντα έλπίζουν πως θά διαιωνίσουν τήν δικτατορία τους από γενεά σε γενεά και γι' αυτό κατέφυγαν

¹ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Τὰ πέντε χρόνια τής ρωσικής έπανάστασης και οί προοπτικές τής παγκόσμιας έπανάστασης. Έκλογή έργων, Τόμος Β', Μέρος δεύτερο, σελ. 724, Ξενόγλωσσες έκδόσεις, Μόσχα, 1953.

σὲ ὄλα τὰ δυνατὰ μέσα γιὰ νὰ καταπιέζουν τὸ λαό. Τὰ λάθη τους εἶναι ἀνεπανόρθωτα. Ἄλλὰ τὸ προλεταριάτο ποὺ παλεύει γιὰ τὴ χειραφέτηση τοῦ λαοῦ στὸ ὕλικὸ καὶ ἠθικὸ πεδίο, χρησιμοποιοῖ τὴ δικτατορία του γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν κομμουνισμό, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὁμόνοια ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀφίνει βαθμιαῖα νὰ φθίνει ἡ δικτατορία του. Γι' αὐτὸ καὶ προσπαθεῖ νὰ δώσει πλήρη ἀνάπτυξη στὸ πνεῦμα πρωτοβουλίας καὶ στὴ δραστηριότητα τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Τὸ γεγονός πῶς, κάτω ἀπὸ τὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἀπεριόριστα τὸ πνεῦμα πρωτοβουλίας καὶ ἡ δραστηριότητα τῶν μαζῶν, περιέχει καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ὑπερπηδηθοῦν καὶ ὄλα τὰ σφάλματα ποὺ ἔχουν διαπραχθεῖ κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ καθεστῶς.

Στοὺς ἡγέτες τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων καὶ τῶν σοσιαλιστικῶν κρατῶν πέφτει ἡ εὐθύνη νὰ περιορίσουν στὸ ἐλάχιστο τὸν ἀριθμὸ τῶν σφαλμάτων τους, νὰ ἐμποδίσουν ὅσο εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν ὠρισμένα βαρεῖα σφάλματα, νὰ φροντίζουν ὥστε νὰ ἀντλοῦν διδάγματα ἀπὸ τὰ μεμονωμένα, μερικῆς καὶ προσωρινῆς σημασίας σφάλματα καὶ νὰ καταβάλουν κάθε προσπάθεια ὥστε αὐτὰ νὰ μὴν μετατραποῦν σὲ σφάλματα ἐθνικῆς ὀλκῆς ἢ μακρῆς διαρκείας. Γι' αὐτὸ, κάθε ἡγέτης πρέπει νὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ μετριόφρων καὶ προσεκτικὸς, νὰ βρίσκεται σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὶς μάζες, νὰ τὶς συμβουλεύει στὸ κάθε ζήτημα, νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἐξετάζει συνεχῶς τὴν πραγματικὴ κατάστασι καὶ νὰ ἀσκεῖ διαρκῶς τὴν κριτικὴ καὶ τὴν αὐτοκριτικὴ ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις καὶ στὸ μέτρο ποὺ ταιριάζει. Ἄκριβῶς ἐπειδὴ ὁ Στάλιν δὲν ἐνέργησε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, διέπραξε στὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του ὠρισμένα σοβαρὰ σφάλματα στὴν δουλειά του σὰν κύριου ἡγέτη τοῦ Κόμματος καὶ τοῦ κράτους. Ἀπόκτησε ὑπερβολικὰ μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἔπαψε νὰ εἶναι σῶφρων, καὶ εἶδαμε νὰ ἐμφανίζεται στὸ πνεῦμα του ἡ ὑποκειμενικότητα καὶ ἡ τάσι νὰ ἀρκεῖται σὲ ὄχι ὀλοκληρωμένες ἀπόψεις. Πῆρε σφαλερῆς ἀποφάσεις σὲ ὠρισμένα σημαντικὰ ζητήματα, πρᾶγμα ποὺ εἶχε πολὺ δυσάρεστες συνέπειες.

Ἡ νίκη τῆς μεγάλης Ὀκτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς Ἐπανάστασις ἐπέτρεψε στὸ λαὸ καὶ στὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσις νὰ ἐγκαθιδρύσουν ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Λένιν, τὸ πρῶτο σοσιαλιστικὸ κράτος στὸ ἓνα ἔκτο τῆς γήινης σφαίρας.

Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσὴ πραγματοποίησε γρήγορα τὴ σοσιαλιστικὴ ἐκβιομηχάνισή τῆς χώρας καὶ τὴν κολλεκτιβοποίησιν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, ἔδωκε ὄθησιν εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν κουλτούραν, καὶ δημιούργησε μιὰ στέρην πολυεθνικὴν συμμαχίαν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Ἐνώσεως τῶν Σοβιετῶν. Οἱ καθυστερημέναι ἐθνότητες τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἐγέναντο σοσιαλιστικαὶ ἐθνότητες. Ἐν τῷ Δεύτερῳ Παγκόσμιῳ Πόλεμῳ, ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσὴ ἀποδείχθη ἡ κυριότερη δύναμις ποὺ νίκησε τὸ φασισμὸν καὶ ἔσωσε τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν. Βοήθησε ἐπίσης τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς νὰ νικήσῃ τὸν ἰαπωνικὸν μιλιταρισμὸν. Ὅλες αὐταὶ οἱ ἐνδοξαίους ἐπιτυχίαι ἐδείξαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητι τὸ ἀκτινοβόλον μέλλον τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ, κλονίσαντο δὲ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ ἔκαναν τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσὴν τὸ πρῶτον καὶ πῶς ἰσχυρὸν προπύργιον τοῦ παγκόσμιου ἀγῶνα γιὰ μιὰ μόνιμην εἰρήνην. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσὴ ἐνθάρρυνε καὶ ὑποστήριξε ὅλες τὰς ἄλλας σοσιαλιστικὰς χώρας εἰς τὴν οἰκοδόμησίν των· ἐνθάρρυνε σὲ ὁλόκληρον τὸν κόσμον τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα, τὸ ἀντιαποικιακὸν κίνημα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κινήματα γιὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλειώδες ἔργον ποὺ πραγματοποίησαν ὁ σοβιετικὸς λαὸς καὶ τὸ Κομμουνιστικὸν κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐδείξε εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τὸ Κομμουνιστικὸν κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως τὸ δρόμον πρὸς τὰς μεγάλας αὐταὶς ἐπιτυχίαις εἶναι ὁ Λένιν. Ἡ τιμὴ, γι' αὐτό, πρέπει νὰ ἀνήκει εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ποὺ ἡγήθηκε δραστήρια εἰς τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς πολιτικῆς γραμμῆς τοῦ Λένιν, καὶ ἕνα ἀναπόσπαστον μέρος αὐτῆς τῆς τιμῆς ἀνήκει εἰς τὸν Στάλιν.

Ἐπεὶ ἀπὸ τοῦ θάνατο τοῦ Λένιν, ὁ Στάλιν, ὡς κύριος ἡγέτης τοῦ Κόμματος καὶ τοῦ κράτους, ἐφάρμοσε καὶ ἀνάπτυξε μὲ δημιουργικὸν τρόπον τὸν μαρξισμὸν - λενινισμὸν. Ἐν τῷ ἀγῶνι γιὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς κληρονομίας τοῦ λενινισμοῦ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του —τῶν τροτσκιστῶν, τῶν ζηνοβιεφιστῶν καὶ ἄλλων πρακτόρων τῆς ἀστικῆς τάξεως— ὁ Στάλιν ἐξέφρασε τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ καὶ ἀποδείχθη ἐξοχος ὑπέρμαχος τοῦ μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ. Ἐὰν ὁ Στάλιν κέρδισεν τὴν ὑποστήριξιν τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ καὶ ἐπαιξε σημαντικὸν ἱστορικὸν ρόλον, αὐτὸ ἐγένετο,

πρώτα - πρώτα, γιατί υπερασπίστηκε, μαζί με τους άλλους ηγέτες του Κομμουνιστικού κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης, τη γραμμή του Λένιν σχετικά με την έκβιομηχάνιση της χώρας των Σοβιετών και την κολλεκτιβοποίηση της αγροτικής οικονομίας. Το Κομμουνιστικό κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, πραγματοποιώντας τη γραμμή αυτή, έκανε να θριαμβεύσει ο σοσιαλισμός στην χώρα του και δημιούργησε τις προϋποθέσεις για τη νίκη της Σοβιετικής Ένωσης στον πόλεμο κατά του Χίτλερ. Όλες αυτές οι νίκες που κέρδισε ο σοβιετικός λαός έναρμονίζονται με τα συμφέροντα της εργατικής τάξης ολόκληρου του κόσμου και όλης της προοδευτικής ανθρωπότητας και γι' αυτό ήταν πολύ φυσικό, το όνομα του Στάλιν να δοξαστεί άπεραντα στον κόσμο. Όστόσο, όταν ο Στάλιν, εφαρμόζοντας σωστά τη λενινιστική γραμμή, απόκτησε μεγάλο γόητρο στο λαό, τόσο στο εσωτερικό όσο και έξω από τη Σοβιετική Ένωση, έκανε το σφάλμα να υπερβάλει το δικό του ρόλο και αντίταξε το προσωπικό του κύρος στη συλλογική ηγεσία. Αυτό είχε ως συνέπεια να ξεθωιάσουν ώρισμένες ενέργειές του σε αντίθεση με τις θεμελιώδεις αντιλήψεις του μαρξισμού - λενινισμού που ο ίδιος είχε διαδόσει. Από τη μιὰ μεριά, αναγνώριζε ότι οι λαϊκές μάζες είναι οι δημιουργοί της ιστορίας, ότι το Κόμμα πρέπει να είναι διαρκώς στενά συνδεδεμένο με τις μάζες, να αναπτύσσει τη δημοκρατία μέσα στους κόλπους του καθώς και την κριτική και την αυτοκριτική εκ των κάτω προς τα άνω. Αλλά, από την άλλη μεριά, δεχόταν και ένθάρρυνε την προσωπολατρεία και έπαιρνε αυθαίρετες προσωπικές αποφάσεις. Έτσι, εμφανίστηκε στο Στάλιν, στην τελευταία περίοδο της ζωής του, μιὰ ρήξη ανάμεσα στη θεωρία και στη πράξη, σ' αυτό το ζήτημα.

Ο μαρξισμός - λενινισμός αναγνωρίζει ότι οι ηγετικές προσωπικότητες παίζουν μεγάλο ρόλο στην ιστορία. Ο λαός και το Κόμμα του έχουν ανάγκη από πρωτοπόρες προσωπικότητες που να μπορούν να εκπροσωπήσουν τα συμφέροντα και τη θέληση του λαού, να τοποθετηθούν στην πρώτη γραμμή του ιστορικού του αγώνα και να τον καθοδηγήσουν. Θα είταν έντελώς σφαλερό να άρνηθεί κανείς το ρόλο του ατόμου, το ρόλο των πρωτοπόρων ανθρώπων και των οδηγών. Αλλά, κάθε ηγέτης του Κόμματος ή του κράτους, από την στιγμή που τοποθετεί τον έαυτό του πάνω από το Κόμμα και τις μάζες αντί να μένει ανάμεσά τους,

καὶ ποὺ χωρίζεται ἀπὸ τὶς μᾶζες, παύει νὰ βλέπει ὀλοκληρωμένα καὶ διεισδυτικὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθήκες, ἀκόμα καὶ ἓνας ἄνθρωπος τόσο ἑξοχος σὰν τὸν Στάλιν, φτάνει ἀναπόφευκτα στὸ σημεῖο νὰ παίρνει σὲ σημαντικὰ ζητήματα ἀποφάσεις σφαλερὲς καὶ ὄχι σύμφωνες μὲ τὴν πραγματικότητα. Ὁ Στάλιν, παραλείποντας νὰ ἀντλήσει διδάγματα ἀπὸ ὠρισμένα μεμονωμένα, μερικῆς, προσωρινῆς σημασίας λάθη ποὺ ἀφοροῦσαν ὠρισμένα προβλήματα, δὲν μπόρεσε νὰ ἀποφύγει ὥστε αὐτὰ τὰ λάθη νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ σοβαρὰ σφάλματα ποὺ νὰ βλάψουν ὀλοκληρὸ τὸ λαὸ καὶ γιὰ μιὰ μεγάλη περίοδο. Στὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του, ὁ Στάλιν δεχόταν μὲ ὄλο καὶ μεγαλύτερη εὐχαρίστηση αὐτὴ τὴν προσωπολατρεία· παραβίασε τὶς ἀρχὲς τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ τοῦ Κόμματος καὶ τὴν ἀρχὴ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς συλλογικῆς ἡγεσίας μὲ τὴν ἀτομικὴ εὐθύνη. Αὐτὸ τὸν ὀδήγησε στὸ νὰ διαπράξει μερικὰ σοβαρὰ σφάλματα, ὅπως τὰ παρακάτω : ἔδωσε μεγάλη ἔκταση στὸ ζήτημα τῆς καταστολῆς τῶν ἀντεπαναστατῶν· δὲν ἔδειξε τὴν ἀναγκαίαν ἐπαγρύπνηση στὶς παραμονὲς τοῦ ἀντιφασιστικοῦ πολέμου· δὲν ἔδωσε ὄλη τὴν ἀπαιτούμενη προσοχὴ γιὰ μιὰ πῶ πλατεῖα ἀνάπτυξη τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας καὶ τὴν ὑλικὴ εὐημερία τῶν ἀγροτῶν· ἔδωσε ὠρισμένες σφαλερὲς συμβουλὲς γιὰ τὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα, καί, ἰδιαίτερα, πῆρε μιὰ σφαλερὴ ἀπόφαση στὸ ζήτημα τῆς Γιουγκοσλαβίας. Σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα, ὁ Στάλιν φάνηκε ὑποκειμενικός, εἶχε μονομερεῖς ἀπόψεις καὶ ἀποσπᾶστηκε ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα καὶ τὶς μᾶζες.

Ἡ προσωπολατρεία εἶναι ἓνα σάπιο ὑπόλειμμα ποὺ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὰ κατάβαρα τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ προσωπολατρεία εἶναι ριζωμένη, ὄχι μόνο στὶς τάξεις τῶν ἐκμεταλλευτῶν, ἀλλὰ καὶ στοὺς μικροπαραγωγούς. Εἶναι πολὺ γνωστό, ὅτι τὸ πατριαρχικὸ σύστημα εἶναι γέννημα τῆς οἰκονομίας τῶν μικροπαραγωγῶν. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, καὶ ὅταν ἀκόμα καταργηθοῦν οἱ τάξεις τῶν ἐκμεταλλευτῶν, ἀντικατασταθεῖ ἡ οἰκονομία τῶν μικροπαραγωγῶν μὲ τὴν συλλογικὴ οἰκονομία καὶ δημιουργηθῇ ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, ὠρισμένα σάπια, δηλητηριώδη κατάλοιπα τῆς ἰδεολογίας τῆς παλιᾶς κοινωνίας μποροῦν νὰ μείνουν γιὰ μεγάλη χρονικὴ περίοδο στὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων : «Ἡ δύναμη τῆς

συνήθειας σὲ ἑκατομμύρια καὶ δεκάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπων εἶναι ἢ πιὸ φοβερή» (Λένιν)¹. Ἡ προσωπολατρεία εἶναι ἀκριβῶς μιὰ δύναμη τῆς συνήθειας ἑκατομμυρίων καὶ δεκάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ἀφοῦ αὐτὴ ἡ δύναμη τῆς συνήθειας ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει στὴν κοινωνία, μπορεῖ νὰ ἐπηρεάζει πολλοὺς κρατικούς λειτουργοὺς καὶ δὲν ἄφησε ἀνεπηρέαστο οὔτε ἓναν ἡγέτη σὰν τὸν Στάλιν. Ἡ προσωπολατρεία εἶναι ἡ ἀντανάκλαση ἑνὸς κοινωνικοῦ φαινομένου στὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅταν ἀκόμα καὶ ἓνας ἡγέτης τοῦ Κόμματος καὶ τοῦ κράτους σὰν τὸν Στάλιν ἐπηρεάσθηκε ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὀπισθοδρομικὴ ἀντίληψη, αὐτὸ ἀσκεῖ τὴν ἀντίστροφη ἐπίδρασή του πάνω στὴν κοινωνία, βλάπτει τὴν ὑπόθεσή μας καὶ ἐμποδίζει τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν δημιουργικὴ δραστηριότητα τῶν λαϊκῶν μαζῶν.

Ὅλο καὶ μεγαλύτερες ἀντιφάσεις καὶ συγκρούσεις ὑψώνονται ἀνάμεσα στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις, στὸ πολιτικὸ καὶ οἰκονομικὸ σύστημα τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ στὴ ζωὴ τοῦ Κόμματος ὅτὴν διάρκεια καὶ στὸ βαθμὸ τῆς ἀνάπτυξής του ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά, καὶ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση τοῦ πνεύματος τῆς προσωπολατρίας ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὁ ἀγῶνας ἐναντίον τῆς προσωπολατρίας, ποὺ ἐξαπολύθηκε στὴν διάρκεια τοῦ 20οῦ Συνεδρίου τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης εἶναι ἓνας μεγαλειώδης καὶ θαρραλέος ἀγῶνας ποὺ διεξάγουν οἱ κομμουνιστὲς καὶ ὁ λαὸς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης γιὰ νὰ καταργήσουν τὰ ἰδεολογικὰ ἐμπόδια, ποὺ δυσκολεύουν τὴν πορεία τους πρὸς τὰ ἔμπροσ.

Εἶναι ἀφελὲς νὰ πιστεύει κανεὶς πὼς δὲν εἶναι πιὰ δυνατόν νὰ ὑπάρξουν ἀντιθέσεις σὲ μιὰ σοσιαλιστικὴ κοινωνία. Τὸ νὰ ἀρνιώμαστε τὴν ὑπαρξὴ τῶν ἀντιθέσεων, εἶναι σὰν νὰ ἀρνιόμαστε τὴν διαλεκτικὴ. Στὶς διάφορες κοινωνίες, οἱ ἀντιθέσεις διαφέρουν ὡς πρὸς τὴ φύση τους καὶ γι' αὐτὸ διαφέρουν καὶ τὰ μέσα γιὰ τὴ λύση τους. Ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξη μιᾶς κοινωνίας προχωρεῖ πάντα, μέσα σὲ ἀδιάκοπες ἀντιθέσεις. Ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία ἀναπτύσσεται κι' αὐτὴ μέσα στὴν ἀντίθεση μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τῶν σχέσεων παραγωγῆς. Σὲ μιὰ σοσιαλιστικὴ ἢ κομμουνιστικὴ κοινωνία, θὰ ἐξακολουθήσουν ἀναπόφευκτα νὰ

1. Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: Ἡ παιδικὴ ἀρρώστεια τοῦ κομμουνισμοῦ (Ὁ «ἀριστερισμὸς»), *Ἐκλογή ἔργων*, Τόμος Β', Μέρος δεύτερο, σελ. 372, Ξενογλωσσες ἐκδόσεις, Μόσχα 1953.

γίνονται τεχνικές καινοτομίες και μετασχηματισμοί στο κοινωνικό σύστημα. "Αν συνέβαινε διαφορετικά, ή ανάπτυξη της κοινωνίας θα έφθανε στο νεκρό σημείο και ή κοινωνία δεν θα μπορούσε πια να προοδεύσει. "Η ανθρωπότητα βρίσκεται ακόμα στη νεανική της ηλικία. Κανένας δεν μπορεί να πεί πόσες φορές ό δρόμος που της απομένει να διανύσει ξεπερνάει εκείνον που έχει ήδη διανύσει. "Αντιθέσεις, σαν εκείνες που συμβαίνουν ανάμεσα στο νεωτεριστικό και στο συντηρητικό πνεύμα, ανάμεσα σε ό,τι προχωρεί προς τα εμπρός και σε ό,τι μένει πίσω, ανάμεσα σε ό,τι είναι θετικό και σε ό,τι είναι αρνητικό, θα εμφανίζονται αδιάκοπα, ανάλογα με τις διάφορες συνθήκες και τις διάφορες καταστάσεις. Και όλα, θα εξακολουθήσουν να εξελίσσονται με τόν εξής τρόπο : θα προχωρούμε από τή μιάν αντίθεση στην άλλη και όταν θα λύνονται οί παλιές αντιθέσεις, θα βλέπομε να παρουσιάζονται καινούργιες. "Ωρισμένοι υποστηρίζουν πώς ή αντίθεση ανάμεσα στον ιδεαλισμό και στο ματεριαλισμό μπορεί να καταργηθεί στη σοσιαλιστική ή κομμουνιστική κοινωνία. Είναι φανερό πώς αυτή ή άποψη δεν είναι σωστή. "Όσο καιρό θα υπάρχουν αντιθέσεις ανάμεσα στο ύποκειμενικό και στο αντικειμενικό, ανάμεσα σ' εκείνο που πηγαίνει εμπρός και σ' εκείνο που μένει πίσω, ανάμεσα στις παραγωγικές δυνάμεις και στις σχέσεις παραγωγής, ή αντίθεση ανάμεσα στον ιδεαλισμό και στο ματεριαλισμό θα εξακολουθήσει να υπάρχει στη σοσιαλιστική ή κομμουνιστική κοινωνία και θα εκδηλώνεται υπό διάφορες μορφές. "Αφοϋ οί άνθρωποι ζούν σε κοινωνία, αντικατοπτρίζουν σε διάφορες καταστάσεις και σε διάφορους βαθμούς τις αντιθέσεις που υπάρχουν σε κάθε μορφή κοινωνίας. Συνεπώς, ακόμα και σε μιá κομμουνιστική κοινωνία, ό καθένας δεν θα είναι αναγκαστικά τέλειος. Οί άνθρωποι θα εξακολουθοϋν να έχουν μέσα τους αντιθέσεις.Θα εξακολουθοϋν να υπάρχουν καλοί και κακοί άνθρωποι, άνθρωποι που ή σκέψη τους θα είναι σχετικά σωστή, και άλλοι, στοϋς όποιους θα είναι σχετικά σφαλερή. Θα διεξάγονται λοιπόν ακόμα άγώνες ανάμεσα στοϋς ανθρώπους, αλλά ή φύση και ή μορφή αυτών των άγώνων θα είναι διαφορετικές από εκείνες που παρουσιάζονται στις ταξικές κοινωνίες. "Όταν τήν βλέπομε από αυτή τή σκοπιά, ή ύπαρξη των αντιθέσεων ανάμεσα στο άτομικό και στο συλλογικό σε μιá σοσιαλιστική κοινωνία, δεν έχει τίποτα τό παράξενο. Και κάθε ήγέτης τοϋ Κόμ-

ματος ἢ τοῦ κράτους θὰ πέσει ἀναπόφευκτα στὸν ἄκαμπτο τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καί, συνεπῶς, θὰ διαπράξει σοβαρὰ σφάλματα ἂν ἀποσπαστεῖ ἀπὸ τὴ συλλογικὴ ἡγεσία, ἀπὸ τὶς λαϊκὲς μᾶζες καὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς. Πρέπει νὰ φροντίζομε νὰ ἀποκλείομε τὴν δυνατότητα τοῦ νὰ μποροῦν ὠρισμένα ἄτομα νὰ ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὶς πολλαπλὲς ἐπιτυχίες ποὺ κερδίζουν τὸ Κόμμα καὶ τὸ κράτος καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλη ἐμπιστοσύνη ποὺ ἔχουν ἀποκτήσει στὶς μᾶζες, γιὰ νὰ καταχρῶνται τὸ κῦρος τους καὶ νὰ πέφτουν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο στὴν πλάνη.

Τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Κίνας συγχαίρει τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως γιὰ τὶς σημαντικὲς νίκες ποὺ ἔχει κερδίσει στὸν ἱστορικῆς σημασίας ἀγῶνα του ἐναντίον τῆς προσωπολατρίας. Ἡ πείρα τῆς κινεζικῆς ἐπανάστασης ἀποδείχνει ὅτι μόνο ὅταν στηρίζεται στὴν σοφία τῶν λαϊκῶν μαζῶν, στὸν δημοκρατικὸ συγκεντρωτισμὸ καὶ στὸ σύστημα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς συλλογικῆς ἡγεσίας μὲ τὴν ἀτομικὴ εὐθύνη, μπορεῖ τὸ Κόμμα μας νὰ κερδίζει μεγάλες νίκες καὶ νὰ ἐπιτελέσει μὲ ἐπιτυχία μεγάλες πραγματοποιήσεις, τόσο στὴν περίοδο τῆς ἐπανάστασης, ὅσο καὶ στὴν περίοδο τῆς ἐθνικῆς οἰκοδόμησις. Τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Κίνας διεξήγαγε συνεχῆ ἀγῶνα μέσα στὶς τάξεις τῆς ἐπανάστασης ἐναντίον τῆς ὑπέρμετρης ἔξαρσης τοῦ ἀτόμου καὶ ἐναντίον τοῦ ἀτομικοῦ ἥρωισμοῦ ποὺ σημαίνουν ἀπόσπαση ἀπὸ τὶς μᾶζες. Τέτοια φαινόμενα θὰ ἐξακολουθήσουν ἀσφαλῶς νὰ ὑπάρχουν γιὰ μεγάλη χρονικὴ περίοδο. Καὶ ὅταν τὰ ὑπερνήκησομε, πάλι μπορεῖ νὰ ἐπανεμφανισθοῦν ἐκδηλώνονται, πότε στοὺς μὲν, πότε στοὺς δέ. Ὅταν ἡ προσοχὴ συγκεντρώνεται στὸ ρόλο τοῦ ἀτόμου, συχνὰ ἀγνοεῖται ὁ ρόλος τῶν μαζῶν καὶ τῆς κοινότητος. Γι' αὐτὸ καὶ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ εὐκολὰ παρασύρονται σὲ μιὰ ὑπέρμετρη ἔπαρση ἢ σὲ μιὰ ὑπερευλαβῆ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τους, ἐνῶ ἄλλοι προσφέρουν μιὰ τυφλὴ λατρεία στὸν ἄλλο. Πρέπει, λοιπόν, νὰ προσέξομε νὰ διεξαγάγομε ἀκούραστο ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ὑπέρμετρης ἔξαρσης τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἀτομικοῦ ἥρωισμοῦ ποὺ σημαίνουν ἀπόσπαση ἀπὸ τὶς μᾶζες, καὶ ἐναντίον τῆς προσωπολατρίας.

Γιὰ νὰ καταπολεμήσει τὸν ὑποκειμενισμὸ στὶς μεθόδους ἡγεσίας, ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Κίνας, υἱοθέτησε, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1943, μιὰν ἀπόφαση σχετικὰ μὲ τὶς μεθόδους ἡγεσίας. Σήμερα, ὅταν μιλοῦμε γιὰ τὸ ζήτημα

τήσ συλλογικῆς ἡγεσίας μέσα στό Κόμμα, καλᾶ εἶναι πάλι, ὄλα τὰ μέλη καί ὄλοι οἱ ἡγέτες τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆσ Κίνας, νά ἀναφέρονται σ' αὐτήν τήν ἀπόφαση, ὅπου τονίζεται : « Σέ ὄλη τήν πρακτική δραστηριότητα τοῦ Κόμματός μας, μία σωστή ἡγεσία πρέπει πάντα νά βασίζεται στήν ἐξῆς ἀρχή : νά ξεκινοῦμε ἀπό τίς μᾶζες, γιά νά ξαναεπιστρέφομε στίς μᾶζες. Αὐτό σημαίνει πῶς πρέπει νά συνοψίζομε ὄλεσ τίς γνῶμες τῶν μαζῶν (τίς σκόρπιες, τίς μῆ συστηματικές) καί ὕστερα νά τίς ξαναφέρνομε πάλι στίς μᾶζες (ἀλλά γενικευμένες καί συστηματοποιημένες ὕστερα ἀπό μελέτες), νά τίς διαδίδομε καί νά τίς ἐξηγοῦμε, νά τίς κάνομε ιδέες τῶν ἰδίων τῶν μαζῶν, γιά νά τίς ὑποστηρίξουν αὐτές μέ σταθερότητα καί νά τίς μεταφράσουν σέ πράξη· καί, ταυτόχρονα, νά ἐλέγχομε μέσα στήν ἴδια τήν πράξη τῶν μαζῶν, τήν ὀρθότητα αὐτῶν τῶν ιδεῶν. Ἐπειτα, πρέπει καί πάλι νά συνοψίζομε τίς γνῶμες τῶν μαζῶν, καί πάλι νά τίς φέρνομε πίσω σ' αὐτές, γιά νά κερδίζομε τή σταθερή ὑποστήριξή τους. Καί ἡ ἴδια διεργασία θά πρέπει νά συνεχίζεται ἐπ' ἀπειρον. Μ' αὐτό τόν τρόπο, σέ κάθε νέα ἀντιμετώπιση μέ τίς μᾶζες, οἱ ιδέες αὐτές γίνονται ὄλο καί πιό σωστές, πιό ζωντανές καί πιό πλούσιες. Αὐτό διδάσκει ἡ μαρξιστική θεωρία τῆσ γνώσης».

Πολλές φορές προβάλαμε στό Κόμμα μας, αὐτή τή μέθοδο ἡγεσίας, πού ἔχει τή λαϊκή ὄνομασία «γραμμή τῶν μαζῶν». Ὅλη ἡ ἱστορία τῆσ ἐργασίας μας μᾶς διδάσκει πῶς κάθε φορά πού ἀκολουθοῦμε αὐτή τή γραμμή τῶν μαζῶν, ἡ ἐργασία εἶναι καλή, ἢ τουλάχιστον σχετικά καλή, καί πῶς ἀκόμα καί ὄταν περιέχει σφάλματα, τὰ σφάλματα αὐτά εἶναι εὔκολο νά διορθωθοῦν· κάθε φορά ὄμως πού δέν ἀκολουθοῦμε αὐτή τή γραμμή, ἀντιμετωπίζομε ἐμπόδια στήν ἐργασία μας. Αὐτή εἶναι ἡ μαρξιστικο-λενινιστική μέθοδος ἡγεσίας, ἡ μαρξιστικο-λενινιστική γραμμή ἐργασίας. Ὑστερα ἀπό τήν νίκη τῆσ ἐπανάστασης, ὄταν ἡ ἐργατική τάξη καί τὸ Κομμουνιστικό κόμμα γίνονται ἡ ἡγετική τάξη καί τὸ ἡγετικό Κόμμα στό κράτος, ὑπάρχει μεγάλος κίνδυνος, ἐκεῖνοι πού διευθύνουν τὸ Κόμμα καί τὸ κράτος, καθῶς πολιορκοῦνται ἀπό πολλές μεριές ἀπό τήν γραφειοκρατία, νά χρησιμοποιήσουν τόν κρατικό μηχανισμό γιά τὰ προβοῦν σέ αὐθαίρετες ἐνέργειες, νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τίς μᾶζες καί τήν συλλογική ἡγεσία καί νά καταφύγουν σέ ἀπολυταρχικές μεθόδους, παραβιάζοντας τίς δημοκρατικές ἀρχές τοῦ Κόμματος καί

τοῦ κράτους. Συνεπῶς, πρέπει, ἂν δὲν θέλομε νὰ κατακυλίσομε σ' αὐτὸ τὸ βοῦρκο, νὰ φροντίσομε ἀκόμα περισσότερο γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς γραμμῆς τῶν μαζῶν σὰν μεθόδου ἡγεσίας καὶ νὰ μὴν παρασυρθοῦμε στὸ νὰ τὴν παραμελήσομε, ἔστω καὶ στὸ ἐλάχιστο. Πρέπει λοιπὸν νὰ υἱοθετήσομε ἓνα καλὰ καθωρισμένο σύστημα ποὺ νὰ ἐγγυᾶται ὅτι ἡ γραμμὴ τῶν μαζῶν καὶ ἡ συλλογικὴ ἡγεσία θὰ τηρηθοῦν αὐστηρά, ἔτσι ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ἡ ὑπέρμετρη ἔξαρση τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἀτομικοῦ ἠρωϊσμοῦ ποὺ σημαίνουν ἀπόσπαση ἀπὸ τὶς μᾶζες καὶ ποὺ ἀποφεύγεται ὅσο γίνεται περισσότερο ὁ ὑποκειμενισμὸς καὶ οἱ μονομερεῖς ἀπόψεις στὴν ἐργασία μας, ποὺ ὀδηγοῦν σὲ ἀπόσπαση ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα.

Πρέπει ἀκόμα νὰ ἀντλήσομε διδάγματα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ποὺ ἀνέλαβε τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἐναντίον τῆς προσωπολατρίας καὶ νὰ συνεχίσομε νὰ καταπολεμοῦμε τὸ δογματισμὸ.

Ἡ ἐργατικὴ τάξη καὶ τὰ ἄλλα λαϊκὰ στρώματα καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὸν μαρξισμό-λενινισμό, ὀδήγησαν σὲ ἐπιτυχία τὴν ἐπανάσταση καὶ κατάκτησαν τὴν κρατικὴ ἐξουσία· ἡ νίκη τῆς ἐπανάστασης καὶ ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς ἐπαναστατικῆς ἐξουσίας ποὺ τὴ συνοδεύει, ἀνοιξαν μὲ τὴ σειρά τους ἀπέραντες προοπτικὲς στὴν ἀνάπτυξη τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ. Ὡστόσο, ἐνῶ ὁ μαρξισμὸς εἶχε ἀναγνωριστεῖ ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον σὰν κατευθυντήρια ἰδεολογία τοῦ κράτους ὕστερα ἀπὸ τὴ νίκη τῆς ἐπανάστασης, πολλοὶ προπαγανδιστὲς μας, ἀντὶ νὰ δουλέψουν σκληρά, νὰ συγκεντρώσουν πολλὰ στοιχεῖα, νὰ ἐφαρμόσουν τὶς μαρξιστικο-λενινιστικὲς μεθόδους ἀνάλυσης καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ ἐξηγήσουν μὲ πειστικὸ τρόπο τὴν ἐνότητα τῆς γενικῆς ἀλήθειας τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ καὶ τῆς συγκεκριμένης κατάστασης στὴν Κίνα, στηρίχτηκαν πολλές φορές στὴν διοικητικὴ ἐξουσία καὶ στὸ γόητρο τοῦ Κόμματος γιὰ νὰ ἐμφυσήσουν στὸ πνεῦμα τῶν μαζῶν τὸ μαρξισμό-λενινισμό, ὑπὸ μορφὴ δόγματος. Τώρα καὶ μερικὰ χρόνια ἔχομε κάνει μερικὲς προόδους στὶς ἔρευνες σχετικὰ μὲ τὴ φιλοσοφία, τὴν οἰκονομία, τὴν ἱστορία καὶ τὴν κριτικὴ τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἀλλὰ γενικὰ ὑπάρχουν ἀκόμα πολλές μὴ ὑγιεῖς ἀπόψεις. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὲς μας ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴ συνήθεια νὰ ἐργάζονται μὲ δογματικὸ τρόπο καὶ τὸ πνεῦμα τους μένει γαντζωμένο στὸ

ίδιο σημεῖο. Τοὺς λείπει ἢ ἱκανότητα νὰ σκέφτονται μὲ αὐτοτέλεια καὶ μὲ δημιουργικὸ πνεῦμα, καὶ ἀπὸ ὠρισμένες ἀπόψεις εἶναι ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν προσωπολατρεία τοῦ Στάλιν. Πρέπει νὰ τονίσουμε ἐδῶ ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἐξακολουθήσουμε ἀκόμα νὰ μελετοῦμε προσεκτικὰ τὰ ἔργα τοῦ Στάλιν, ὅπως κάναμε ὡς τώρα, καὶ νὰ παίρνομε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σημαντικὴ ἱστορικὴ κληρονομιά, ὅ,τι τὸ ὠφέλιμο περιέχουν, ἰδιαίτερα τὰ πολυάριθμα ἔργα του, ὅπου ὑπερασπίζεται τὸ λενινισμό καὶ ἐκθέτει μὲ σωστὸ τρόπο τὴν πείρα τῆς οἰκοδόμησις στὴν ΕΣΣΔ. Θὰ εἶταν σφάλμα, ἂν υἱοθετούσαμε μιὰν ἄλλη στάση. Ἄλλα ὑπάρχουν δύο τρόποι μελέτης τῶν ἔργων αὐτῶν : ὁ μαρξιστικὸς τρόπος καὶ ὁ δογματικὸς τρόπος. Ὁρισμένοι ἀντιμετωπίζουν τὰ ἔργα τοῦ Στάλιν μὲ δογματικὸν τρόπο καὶ αὐτὸ ἔχει γιὰ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν μποροῦν νὰ τὰ ἀναλύσουν καὶ νὰ δοῦν ὅ,τι τὸ σωστὸ καὶ τὸ μὴ σωστὸ περιέχουν, καὶ μάλιστα, ὅ,τι εἶναι σωστὸ, τὸ κάνουν πανάκεια καὶ τὸ ἐφαρμόζουν χωρὶς καμμιά διάκριση. Εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ διαπράττουν σφάλματα. Παραδείγματος χάρι, ὁ Στάλιν προβάλλει τὴ φόρμουλα ὅτι στὶς διάφορες ἐπαναστατικὰς περιόδους τὸ κύριο χτύπημα πρέπει νὰ δίνεται μὲ τέτοιο τρόπο, πού νὰ ἀπομονώνονται οἱ ἐνδιάμεσες πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς δυνάμεις τῆς δοσμένης ἐποχῆς. Αὐτὴ τὴ φόρμουλα τοῦ Στάλιν πρέπει νὰ τὴν ἐξετάζουμε ἀπὸ κριτικὴ, μαρξιστικὴ σκοπιὰ, καὶ λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη μας τὶς συγκεκριμένους κάθε φορὰ περιστάσεις. Σὲ ὠρισμένες περιστάσεις, μπορεῖ νὰ εἶναι σωστὸ νὰ ἀπομονώνομε τὶς τέτοιες δυνάμεις, ἀλλὰ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὶς ἀπομονώνομε κάτω ἀπὸ ὅποιονδήποτε περιστάσεις. Ἡ πείρα μας μᾶς διδάσκει ὅτι σὲ μιὰν ἐπανάστασι, τὸ κύριο χτύπημα πρέπει νὰ τὸ κατευθύνουμε ἐναντίον τοῦ κύριου ἐχθροῦ, ἔτσι ὥστε νὰ τὸν ἀπομονώνομε. Ὅσο γιὰ τὶς ἐνδιάμεσες δυνάμεις, πρέπει νὰ υἱοθετήσομε ἀπέναντί τους τὴν πολιτικὴν τοῦ νὰ ἐνωθοῦμε μαζί τους καὶ ταυτόχρονα νὰ παλεύομε ἐναντίον τους, ἔτσι ὥστε τουλάχιστο νὰ τὶς οὐδετεροποιήσομε· καί, ἂν τὸ ἐπιτρέπουν οἱ περιστάσεις, νὰ προσπαθήσομε νὰ τὶς κάνομε νὰ περάσουν ἀπὸ αὐτὴ τὴ θέση τῆς οὐδετερότητας σὲ μιὰ θέση συμμαχίας μαζί μας, ὥστε αὐτὸ νὰ συμβάλει στὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπανάστασις. Ἄλλα ὑπῆρξε μιὰ ἐποχὴ —ἐκείνη τῆς δεκαετίας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀπὸ τὸ 1927 ὡς τὸ 1936— ὅπου ὠρισμένοι σύντροφοί μας δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ ἐφαρμόζουν μηχανικὰ αὐτὴ τὴ φόρμουλα τοῦ Στά-

λιν στην κινεζική επανάσταση και κατεύθυναν την κυριώτερη επίθεσή τους έναντι των ενδιάμεσων δυνάμεων, θεωρώντας τες σαν τον πιο επικίνδυνο εχθρό μας. Αυτό είχε για αποτέλεσμα, αντί να απομονώσουμε έναν αληθινό εχθρό, απομονωθήκαμε εμείς οι ίδιοι. Έπιβάλαμε απώλειες στον εαυτό μας και παίζαμε το παιχνίδι του πραγματικού εχθρού. Σ' αυτό το σφάλμα του δογματισμού αναφερόταν η Κεντρική Έπιτροπή του Κομμουνιστικού κόμματος της Κίνας όταν, στη διάρκεια του Άντιαπωνικού πολέμου, για να εξασφαλίσει τη νίκη πάνω στους Ιάπωνες εισβολείς, έθεσε την αρχή σύμφωνα με την οποία θα έπρεπε «να αναπτύξουμε τις προοδευτικές δυνάμεις, να κατακτήσουμε τις ενδιάμεσες δυνάμεις και να απομονώσουμε τους υπεραντιδραστικούς». Έδώ, προοδευτικές δυνάμεις ήταν οι δυνάμεις των εργατών, των αγροτών, των επαναστατών διανοουμένων που τις καθοδηγούσε το Κομμουνιστικό κόμμα της Κίνας ή που μπορούσαν να υποστούν την επίδρασή του. Ενδιάμεσες δυνάμεις ήταν ή εθνική αστική τάξη, διάφορα δημοκρατικά κόμματα και ομάδες και δημοκράτες που δεν ανήκαν σε κόμματα. Υπεραντιδραστικοί ήταν οι δυνάμεις της μεταπρατικής αστικής τάξης και των φεουδαρχών, με επί κεφαλής τον Τσάνγκ Κάϊ-σέκ, που μόνο παθητικά αντιστέκονταν στους Ιάπωνες εισβολείς και που διεξήγαγαν ένεργό αγώνα έναντι των κομμουνιστών. Η πείρα που γεννήθηκε από την πράξη απόδειξε ότι ή πολιτική αυτή του Κομμουνιστικού κόμματος της Κίνας ανταποκρινόταν στις περιστάσεις, μέσα στις οποίες διεξαγόταν ή κινεζική επανάσταση και πως ήταν σωστή.

Έτσι συμβαίνει πάντα : ό δογματισμός άρέσει μόνο σ' εκείνους που έχουν νωθρό το πνεύμα. Όχι μόνο δεν έχει καμιά χρησιμότητα, αλλά και κάνει άνυπολόγιστο κακό στην επανάσταση, στο λαό και στο μαρξισμό-λενινισμό. Για να άνυψώσουμε την πολιτική συνείδηση των λαϊκών μαζών, για να κεντρίσουμε τον δημιουργικό τους δυναμισμό, και για να έπιταχύνομε την ανάπτυξη της πρακτικής και θεωρητικής έργασίας, πρέπει και τώρα άκόμα να συντρίψομε την υπερευλαβή προσήλωση στα δόγματα.

Η δικτατορία του προλεταριάτου (που στην Κίνα έχει τη μορφή της λαϊκής δημοκρατίας που καθοδηγείται από την εργατική τάξη) σημείωσε μεγάλες νίκες σε χώρες που κατοικούνται από έννιακόσια έκατομμύρια άνθρωπους. Η κάθε μία από αυτές

τις χώρες, είτε είναι ή Σοβιετική Ένωση, είτε ή Κίνα, είτε οποιαδήποτε άλλη λαϊκοδημοκρατική χώρα, έχει την δική της πείρα, τόσο στις επιτυχίες όσο και στις αποτυχίες. Αυτή την πείρα, πρέπει διαρκώς να τη γενικεύουμε. Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι παραμένει ή δυνατότητα να διαπράξουμε και στο μέλλον σφάλματα. Από δω βγαίνει το σημαντικό δίδαγμα ότι τα ήγετικά όργανα του Κόμματός μας πρέπει να φροντίζουν, ώστε τα σφάλματα να μένουν λάθη μεμονωμένα, λάθη μερικής και προσωρινής σημασίας, και να μην αφήνουν αυτά τα μεμονωμένα μερικής σημασίας λάθη, που βρίσκονται στο αρχικό τους στάδιο να επεκτείνονται σε έθνική κλίμακα και να στεριώνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η ιστορία του Κομμουνιστικού κόμματος της Κίνας αναφέρει ότι ώρισμα σοβαρά σφάλματα διαπράχθηκαν σε πολλές περιστάσεις. Έτσι, στην περίοδο της επανάστασης του 1924-1927 εμφανίστηκε στο Κόμμα μας ή έσφαλμένη γραμμή του όππορτουισμού της δεξιάς, που την αντιπροσώπευε ο Τσέν Γουσιέου. Επίσης, στην περίοδο της επανάστασης του 1927 - 1936, ή έσφαλμένη γραμμή του «άριστερου» όππορτουισμού έκανε την εμφάνισή της στο Κόμμα μας τρεις φορές· τα σοβαρότερα από αυτά τα σφάλματα ήταν ή γραμμή που ακολούθησε ο Λί Λί-σαν το 1930 και ή γραμμή που ακολούθησε ο Βάνγκ Μίνγκ το 1931 - 1934· και εκείνη που προκάλεσε τις πιο σοβαρές ζημιές στην επανάσταση ήταν ή γραμμή του Βάνγκ Μίνγκ. Την ίδια εποχή, ή αντικομματική γραμμή του δεξιού όππορτουισμού του Τσάνγκ Κούο-τάο που αντιτάχθηκε στην Κεντρική Έπιτροπή του Κόμματος εμφανίστηκε σε μια σημαντική επαναστατική βάση, πράγμα που προκάλεσε βαρείες απώλειες σε ένα τμήμα από τις ζωτικές δυνάμεις της επανάστασης. Τα σφάλματα του Τσάνγκ Κούο-τάο περιορίζονταν σε μία σημαντική επαναστατική βάση, ενώ όλα τα άλλα σφάλματα που διαπράχθηκαν στη διάρκεια των δύο αυτών περιόδων επεκτάθηκαν σε έθνική κλίμακα. Κατά τη διάρκεια του πολέμου έναντι των Ιαπώνων εισβολέων, ξαναφάνηκε μια έσφαλμένη δεξιά όππορτουιστική γραμμή, που την αντιπροσώπευε και πάλι ο σύντροφος Βάνγκ Μίνγκ. Έπειδή, όμως, το κόμμα μας είχε άντλήσει μαθήματα από όσα είχαν συμβεί στις δύο προηγούμενες περιόδους της επανάστασης, δεν αφήσαμε ελεύθερη αυτή τη σφαλερή γραμμή

νά αναπτυχθεί. Μέσα σέ ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα ή Κεντρική Έπιτροπή τοῦ Κόμματος επέβαλε τίς ἀναγκαῖες διορθώσεις. Ὑστερα ἀπό τήν ἴδρυση τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Κίνας, εἶδαμε νά ἐμφανίζεται τὸ 1953 στὸ Κόμμα μας ὁ ἀντικομματικός συνασπισμός τῶν Κάο Κάνγκ — Ζάο Σου-σέ. Ὁ συνασπισμός αὐτός ἀντιπροσώπευε τίς ἀντιδραστικὲς δυνάμεις στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ τῆς χώρας καὶ σκοπός του εἶταν νά καταστρέψει τὸ ἔργο τῆς ἐπανάστασης. Χωρὶς τὴ γρήγορη ἀποκάλυψη καὶ ἔγκαιρη συντριβὴ του ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Κεντρικῆς Έπιτροπῆς, θὰ εἶχε γίνει ἀνυπολόγιστη ζημιὰ στὸ Κόμμα καὶ στὴν ἐπανάσταση.

Ὅλα αὐτὰ μᾶς δείχνουν ὅτι ἡ ἱστορικὴ πείρα τοῦ Κόμματός μας προέρχεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι, στὴν διάρκεια τοῦ δικοῦ του ἀγῶνα σφυρηλατήθηκε ἐναντίον τῶν διαφόρων σφαλερῶν πολιτικῶν κατευθύνσεων καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς μπόρεσε νά κερδίσει μεγάλες νίκες στὴν ἐπανάσταση καὶ στὴν οἰκοδόμησι τῆς χώρας. Ὅσο γιὰ τὰ μερικῆς σημασίας καὶ μεμονωμένα λάθη, τέτοια γίνονται συχνὰ στὴ δουλειὰ μας· μόνο ἐπειδὴ στηριχθήκαμε στὴ συλλογικὴ σοφία τοῦ Κόμματος καὶ σ' ἐκείνη τῶν λαϊκῶν μαζῶν, καὶ σπεύσαμε νά καταγγείλομε καὶ νά διορθώσομε αὐτὰ τὰ σφάλματα, μπορέσαμε νά τὰ ἐξαλείψουμε στὴ γέννησή τους καὶ τὰ ἐμποδίσουμε νά ἐπεκταθοῦν σὲ ὀλόκληρη τὴ χώρα, νά μείνουν γιὰ πολὺ καιρὸ καὶ νά γίνουν ἔτσι σημαντικὰ λάθη, πὺ νά προκαλέσουν ζημιὰ σὲ ὀλόκληρο τὸ λαό.

Οἱ κομμουνιστὲς πρέπει νά υἱοθετήσουν μιὰ μέθοδο ἀνάλυσης ἀπέναντι στὰ σφάλματα πὺ ἔγιναν μέσα στὸ κομμουνιστικὸ κίνημα. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πὺ θεωροῦν ὅτι ὁ Στάλιν εἶχε ἄδικο σὲ ὅ,τι κι' ἄν ἔκανε. Αὐτὸ δείχνει ὅτι τοὺς λείπει σὲ σοβαρὸ βαθμὸ ἡ σωστὴ κατανόηση τοῦ ζητήματος. Ὁ Στάλιν ὑπῆρξε ἕνας μεγάλος μαρξιστῆς-λενινιστῆς, ἀλλὰ καὶ ἕνας μαρξιστῆς-λενινιστῆς πὺ διέπραξε σοβαρὰ σφάλματα χωρὶς νά τὸ καταλαβαίνει. Πρέπει νά κυττάξομε τὸν Στάλιν ἀπὸ ἱστορικὴ ἄποψη, νά ἐπιχειρήσομε μιὰ πλήρη καὶ ὀλοκληρωμένη ἀνάλυση γιὰ νά προσδιορίσομε τὸ πότε εἶχε δίκιο καὶ πότε εἶχε ἄδικο καὶ νά ἀντλήσομε ἀπὸ δῶ ἕνα χρήσιμο δίδαγμα. Καὶ τὸ σωστὸ καὶ τὸ σφαλερὸ πὺ ὑπάρχει στὸν Στάλιν εἶναι ἕνα φαινόμενο τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ ἔχει τὴν σφραγίδα τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἡλικία τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος,

συνολικά, μόλις ξεπερνά τα έκατο χρόνια και μόνο τριάντα έννεα χρόνια έχουν περάσει από τη νίκη της 'Οκτωβριανής 'Επανάστασης. Σε πολλές σφαίρες της επαναστατικής δουλειάς, δέν έχει ακόμα όλη την πείρα που χρειάζεται. Έχομε τα μεγάλα μας έπιτεύγματα, αλλά έχομε και τις ανεπάρκειες και τα σφάλματά μας. Όπως τó κέρδισμα μιās έπιτυχίας φέρνει τήν εμφάνιση μιās άλλης έπιτυχίας, έτσι και τήν έξάλειψη μιās ανεπάρκειας ή ένός λάθους μπορεί νά τήν ακολουθήσει ή εμφάνιση μιās άλλης ανεπάρκειας ή ένός άλλου λάθους, που θά πρέπει και αυτό νά έξαλειφθει. 'Αλλά πάντα, οί έπιτυχίες είναι περισσότερες από τις ανεπάρκειες, πάντα υπάρχουν περισσότερες έπιτυχείς πραγματοποιήσεις παρά σφάλματα, και τα σφάλματα και οί ανεπάρκειες δέν μπορεί, τελικά, παρά νά υπερνικηθοϋν.

Τό νά είναι κανένας καλός ήγέτης δέν σημαίνει νά μη διαπράττει κανένα σφάλμα, αλλά νά παίρνει τα σφάλματα στα σοβαρά. 'Ανθρωπος που νά μη γελάστηκε ποτέ, δέν υπάρχει. 'Ο Λένιν είπε :

«Νά αναγνωρίζει άνοιχτά τó σφάλμα του, άποκαλύπτοντας τα αίτιά του, νά αναλύει τήν κατάσταση που τó γέννησε, νά αναζητά προσεκτικά τα μέσα για νά διορθώσει αυτό τó σφάλμα, νά ποιό είναι τó γνώρισμα ένός σοβαροϋ κόμματος, νά τί θά πει, γι' αυτό, νά εκπληρώνει τις ύποχρεώσεις του, νά διαπαιδαγωγεί και νά διδάσκει, τήν τ ά ξ η, και ύστερα τις μ α ζ ε ς .»¹

Πιστό στις συμβουλές του Λένιν, τó Κομμουνιστικό κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, κράτησε σοβαρή στάση άπέναντι σε ώρισμένα σοβαρά σφάλματα που είχε διαπράξει ó Στάλιν στην καθοδήγηση της σοσιαλιστικής οίκοδόμησης και άπέναντι στις συνέπειες αυτών των σφαλμάτων που ακόμα ύφίστανται. Και έπειδή άκριβώς τα σφάλματα αυτά είχαν τόσο σοβαρές συνέπειες, τó κομμουνιστικό κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, ένώ αναγνωρίζει τις μεγάλες ύπηρεσίες του Στάλιν, έκρινε πώς είταν άνάγκη νά εκθέσει χωρίς έπιείκεια τήν ούσία των σφαλμάτων του και νά καλέσει όλο τó Κόμμα νά τα δεί σαν μιá προειδοποίηση και νά έξαλείψει άποφασιστικά τις δυσάρεστες συνέπειές τους.

¹ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ: 'Η παιδική άρρώστεια του κομμουνισμού» (Ο «άριστρισμός»), 'Εκλογή Έργων Τόμος Β', Μέρος δεύτερο, σελ. 387, Ξενόγλωσσες εκδόσεις, Μόσχα, 1953.

Ἐμεῖς, οἱ κινέζοι κομμουνιστές, εἴμαστε πεπεισμένοι ὅτι ἡ αὐστηρή κριτικὴ ποὺ ἔγινε στὸ 20ὸ Συνέδριο τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως θὰ ἐπιτρέψει ἀσφαλῶς σὲ ὄλους τοὺς θετικοὺς παράγοντες ποὺ καταπνίγονταν ἀπὸ σφαλερὰ πολιτικὰ μέτρα, νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ πάλι παντοῦ καὶ ὅτι τὸ Κόμμα καὶ ὁ λαὸς τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως θὰ βρεθοῦν ἀκόμα πιὸ στερεὰ ἐνωμένοι στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν οἰκοδόμησι μίᾳ μεγαλόπρεπης χωρὶς προηγούμενῆς στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, κομμουνιστικῆς κοινωνίας, καὶ γιὰ μίαν διαρκῆ εἰρήνην σὲ ὅλοκληρο τὸν κόσμον.

Οἱ παγκόσμιες ἀντιδραστικὲς δυνάμεις προσπαθοῦν νὰ γελοιοποιήσουν αὐτὰ τὰ γεγονότα· μᾶς χλευάζουν γιὰτὶ ἐξαλείφομε τὰ σφάλματα ποὺ εἶχαν διαπραχθεῖ στὸ στρατόπεδόν μας· ἀλλὰ σὲ τί καταλήγουν αὐτὲς οἱ κοροϊδίαι ; Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία ὅτι αὐτοὶ οἱ χλευαστὲς θὰ βρεθοῦν ἀπέναντι σὲ ἓνα μεγάλο στρατόπεδο τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀκόμα πιὸ ἰσχυροῦ καὶ πιὸ ἀκατανίκητου, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴ Σοβιετικὴ Ἑνωσι, καὶ ὅτι τὰ κανιβαλιστικὰ τους καμῶματα θὰ τοὺς φέρουν σὲ πολὺ δύσκολη θέση.

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΙΡΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ *

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1956, μιλήσαμε γιὰ τὴν ἱστορικὴ πείρα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, σὲ σχέση μετὰ τὸ ζήτημα τοῦ Στάλιν. Ἀπὸ τότε, ὠρισμένα ἄλλα γεγονότα, ποὺ ἔγιναν στὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα, κίνησαν τὴν προσοχὴ τοῦ λαοῦ μας. Ὑστερα ἀπὸ τὴ δημοσίευση, στὶς ἔφημερίδες μας, τοῦ λόγου τοῦ συντρόφου Τίτο τῆς 11ης Νοεμβρίου καὶ τῶν σχολίων διαφόρων κομμουνιστικῶν κομμάτων πάνω στὸ λόγο αὐτό, δημιουργήθηκαν καὶ πάλι πολλὰ ἐρωτήματα, ποὺ ζητοῦν ἀπάντηση. Στὸ ἄρθρο αὐτό, θὰ σταθοῦμε ἰδιαίτερα στὰ ἐξῆς ζητήματα : 1ο στὴν ἐκτίμηση τοῦ βασικοῦ δρόμου ποὺ ἀκολούθησαν ἡ ἐπανάσταση καὶ ἡ οἰκοδόμησις στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση. 2ο στὴν ἐκτίμηση τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν σφαλμάτων τοῦ Στάλιν. 3ο στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ δογματισμοῦ καὶ τοῦ ρεβιζιονισμοῦ. 4ο στὴ διεθνῆ ἀλληλεγγύη τοῦ προλεταριάτου ὅλων τῶν χωρῶν.

Ὅταν ἐξετάζομε τὰ σύγχρονα διεθνή προβλήματα, πρέπει πρῶτα - πρῶτα νὰ ξεκινῶμε ἀπὸ τὸ πιὸ βασικὸ γεγονός, δηλαδή : ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸ ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν ἐπιθετικὸ ἱμπεριαλιστικὸ συνασπισμὸ καὶ στὶς λαϊκὰς δυνάμεις ὁλόκληρου τοῦ κόσμου. Ὁ κινεζικὸς λαός, ποὺ τόσα ἔχει ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἱμπεριαλιστικὴ ἐπίθεση, δὲν θὰ ξεχάσει ποτὲ πὼς ὁ ἱμπεριαλισμὸς παίρνει πάντα θέση ἐναντίον τῆς χειραφέτησης τῶν λαῶν ὅλων τῶν χωρῶν καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ὅλων τῶν καταπιεζομένων ἐθνῶν, πὼς πάντα θεωροῦσε σὰν τὸ κυριώτερο ἐμπόδιό του τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα ποὺ ὑπερασπίζεται μετὰ τὸν πιὸ ἀποφασιστικὸ τρόπο τὰ συμφέροντα τῶν λαῶν. Ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε τὸ πρῶτο σοσιαλιστικὸ κράτος, δηλαδή ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση,

* Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τὸ συνέταξε τὸ Γραφεῖο Συντάξεως τῆς Ζενμίν Ζιμπάο, μετὰ βάση τις συζητήσεις ποὺ ἔγιναν στὴν διάρκεια μιᾶς πλατειᾶς συνεδρίασης τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος Κίνας.

ὁ ἰμπεριαλισμὸς προσπαθεῖ μὲ ὄλα τὰ μέσα νὰ τὸ βλάψει. Ὑστερα ἀπὸ τὸ σχηματισμὸ μιᾶς ὀλόκληρης ὀμάδας σοσιαλιστικῶν κρατῶν, ἡ ἐχθρότητα τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ στρατοπέδου γιὰ τὸ σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο, οἱ ἀναίσχυντες ὑπονομευτικὲς ἐνέργειες τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ στρατοπέδου ἐναντίον τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, ἔγιναν ἕνα ἀκόμα πιὸ ἐντονο χαρακτηριστικὸ τῆς παγκόσμιας πολιτικῆς. Οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες, ποὺ βρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ στρατοπέδου, ἐπεμβαίνουν μὲ ἰδιαίτερο μῖσος καὶ κυνισμό στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν. Χρόνια τώρα, ἐμποδίζουν τὴ χώρα μας νὰ ἀπελευθερώσει τὴ Φορμόζα, ποὺ ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ ἐδάφους μας, καὶ χρόνια τώρα, ἔχουν υἱοθετήσει ἀπροκάλυπτα σὰν κυβερνητικὴ τους πολιτικὴ, τὴν ἀνατρεπτικὴ δραστηριότητα στὶς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Ὑστερα ἀπὸ τὸν ἐπιθετικὸ πόλεμο ποὺ ἐξαπόλυσε στὴν Κορέα, ἡ πιὸ σοβαρὴ ἐπίθεση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἐναντίον τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, εἶταν ἡ δραστηριότητα ποὺ ἀνέπτυξε στὴ διάρκεια τῶν γεγονότων τῆς Οὐγγαρίας, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1956. Ὅπως ὑποδεικνύει ἡ ἀπόφαση ποὺ υἱοθέτησε ἡ προσωρινὴ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ οὐγγρικοῦ σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, τὰ γεγονότα τῆς Οὐγγαρίας τὰ προκάλεσαν διάφορα αἷτια, τόσο ἐσωτερικὰ ὅσο καὶ ἐξωτερικά, καὶ κάθε μονόπλευρη ἐρμηνεῖα θὰ εἶταν σφαλερή· στὴν πρόκληση αὐτῶν τῶν γεγονότων, ὁ διεθνὴς ἰμπεριαλισμὸς ἔπαιξε τὸν «οὐσιώδη καὶ καθοριστικὸ ρόλο». Ὅταν ἐξουδετερώθηκε ἡ συνωμοσία ποὺ εἶχε γιὰ σκοπὸ τὴν παλινὸρθωση τῆς ἀντεπανάστασης στὴν Οὐγγαρία, οἱ ἰμπεριαλιστὲς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, κατέφυγαν σὲ ραδιουργίες στὸν ΟΗΕ γιὰ νὰ ἀποσπάσουν μιὰ ἀπόφαση τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, καὶ μὲ σκοπὸ νὰ ἐπέμβουν στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῆς Οὐγγαρίας, ἐνῶ ταυτόχρονα ἐξαπόλυσαν στὸ σύνολο τοῦ δυτικοῦ κόσμου μιὰν μανιασμένη ἀντικομμουνιστικὴ ἐκστρατεία. Ἐν καὶ οἱ ἀμερικάνοι ἰμπεριαλιστὲς, ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν ἥττα τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς Γαλλίας στὸν ἐπιθετικὸ πόλεμο ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου, προσπαθοῦν μὲ ὄλα τὰ μέσα νὰ καταλάβουν τὶς βρετανικὲς καὶ γαλλικὲς θέσεις στὴν Μέση Ἀνατολή καὶ στὴ Βόρειο Ἀφρική, ταυτόχρονα ἀνέλαβαν νὰ ἐξομαλύνουν τὶς «παρεξηγήσεις» ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσά τους ἀπὸ τὴ

μιά μεριά και ανάμεσα στη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία από την άλλη, και να επιτύχουν μια «στενότερη και πιο βαθειά» κατανόηση, για να αποκαταστήσουν το κοινό τους μέτωπο στον αγώνα έναντι του κομμουνισμού, έναντι των λαών της Ασίας και της Αφρικής, έναντι των λαών όλου του κόσμου που αγαπούν την ειρήνη. Οί ιμπεριαλιστικές χώρες πρέπει να ένωθούν για να παλέψουν έναντι του κομμουνισμού, έναντι του λαού, έναντι της ειρήνης —αυτό είναι κατά βάθος και το νόημα της «φιλοσοφίας της ζωής και της δράσης που ή ανάγκη της γίνεται αισθητή σ' αυτή την κρίσιμη στιγμή της παγκόσμιας ιστορίας», φιλοσοφίας, που ο Ντάλλες διατύπωσε στη σύνοδο του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ. 'Ο Ντάλλες, που άφησε λιγάκι να τον παρασύρουν οί ψευδαισθήσεις του, είπε : «το σοβιετικό κομμουνιστικό οικοδόμημα βρίσκεται σε κατάσταση έκφυλισμού (;) και ή ισχύς των ήγετων καταρρέει (;)... Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση, τὰ ελεύθερα έθνη πρέπει να ασκήσουν μιάν ήθική πίεση που να συμβάλλει στην ύπνόμευση του σοβιετοκινεζικού κομμουνιστικού συστήματος, και να διατηρήσουν την στρατιωτική τους ισχύ και τή σταθερότητά τους». 'Ο Ντάλλες κάλεσε τις χώρες του ΝΑΤΟ να «ανατρέψουν τον ισχυρό σοβιετικό δεσποτισμό (;) που βασίζεται σε μιλιταριστικές (;) και άθεϊστικές αντιλήψεις», και δήλωσε ότι «φαίνεται πώς μιὰ μετατροπή του χαρακτήρα του (κομμουνιστικού) κόσμου βρίσκεται στο έξηξ στα όρια του δυνατού (!)».

Πάντα θεωρούσαμε τον έχθρο σαν τον καλύτερο δάσκαλό μας, και σήμερα ο Ντάλλες μάς δίνει πάλι ένα μάθημα. "Ας μάς συκοφαντεί χιλιάδες φορές, ας μάς καταριέται δέκα χιλιάδες φορές, αυτό δέν έχει τίποτα το καινούργιο, ούτε το εκπληκτικό. "Όταν όμως άπαιτεί, από «φιλοσοφική» άποψη, να βάλει ο ιμπεριαλιστικός κόσμος τις αντιθέσεις που υπάρχουν ανάμεσα σ' αυτόν και στον κομμουνισμό πάνω από όλες τις άλλες, να αφιερωθούν τὰ πάντα στο να επιφέρουν «μια μετατροπή του χαρακτήρα του (κομμουνιστικού) κόσμου, να «κλονίσουν» και να «ανατρέψουν» τὸ σοσιαλιστικό σύστημα που έχει ἐπι κεφαλῆς του τὴν Σοβιετική Ένωση, μ' ὄλο που γι' αυτόν ὅλα αὐτὰ εἶναι σίγουρα ματαιοπονία, για μάς εἶναι ἕνα μάθημα ἀπὸ τὰ πιὸ χρήσιμα γιὰ μάς. Πάντα εἴμασταν, και θὰ ἐξακολουθήσομε να εἴμαστε, ὁπαδοί μιᾶς εἰρηνικῆς συνύπαρξης τῶν σοσιαλιστικῶν και καπιταλιστι-

κῶν χωρῶν καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ τους συναγωνισμοῦ· ἀλλὰ οἱ ἰμπεριαλιστὲς προσπαθοῦν κάθε στιγμή νὰ μᾶς ἐξοντώσουν. Γι' αὐτό, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνοῦμε τὸ λυσσαλέο ἀγῶνα ποὺ διεξάγεται ἀνάμεσα στοὺς ἐχθροὺς μας καὶ σὲ μᾶς, δηλαδή τὸν ταξικὸ ἀγῶνα σὲ παγκόσμια κλίμακα.

Βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ δύο τύπους ἀντιθέσεων, διαφορετικῶν ὡς πρὸς τὸ χαρακτήρα τους· οἱ πρῶτες, εἶναι οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στοὺς ἐχθροὺς μας καὶ σὲ μᾶς (ἀνάμεσα στὸ ἰμπεριαλιστικὸ στρατόπεδο καὶ στὸ σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο· ἀνάμεσα στοὺς ἰμπεριαλιστὲς, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ στοὺς ἄλλους λαοὺς τοῦ κόσμου, σὲ ὅλα τὰ καταπιεζόμενα ἔθνη ἀπὸ τὴν ἄλλη· ἀνάμεσα στὴν ἀστική τάξη καὶ στὸ προλεταριάτο τῶν ἰμπεριαλιστικῶν χωρῶν κ.τ.λ.). Αὐτὲς εἶναι ἀντιθέσεις ριζικές· βασίζονται στὴ σύγκρουση συμφερόντων ἀνάμεσα σὲ ἐχθρικές τάξεις. Οἱ δευτερες, εἶναι οἱ ἀντιθέσεις στοὺς κόλπους τοῦ λαοῦ (ἀνάμεσα σὲ ἓνα μέρος τοῦ λαοῦ καὶ σὲ ἓνα ἄλλο· ἀνάμεσα σὲ ὠρισμένους συντρόφους καὶ σὲ ἄλλους μέσα στὶς γραμμὲς ἐνὸς κομμουνιστικοῦ κόμματος· ἀνάμεσα στὴν κυβέρνηση καὶ στὸ λαό, στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες· ἀνάμεσα σὲ σοσιαλιστικὲς χῶρες, ἀνάμεσα σὲ κομμουνιστικὰ κόμματα, κ.τ.λ.). Οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς δὲν εἶναι ριζικές ἀντιθέσεις καὶ γεννιοῦνται, ὄχι ἀπὸ τὴ ριζικὴ σύγκρουση ἀνάμεσα στὰ ταξικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ ἀπὸ συγκρούσεις ἀνάμεσα σὲ σωστὲς καὶ σφαλερὲς γνῶμες, ἢ καὶ ἀπὸ μερικῆς σημασίας ἀντιθέσεις συμφερόντων. Ἡ λύση αὐτῶν τῶν ἀντιθέσεων πρέπει πρῶτα - πρῶτα νὰ ὑποτάσσεται στὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ ἀντιθέσεις στοὺς κόλπους τοῦ λαοῦ μποροῦν καὶ πρέπει νὰ λύνονται μὲ βάση τὴν ἐπιδίωξη γιὰ συσπείρωση, μὲ τὴν κριτικὴ ἢ μὲ τὸν ἀγῶνα· καὶ ἡ λύση αὐτὴ πρέπει νὰ καταλήγει σὲ μιὰ νέα συσπείρωση, μέσα σὲ νέες συνθήκες. Βέβαια, ἡ πραγματικότητα τῆς ζωῆς εἶναι πολὺπλοκη. Τάξεις, ποὺ τὰ συμφέροντά τους συγκρούονται ριζικά, μπορεῖ καμμιά φορὰ νὰ ἐνώνονται γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν κύριο κοινὸ ἐχθρό τους καὶ ἀντίστροφα, σὲ καθορισμένες συνθήκες, ὠρισμένες ἀντιθέσεις μέσα στοὺς κόλπους τοῦ λαοῦ μποροῦν βαθμιαῖα νὰ μετασχηματιστοῦν σὲ ἀνταγωνιστικὲς ἀντιθέσεις, ἂν ἡ μιὰ μερίδα περάσει βαθμιαῖα μὲ τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ ἀντιθέσεις, στὸ τέλος ἀλλάζουν ἐντελῶς φύση, παύουν νὰ εἶναι ἀντιθέσεις μέσα στοὺς κόλπους τοῦ λαοῦ

καί συνθέτουν πιά μία αντίθεση ανάμεσα στους ἐχθρούς μας καί σέ μᾶς. Τέτοια φαινόμενα παρουσιάστηκαν στήν ἱστορία τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, καί τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Κίνας. Μὲ ἄλλα λόγια, ὅποιος στέκεται στίς θέσεις τοῦ λαοῦ ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ταυτίζει τίς ἀντιθέσεις στους κόλπους τοῦ λαοῦ μὲ ἐκεῖνες πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στους ἐχθρούς μας καί σέ μᾶς, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ συγχέει τίς δυὸ αὐτὲς κατηγορίες ἀντιθέσεων, καί ἀκόμα λιγώτερο νὰ ἔχει τὴν τάση νὰ τοποθετεῖ τίς ἀντιθέσεις πού σημειώνονται στους κόλπους τοῦ λαοῦ πάνω ἀπὸ τίς ἀντιθέσεις πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στους ἐχθρούς μας καί σέ μᾶς. Ὅποιος ἀρνιέται τὸν ταξικὸ ἀγῶνα καί δὲν κάνει διάκριση ἀνάμεσα στὸν ἐχθρὸ καί σέ μᾶς, ἀσφαλῶς δὲν εἶναι κομμουνιστὴς, οὔτε μαρξιστῆς-λενινιστῆς.

Προτοῦ ἀρχίσουμε τὴν ἐξέταση τῶν ζητημάτων πού θέσαμε, νομίζουμε πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεκαθαρίσουμε πρῶτα - πρῶτα αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς βασικῆς τοποθέτησης. Διαφορετικά, θὰ χάναμε ἀναπόφευκτα τὸν προσανατολισμὸ μας καί δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ ἐξηγήσουμε σωστὰ τὰ διεθνή γεγονότα.

I

Τώρα καί πολὺ καιρὸ, οἱ ἐπιθέσεις τῶν ἱμπεριαλιστῶν ἐναντίον τοῦ διεθνoῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος κατευθύνονται κυρίως ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Λοιπόν, καί οἱ συζητήσεις πού ἄρχισαν τὸν τελευταῖο καιρὸ μέσα στους κόλπους τοῦ διεθνoῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος, ἀναφέρονται ἐπίσης, στὸ μεγαλύτερο μέρος τους, στήν ἀντίληψη πού ἔχομε γιὰ τὴ Σοβιετικὴ Ἑνωσή. Γι' αὐτὸ καί ἡ σωστὴ ἐκτίμηση τοῦ δρόμου πού ἀκολούθησαν ἡ ἐπανάσταση καί ἡ οἰκοδόμηση στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωσή εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικὰ ζητήματα, ὅπου πρέπει νὰ ἀπαντήσουν οἱ μαρξιστῆς-λενινιστῆς.

Ἡ μαρξιστικὴ θεωρία τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης καί τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου ἀποτελεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ γενίκευση τῆς πείρας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Ἀλλά, ἂν ἐξαιρέσουμε τὴν Κομμουνία τῶν Παρισίων, πού ἔζησε μόνο ἑβδομηντα δύο ἡμέρες, ὁ Μάρξ καί ὁ Ἑνγκελς δὲν μπόρεσαν νὰ δοῦν τὴν πραγματοποίηση τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης καί τῆς δικτα-

τορίας τοῦ προλεταριάτου, πού γι' αὐτὲς ἀγωνίστηκαν σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ. Στὰ 1917, τὸ προλεταριᾶτο τῆς Ρωσίας, καθοδηγούμενο ἀπὸ τὸν Λένιν καὶ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, πραγματοποίησε μὲ ἐπιτυχία τὴν προλεταριακὴ ἐπανάσταση καὶ ἐγκαθίδρυσε τὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, καὶ ἔπειτα κατῶρθωσε νὰ οἰκοδομήσει τὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία. Ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς, πού ὡς τότε δὲν εἶταν παρά μία θεωρία καὶ ἓνα ἰδανικόν, ἔγινε μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητα. Ἔτσι, ἡ Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1917 στὴ Ρωσία ἀνοίξε μιὰ καινούργια ἐποχὴ, ὄχι μόνο στὴν ἱστορία τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, ἀλλὰ καὶ στὴν ἱστορία ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση σημείωσε θαυμάσιες ἐπιτυχίες στὴ διάρκεια τῶν τριάντα ἐννέα ἐτῶν πού πέρασαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση. Ἀφοῦ κατάργησε τὸ σύστημα ἐκμετάλλευσης, ἔβαλε στὸν οἰκονομικὸ τομέα τέλος, στὴν ἀναρχία, στὶς κρίσεις καὶ στὴν ἀνεργία. Ἡ οἰκονομία καὶ ἡ κουλτούρα, στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ἀναπτύσσονται μὲ ρυθμὸ πού δὲν μπορεῖ νὰ φθάσει καμμιά κεφαλαιοκρατικὴ χώρα. Τὸ 1956, ἡ ὅλικὴ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης ξεπερνοῦσε κιόλας κατὰ 30 φορές τὴν ἀντίστοιχη παραγωγὴ τοῦ 1913, πού ἀποτελοῦσε τὸ ἀνώτερο ἐπίπεδο τῆς προεπαναστατικῆς περιόδου. Ἡ χώρα, πού, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση, εἶταν βιομηχανικὰ καθυστερημένα, καὶ πού ὁ πληθυσμὸς της εἶχε μεγάλο ποσοστὸ ἀγράμματων, ἔγινε σήμερα ἡ δεύτερη βιομηχανικὴ δύναμη τοῦ κόσμου καὶ διαθέτει ἐπιστημονικὲς καὶ τεχνικὲς δυνάμεις πού φθάνουν τὰ πρὸ προηγμένα ἐπίπεδα τοῦ κόσμου, καθὼς καὶ μιὰν ὑψηλὰ ἀνεπτυγμένη σοσιαλιστικὴ κουλτούρα. Οἱ ἐργαζόμενοι τῆς ΕΣΣΔ, πού εἶταν καταπιεζόμενοι πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση, εἶναι σήμερα οἱ κύριοι τῆς χώρας καὶ τῆς κοινωνίας· ἀνέπτυξαν μεγάλη δραστηριότητα καὶ ἔδειξαν πνεῦμα δημιουργικῆς πρωτοβουλίας στὸν ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα καὶ στὸ ἔργο τῆς οἰκοδόμησης· ἡ ὑλικὴ τους κατάσταση καὶ ἡ πολιτιστικὴ τους ζωὴ ἄλλαξαν ριζικά. Πρὶν ἀπὸ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση, ἡ Ρωσία εἶταν μία φυλακὴ γιὰ τοὺς λαοὺς πού τὴν κατοικοῦσαν· ὕστερα ἀπὸ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση, ὅλοι αὐτοὶ ἀπόκτησαν ἰσότητα δικαιωμάτων καὶ γρήγορα μεταμορφώθηκαν σὲ προηγμένους σοσιαλιστικοὺς λαοὺς.

Ὁ δρόμος πού ἀκολούθησε ἡ Σοβιετική Ἐνωση δὲν εἶταν καθόλου εὐκολός. Ἀπὸ τὸ 1918 ὠς τὸ 1920, δέχθηκε τὴν ἐπίθεση δέκα τεσσάρων κεφαλαιοκρατικῶν κρατῶν. Στὴν πρώτη περίοδο τῆς ζωῆς της, ἀντιμετώπισε σκληρὲς δοκιμασίες: τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, τὴν πείναν, τὶς οἰκονομικὲς δυσχέρειες, τὶς σεκταριστικὲς καὶ διασπαστικὲς ἐνέργειες μέσα στοὺς κόλπους τοῦ Κόμματος. Στὴν ἀποφασιστικὴ περίοδο τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πόλεμου, πρὶν ἀνοίξουν οἱ δυτικὲς χῶρες τὸ δεύτερο μέτωπο, ἡ Σοβιετική Ἐνωση σήκωσε μόνη τὸ βᾶρος τῆς ἐπίθεσης τῶν ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν τοῦ χιτλερικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν του καὶ τοὺς συνέτριψε. Οἱ σκληρὲς αὐτὲς δοκιμασίες δὲν ἔκαμψαν τὴν Σοβιετικὴ Ἐνωση, οὔτε σταμάτησαν τὴν πορεία της πρὸς τὰ ἔμπρός.

Ἡ ἴδια ἡ ὕπαρξις, τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, κλόνισε συθέμελα τὴν κυριαρχία τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ· ἐνέπνευσε σὲ ὅλα τὰ ἐργατικὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα καὶ σὲ ὅλα τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα τῶν καταπιεζόμενων λαῶν, τὴν ἐλπίδα καὶ μιὰν ἀπέραντη αὐτοπεποίθησι καὶ θάρρος. Οἱ ἐργαζόμενοι ὄλων τῶν χωρῶν ὑποστήριζαν τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση· καὶ αὐτὴ, μὲ τὴν σειρά της, ὑποστήριξε τοὺς ἐργαζόμενους ὄλων τῶν χωρῶν. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση ἐφάρμοσε μιὰν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ βασισμένη στὴν ὑπεράσπιση τῆς παγκόσμιας εἰρήνης, τὴν ἀναγνώριση τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων σὲ ὅλα τὰ ἔθνη καὶ στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἱμπεριαλιστικῆς ἐπίθεσης. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση ὑπῆρξε ἡ κυρία δύναμις πού νίκησε σὲ παγκόσμια κλίμακα τὴ φασιστικὴ ἐπίθεση. Ὁ ἥρωικός Σοβιετικός στρατός ἀπελευθέρωσε τὶς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ ἓνα μέρος τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, τὴν Βορειοανατολικὴ Κίνα καὶ τὴ Βόρειο Κορέα, συμπράττοντας μὲ τὶς λαϊκὲς δυνάμεις τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση ἀποκατάστησε φιλικὲς σχέσεις μὲ ὅλες τὶς χῶρες τῆς λαϊκῆς δημοκρατίας, τὶς βοήθησε στὴν οἰκονομικὴ τους οἰκοδόμησι καὶ σχημάτισε, μαζί μ' αὐτές, ἓνα ἰσχυρὸ προπύργιον τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου : τὸ σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο. Ἐπίσης, πρόσφερε ἰσχυρὴ ὑποστήριξι στὰ κινήματα ἀνεξαρτησίας τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν, στὸ παγκόσμιον κίνημα τῶν λαῶν γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ στὰ πολυάριθμα νεαρὰ φιλειρηνικὰ κράτη πού σχηματίστηκαν στὴν Ἀσία καὶ στὴν Ἀφρικὴ ὕστερα ἀπὸ τὸ Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον.

“Όλα αυτά είναι γεγονότα άναμφισβήτητα και από καιρό γνωστά. Γιατί να τα υπενθυμίζουμε πάλι τώρα ; Γιατί οί έχθροι του κομμουνισμού, και σήμερα όπως και άλλοτε, τα άρνοῦνται έντελώς, και γιατί σήμερα ώρισμένοι κομμουνιστές, αναλύοντας την πείρα της Σοβιετικής Ένωσης, συγκεντρώνουν συχνά την προσοχή τους στη δευτερεύουσα άποψη του ζητήματος και παραγνωρίζουν τὸ οὐσιώδες.

“Όσον άφορᾷ την πείρα της επανάστασης και της οίκοδόμησης στη Σοβιετική Ένωση, αυτή παρουσιάζει, από την άποψη της διεθνούς σημασίας της, πολλές διαφορετικές μεταξύ τους πλευρές. Ένα μέρος της πείρας των έπιτυχιών, που σημειώθηκαν στην ΕΣΣΔ, έχει οὐσιώδη χαρακτήρα και γενική σημασία στο σημερινό στάδιο της ιστορίας της ανθρωπότητας. Έδῶ βρίσκεται τὸ κύριο, τὸ οὐσιώδες της σοβιετικής πείρας. Τὸ άλλο μέρος της πείρας αυτής δὲν έχει γενική σημασία. Έκτὸς άπ’ αυτό ή πείρα της Σοβιετικής Ένωσης περιέχει έπίσης και σφάλματα και άποτυχίες. Μ’ ὄλο που τὰ σφάλματα και οί άποτυχίες μπορούν να έκδηλωθοῦν ὑπὸ διαφορετική μορφή και να παρουσιάσουν διάφορους βαθμούς βαρύτητας, καμμιά χώρα δὲν θά μπορούσε να τὰ άποφύγει έντελώς. Ἡ Σοβιετική Ένωση, ὄντας τὸ πρώτο σοσιαλιστικό κράτος, δὲν μπορούσε να έπωφεληθεῖ από την πείρα των έπιτυχιών άλλων κρατών και να έμπνευστεῖ από αυτή και της εἴταν ακόμα πιὸ δύσκολο να άποφύγει ώρισμένα σφάλματα και ώρισμένες άποτυχίες. Αὐτὰ τὰ σφάλματα κι’ αυτές οί άποτυχίες άποτελοῦν ένα εξαιρετικά χρήσιμο δίδαγμα για ὄλους τοὺς κομμουνιστές. Γι’ αυτό, ὄλη την πείρα της Σοβιετικής Ένωσης, μαζί και την πείρα ώρισμένων σφαλμάτων και ώρισμένων άποτυχιών, αξίζει να τή μελετήσομε με προσοχή, ένῶ ή βασική πείρα των έπιτυχιών της Σοβιετικής Ένωσης άποκτᾷ ιδιαίτερη σημασία. Ἡ ἴδια ή ανάπτυξη της Σοβιετικής Ένωσης μαρτυρεῖ ὅτι ή βασική πείρα της επανάστασης και της οίκοδόμησης στη Σοβιετική Ένωση είναι πείρα μιᾶς μεγάλης έπιτυχίας· είναι ὁ πρώτος νικηφόρος παιάνας του μαρξισμού-λενινισμού στην ιστορία της ανθρωπότητας, που άντηχεῖ σὲ ὄλόκληρο τὸν κόσμο.

Σὲ τί συνίσταται, λοιπόν, ή βασική πείρα της επανάστασης και της οίκοδόμησης στη Σοβιετική Ένωση ; Κατὰ τή γνώμη

μας, τουλάχιστον τὰ παρακάτω, ἔχουν βασικὸ χαρακτήρα.

1. Τὰ πρωτοπόρα στοιχεῖα τοῦ προλεταριάτου ὀργανώνονται σὲ Κομμουνιστικὸ κόμμα. Τὸ πολιτικὸ αὐτὸ Κόμμα καθοδηγεῖται στὴ δράση του ἀπὸ τὸ μαρξισμὸ-λενινισμό, ὀργανώνεται σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ συγκεντρωτισμοῦ, βρίσκεται σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὶς μᾶζες, προσπαθεῖ νὰ γίνῃ ὁ πυρῆνας τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν καὶ διαπαιδαγωγεῖ τὰ μέλη του καὶ τὶς λαϊκὲς μᾶζες στὸ πνεῦμα τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ.

2. Τὸ προλεταριάτο, καθοδηγούμενο ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, καὶ ἀφοῦ κατάκτησε γενικὰ τὸν ἐργαζόμενο λαό, ἀποσπᾷ τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὰ χέρια τῆς ἀστικῆς τάξης μὲ τὸν ἐπαναστατικὸ ἀγῶνα.

3. Ὑστερα ἀπὸ τὴ νίκη τῆς ἐπανάστασης, τὸ προλεταριάτο, καθοδηγούμενο ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, καὶ συσπειρώνοντας τὶς λαϊκὲς μᾶζες μὲ βᾶθρο τὴ συμμαχία τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν χωρικῶν, ἐγκαθιδρύει τὴ δικτατορία του πάνω στὴ τάξη τῶν γαιοκτημόνων καὶ στὴν ἀστικὴ τάξη, συντρίβει τὴν ἀντίσταση τῶν ἀντεπαναστατῶν, ἐθνικοποιεῖ τὴ βιομηχανία καὶ προχωρεῖ βαθμιαῖα στὴ κολλεκτιβοποίηση τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, καταργώντας ἔτσι τὸ σύστημα τῆς ἐκμετάλλευσης καὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας πάνω στὰ μέσα παραγωγῆς καὶ ἐξαλείφοντας τὶς τάξεις.

4. Τὸ κράτος, καθοδηγούμενο ἀπὸ τὸ προλεταριάτο καὶ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, προσανατολίζει τὴν προσπάθεια τῶν λαϊκῶν μαζῶν πρὸς τὴν ἐξασφάλιση τῆς σχεδιασμένης ἀνάπτυξης τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς σοσιαλιστικῆς κουλτούρας· ἐπάνω σ' αὐτὴ τὴ βάση, ἀνυψώνει βαθμιαῖα τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ πληθυσμοῦ καὶ προπαρασκευάζει δραστήρια τὶς συνθηκὲς ἐκεῖνες πού θὰ ἐπιτρέψουν νὰ ἀρχίσει ὁ ἀγῶνας γιὰ τὸ πέρασμα στὴν κομμουνιστικὴ κοινωνία.

5. Τὸ κράτος, καθοδηγούμενο ἀπὸ τὸ προλεταριάτο καὶ τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, ἀντιτίθεται ἀποφασιστικὰ στὴν ἱμπεριαλιστικὴ ἐπίθεση· ἀναγνωρίζει τὴν ἰσότητα δικαιωμάτων τῶν ἐθνῶν καὶ ὑπερασπίζεται τὴν διεθνῆ εἰρήνη· στέκεται σταθερὰ στὶς ἀρχές τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ, κάνει τὰ πάντα γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποστήριξη τῶν ἐργαζόμενων ὄλων τῶν χωρῶν καὶ ταυτόχρονα καταβάλλει κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ, καθὼς καὶ γιὰ νὰ βοηθήσῃ ὅλα τὰ καταπιεζόμενα ἔθνη.

Συνήθως, όταν μιλούμε για τὸ δρόμο πὸ ἀκολούθησε ἡ Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση, ἔχομε ὑπ' ὄψιν μας αὐτὰ τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα, χωρὶς νὰ στεκόμαστε στὴν εἰδικὴ μορφή πὸ πῆρε αὐτὴ ἡ ἐπανάσταση σὲ καθορισμένες συνθῆκες τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου. Ὅλα αὐτὰ τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα συνιστοῦν γενικὲς ἀλήθειες τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ, πὸ ἰσχύουν γιὰ ὅλο τὸν κόσμο.

Ἡ πορεία τῆς ἐπανάστασης καὶ τῆς οἰκοδόμησης σὲ κάθε χώρα, παρουσιάζει κοινὰ χαρακτηριστικά· ἀλλὰ παρουσιάζει καὶ διαφορές. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ, τὸ κάθε κράτος ἀκολουθεῖ τὸν δικὸ του ἐθνικὸ δρόμο ἀνάπτυξης. Γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτω. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν βασικῶν θέσεων, ὁ δρόμος πὸ ἀκολούθησε ἡ Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση ἀπορρέει ἀπὸ τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς ἐπανάστασης καὶ τῆς οἰκοδόμησης σὲ ἓνα καθορισμένο στάδιο τοῦ μεγάλου δρόμου τῆς ἀνάπτυξης τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Δὲν εἶναι μόνο ὁ μέγας δρόμος πὸ παίρνει τὸ προλεταριάτο τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος πὸ πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν οἱ προλετάριοι ὅλου τοῦ κόσμου γιὰ νὰ κερδίσουν τὴ νίκη. Γι' αὐτὸ, ἡ Κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Κίνας, ὑποδείχνει, στὴ πολιτικὴ τῆς ἔκθεση στὸ 7^ο Συνέδριο τοῦ Κόμματος : «Μολονότι ἡ ἐπανάσταση στὴ χώρα μας ἔχει πολλὰ δικά της χαρακτηριστικά, ὥστόσο οἱ κινέζοι κομμουνιστὲς θεωροῦν τὴν ὑπόθεση, στὴν ὁποία ἔχουν ἀφοσιωθεῖ, σὰν συνέχεια τῆς μεγάλης Ὀκτωβριανῆς Ἐπανάστασης».

Τὸ νὰ ὑπερασπίσουμε τὸν μαρξιστικο-λενινιστικὸ δρόμο πὸ χάραξε ἡ Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση, ἀποκτᾷ ἐντελῶς ἰδιαίτερη σημασία στὴν σημερινὴ διεθνῆ κατάσταση. Οἱ ἱμπεριαλιστὲς, πὸ διαδηλώνουν τὴν ἐπιθυμία τους νὰ «μετατρέψουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ κομμουνιστικοῦ κόσμου», θέλουν νὰ μετατρέψουν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ δρόμο τῆς ἐπανάστασης. Τώρα καὶ δεκάδες χρόνια, ὅλες οἱ ρεβιζιονιστικὲς ἀντιλήψεις πὸ διατυπώθηκαν γιὰ τὸν μαρξισμό-λενινισμό, ὅλες οἱ δεξιὲς ὀμπορτουνιστικὲς ἰδέες πὸ διέδωσαν οἱ ρεβιζιονιστὲς, ἔχουν ἀκριβῶς γιὰ στόχο νὰ ἐκτρέψουν τὸ προλεταριάτο ἀπὸ αὐτὸ τὸ δρόμο, πὸ εἶναι ὁ μόνος πὸ μπορεῖ νὰ τὸ ὀδηγήσει στὴν ἀπελευθέρωσή του. Τὸ καθῆκον ὅλων τῶν κομμουνιστῶν εἶναι νὰ συσπειρώσουν γύρω τους τὸ προλεταριάτο, νὰ συσπειρώσουν τίς λαϊκὲς μᾶζες,

νά αποκρούσουν δραστήρια τίς μανιασμένες ἐπιθέσεις τῶν ἱμπεριαλιστῶν ἐναντίον τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόσμου καί νά προχωρήσουν ἀποφασιστικά, πρὸς τὰ ἔμπρός, στὸ δρόμο ποὺ χάραξε ἡ Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση.

II

Ὁρισμένοι ἀναρωτιοῦνται : ἀφοῦ ὁ θεμελιώδης δρόμος τῆς ἐπανάστασης καί τῆς οἰκοδόμησης στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση εἶναι σωστός, ποῦ ὀφείλονται, λοιπόν, τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν ;

Αὐτὸ τὸ ζήτημα τὸ ἐξετάσαμε ἤδη σὲ ἓνα ἄρθρο ποὺ δημοσιεύθηκε τὸν Ἀπρίλιο. Ἀλλά, λόγῳ τῆς τελευταίας τροπῆς τῶν γεγονότων στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη καί ὀρισμένων περιστάσεων ποὺ συνδέονται μὲ αὐτήν, ἐπιβάλλεται μία σωστὴ κατανόηση τῶν σφαλμάτων τοῦ Στάλιν, καί ἓνας σωστός τρόπος ἀντιμετώπισης αὐτῶν τῶν σφαλμάτων· αὐτό, πραγματικά, ἔγινε ἓνα σοβαρὸ ζήτημα ποὺ ἐπηρεάζει τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάπτυξη τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων πολλῶν χωρῶν, καθὼς καί τὴν συνοχὴ τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων διαφόρων χωρῶν, ἓνα σοβαρὸ ζήτημα ποὺ ἐπηρεάζει τὸν κοινὸ ἀγῶνα τῶν δυνάμεων τοῦ κομμουνισμοῦ ὀλόκληρου τοῦ κόσμου ἐναντίον τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Νά γιατί θελήσαμε νά ἀναπτύξομε τὴν ἀποψὴ μας πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Ὁ Στάλιν προσέφερε μεγάλες ὑπηρεσίες· τόσο σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τίς προόδους ποὺ πραγματοποιήθηκαν στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ὅσο καί σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος. Στὸ ἄρθρο, ποὺ ἔχει τὸν τίτλο «Σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορικὴ πείρα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου», γράφομε :

«Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Λένιν, ὁ Στάλιν, ὡς κύριος ἡγέτης τοῦ Κόμματος καί τοῦ κράτους, ἐφάρμοσε καί ἀνάπτυξε μὲ δημιουργικὸ τρόπο τὸν μαρξισμό-λενινισμό. Στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν υπεράσπιση τῆς κληρονομιάς τοῦ λενινισμοῦ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του —τῶν τροτσκιστῶν, τῶν ζηνοβιεφικῶν καί ἄλλων πρακτόρων τῆς ἀστικῆς τάξης—, ὁ Στάλιν ἐξέφρασε τὴ θέληση τοῦ λαοῦ καί ἀποδείχθηκε ἐξοχος ὑπέρμαχος τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ. Ἄν ὁ Στάλιν κέρδισε τὴν ὑποστήριξη τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ καί ἔπαιξε σημαντικὸ ἱστορικὸ ρόλο, αὐτὸ ἔγινε προ-

παντός γιατί υπερασπίστηκε, μαζί με τους άλλους ηγέτες του Κομμουνιστικού κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης, τη γραμμή του Λένιν σχετικά με τον έκβιομηχανισμό της χώρας των Σοβιετών και με την κολλεκτιβοποίηση της αγροτικής οικονομίας. Το Κομμουνιστικό κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης πραγματοποιώντας τη γραμμή αυτή έκανε να θριαμβεύσει ο σοσιαλισμός στη χώρα του και δημιούργησε τις προϋποθέσεις για τη νίκη της Σοβιετικής Ένωσης στον πόλεμο κατά του Χίτλερ. Όλες αυτές οι νίκες που κέρδισε ο σοβιετικός λαός έναρμονίζονται με τα συμφέροντα της εργατικής τάξης ολόκληρου του κόσμου και όλης της προοδευτικής ανθρωπότητας, και γι' αυτό είχαν πολύ φυσικό το όνομα του Στάλιν να δοξαστεί άπέραντα στον κόσμο».

Άλλα ό Στάλιν διέπραξε ώρισμένα σοβαρά σφάλματα, τόσο στην έσωτερική πολιτική, όσο και στην έξωτερική πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης. Οι μέθοδοι εργασίας του, που νοθεύτηκαν από την αυθαιρεσία έβλαψαν, ως ένα ώρισμένο σημείο την αρχή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού στη ζωή του κόμματος και στο κρατικό καθεστώς της Σοβιετικής Ένωσης και όδήγησαν ως ένα βαθμό στην παραβίαση της σοσιαλιστικής νομιμότητας. Δεδομένου ότι, σε ώρισμένους τομείς, ό Στάλιν είχε άποσπαστεί με άσυνήθιστο τρόπο από τις μάζες και έπαιρνε προσωπικές άποφάσεις σε πολλά σημαντικά πολιτικά ζητήματα, είχαν αναπόφευκτο να διαπράξει και σοβαρά σφάλματα. Τα σφάλματα αυτά έκδηλώθηκαν πρό παντός σε ό,τι άφορᾶ την εξάλειψη της άντεπανάστασης και τις σχέσεις με ώρισμένες χώρες. Σε ό,τι άφορᾶ την εξάλειψη της άντεπανάστασης, ό Στάλιν τιμώρησε πολλούς άντεπαναστάτες που έπρεπε να τιμωρηθούν και βασικά έκπλήρωσε τα καθήκοντα που έστεκαν στο μέτωπο αυτό· αλλά, από την άλλη μεριά, κατηγόρησε άβάσιμα πολλούς τίμιους κομμουνιστές και καλούς πολίτες, πράγμα που προκάλεσε σοβαρές ζημιές. Όσο για τις σχέσεις με τις άδελφές χώρες και τα άδελφικά κόμματα, ό Στάλιν έστεκε, γενικά, στις θέσεις του διεθνισμού· βοήθησε στον άγώνα τους τους λαούς των διαφόρων χωρών και συνέβαλε στην ανάπτυξη του σοσιαλιστικού στρατοπέδου· αλλά, κατά τη λύση ώρισμένων συγκεκριμένων ζητημάτων έδειξε μιᾶ τάση σωβινισμού μεγάλου έθνους και δέν είχε σε άρκετο βαθμό το αίσθημα της ισότητας· ακόμα λιγώτερο μπορεί

νά γίνει λόγος ὅτι διαπαιδαγωγοῦσε τὴ μεγάλη μᾶζα τῶν στελεχῶν μὲ πνεῦμα μετριοφροσύνης· πολλές φορές μάλιστα, παρενέβαινε ἀντικανονικὰ στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις ὠρισμένων ἀδελφῶν χωρῶν καὶ ὠρισμένων ἀδελφῶν κομμάτων, πρᾶγμα ποὺ εἶχε πολλές σοβαρὲς συνέπειες.

Πῶς νὰ ἐξηγήσομε τὰ σοβαρὰ σφάλματα ποὺ διέπραξε ὁ Στάλιν ; Τί σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ σφάλματα καὶ στὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως ;

Ἡ ἐπιστήμη τῆς μαρξιστικῆς-λενινιστικῆς διαλεκτικῆς μᾶς διδάσκει πῶς κάθε μορφή σχέσεων παραγωγῆς καὶ τὸ ἐποικοδόμημα, ποὺ ἐμφανίζεται πάνω στὴ βάση αὐτῶν τῶν σχέσεων παραγωγῆς, γεννιοῦνται, ἀναπτύσσονται καὶ ἐξαφανίζονται. Ὅταν οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις φτάνουν σὲ ἓνα ὠρισμένο στάδιο ἀνάπτυξης, οἱ παλιὲς σχέσεις παραγωγῆς παύουν νὰ ἀνταποκρίνονται οὐσιαστικὰ στὴν κατάσταση αὐτῶν τῶν δυνάμεων· ὅταν ἡ οἰκονομικὴ βάση φτάνει σὲ ἓναν ὠρισμένο βαθμὸ ἀνάπτυξης, τὸ παλιὸ ἐποικοδόμημα παύει οὐσιαστικὰ νὰ ἀνταποκρίνεται σ' αὐτὴ τὴ βάση· τότε, παρεμβαίνουν ἀναπόφευκτα μεταβολὲς βασικοῦ χαρακτῆρα καὶ ὅποιος προσπαθεῖ νὰ ἀντιταχθεῖ σ' αὐτὲς τὶς μεταβολές, σαρώνεται ἀπὸ τὴν Ἱστορία. Αὐτὸς ὁ νόμος ἰσχύει, ὑπὸ διάφορες μορφές, γιὰ ὅλες τὶς κοινωνίες. Ἰσχύει, λοιπόν, καὶ γιὰ τὴ σημερινὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία καὶ γιὰ τὴν αὐριανὴ κομμουνιστικὴ κοινωνία.

Ἦφθελονταν, ἄραγε, τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν, στὸ γεγονὸς ὅτι στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωσὴ τὸ σοσιαλιστικὸ οἰκονομικὸ σύστημα καὶ τὸ σοσιαλιστικὸ πολιτικὸ σύστημα εἶχαν ξεπεραστεῖ, καὶ πῶς εἶχαν πάψει νὰ ἀνταποκρίνονται στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἀνάπτυξης τῆς ΕΣΣΔ ; Προφανῶς, ὄχι. Ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως εἶναι ἀκόμα νέα, ἔχει λιγώτερο ἀπὸ σαράντα χρόνια ζωῆς. Ἡ γρήγορη ἀνοδος τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας δείχνει πῶς τὸ οἰκονομικὸ σύστημα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως ἀνταποκρίνεται βασικὰ στὴν ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ ὅτι τὸ πολιτικὸ σύστημα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως ἀνταποκρίνεται ἐπίσης βασικὰ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς οἰκονομικῆς βάσης. Τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν δὲν ἀπορρέουν καθόλου ἀπὸ τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα· γιὰ νὰ διορθωθοῦν αὐτὰ τὰ σφάλματα, δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἀνάγκη νὰ «διορθωθεῖ» τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα. Ἡ ἀστικὴ τάξη τῆς Δύσης ἐπιχειρεῖ νὰ χρησιμοποιοῦ-

σει τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν γιὰ νὰ ἀποδείξει τὸ «ἐσφαλμένο» τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος. Αὐτὸ εἶναι τελείως ἀβάσιμο. Ὑπάρχουν, ἐπίσης, ἄλλοι, ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐξηγήσουν τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες, τὴν οἰκονομία τὴν διευθύνει τὸ κράτος, καὶ ποὺ κρίνουν ὅτι ἂν ἡ κυβέρνησις διευθύνει τὴν οἰκονομικὴ δραστηριότητα, γίνεται ἀναπόφευκτα ἕνας «γραφειοκρατικὸς μηχανισμὸς», ποὺ ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξη τῶν δυνάμεων τοῦ σοσιαλισμοῦ· αὐτὸ δὲν εἶναι περισσότερο πειστικόν. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ ὅτι ἡ τεράστια οἰκονομικὴ ἀνοδος τῆς ΕΣΣΔ ἀπορρέει ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ κράτος τῶν ἐργαζόμενων ἐξασφαλίζει τὴν σχεδιασμένην διεύθυνση τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἐνῶ τὰ κυριώτερα σφάλματα τοῦ Στάλιν ἐλάχιστη σχέση ἔχουν μὲ τὶς ἀνεπάρκειες στὴ λειτουργία τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν διεύθυνση τῶν οἰκονομικῶν ὑποθέσεων.

Ἄλλὰ ἀκόμα καὶ ὅταν τὸ βασικὸ σύστημα ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες, ὑπάρχουν ὀρισμένες ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς σχέσεις παραγωγῆς καὶ στὶς παραγωγικὲς δυνάμεις, ἀνάμεσα στὸ ἐποικοδόμημα καὶ στὴν οἰκονομικὴ βάση. Οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς ἐκφράζονται μὲ τὶς ἀνεπάρκειες ὀρισμένων κρίκων τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ συστήματος. Παρ' ὅλο ποὺ δὲν εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ νὰ λύσουμε αὐτὲς τὶς ἀντιθέσεις, νὰ καταφύγομε σὲ ριζικοὺς μετασχηματισμοὺς, δὲν εἶναι λιγώτερο ἀναγκαῖο νὰ τὶς ρυθμίσομε σωστὰ στὴν κατάλληλη στιγμή.

Μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἐγγύηση, πῶς δὲν θὰ διαπραχθοῦν σφάλματα, ὅταν τὸ βασικὸ σύστημα ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες, καὶ ὅταν οἱ τρέχουσες ἀντιθέσεις, ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτὸ τὸ σύστημα, ρυθμίζονται (στὴ διαλεκτικὴ γλῶσσα, αὐτὲς εἶναι ἀντιθέσεις ποὺ βρίσκονται στὸ στάδιο τῶν «ποσοτικῶν ἀλλαγῶν»); Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τόσο ἀπλό. Τὸ σύστημα, ἔχει καθοριστικὴ σημασία, ἀλλὰ δὲν εἶναι, ἀπὸ μόνο του, κάτι τὸ παντοδύναμο. Ὅσο καλὸ καὶ ἂν εἶναι ἕνα σύστημα, δὲν ἐξασφαλίζει ἀπὸ τὰ σοβαρὰ σφάλματα ποὺ μπορεῖ νὰ γίνουν στὴν πορεία τῆς ἐργασίας. Ἄφοῦ ἐγκαθιδρυθεῖ ἕνα σωστὸ σύστημα, τὸ οὐσιῶδες εἶναι νὰ μπορέσομε νὰ τὸ ἐφαρμόσομε σωστὰ, νὰ ἔχομε σωστὴ πολιτικὴ γραμμὴ, νὰ υἱοθετήσομε σωστὲς μεθόδους καὶ σωστὸ στὺλ ἐργασίας. Διαφορετικά, ἀκόμα καὶ ὅταν ὑπάρχει ἕνα σωστὸ σύστημα, μποροῦν νὰ διαπραχθοῦν σοβαρὰ σφάλ-

ματα, και ακόμα, ένας καλός κρατικός μηχανισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την τέλεση επιζήμιων έργων.

Αυτά τα ζητήματα πρέπει να τα ρυθμίζουμε με τη συσσώρευση της πείρας και τον έλεγχο της πράξης. Είναι αδύνατο να τα ρυθμίζουμε από τη μια μεριά ως την άλλη. Έπιπλέον, η κατάσταση αλλάζει αδιάκοπα· τη στιγμή που λύνουμε παλιά ζητήματα, προκύπτουν άλλα, και δεν μπορεί να υπάρξει λύση που να ισχύει μια για πάντα. Γι' αυτό, δεν είναι περίεργο αν, στις σοσιαλιστικές χώρες, όπου ωστόσο έχει δημιουργηθεί μια στέρεη βάση, ώρισμένοι κρίκοι των παραγωγικών σχέσεων και του εποικοδομήματος εξακολουθούν να παρουσιάζουν ανεπάρκειες, αν διαπιστώνουμε ακόμα παρεκκλίσεις του ενός ή του άλλου είδους στις πολιτικές κατευθύνσεις, στις μεθόδους και στο στυλ εργασίας του Κόμματος και του κράτους.

Στις σοσιαλιστικές χώρες, το καθήκον του Κόμματος και του κράτους συνίσταται στο εξής : με στήριγμα τις μάζες και τη συλλογικότητα, να αναπροσαρμόζουν έγκαιρα, τους διάφορους κρίκους του οικονομικού και του πολιτικού συστήματος, να αποκαλύπτουν και να διορθώνουν έγκαιρα τα σφάλματα στην εργασία. Έννοείται πως οι υποκειμενικές απόψεις των ηγετών του Κόμματος και του κράτους δεν μπορεί ποτέ να συμφωνούν εκατό τοις εκατό με την αντικειμενική πραγματικότητα. Γι' αυτό, ώρισμα σφάλματα μεμονωμένου, μερικού και προσωρινού χαρακτήρα είναι αναπόφευκτα στη δουλειά τους. Όσο για τα σοβαρά σφάλματα, τα σφάλματα μεγάλης διάρκειας και εθνικής όγκης, αυτά μπορούν να αποφευχθούν, αρκεί να είμαστε αυστηρά προσηλωμένοι στην επιστήμη του μαρξιστικού-λενινιστικού διαλεκτικού ματεριαλισμού και να την αναπτύσσουμε δραστήρια· αρκεί να τηρούμε, απαρέγκλιτα τις αρχές του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού στο Κόμμα και στο κράτος, και να στηριζόμαστε πραγματικά στις μάζες.

Όρισμα σφάλματα που διέπραξε ο Στάλιν στην τελευταία περίοδο της ζωής του μετατράπηκαν σε σοβαρά σφάλματα, σφάλματα μεγάλης διάρκειας και εθνικής όγκης, και δεν έγινε δυνατό να διορθωθούν έγκαιρα γιατί, ο Στάλιν ως ένα ώριμο βαθμό και ως ένα ώριμο σημείο, είχε απομονωθεί από τις μάζες και από τη συλλογικότητα· είχε παρεκκλίνει από τις αρχές του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού του Κόμματος και

τοῦ κράτους. Μία ὀρισμένη παρέκκλιση ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ τοῦ Κόμματος καὶ τοῦ κράτους ἐξηγεῖται ἀπὸ τὶς ἱστορικές καὶ κοινωνικές συνθήκες : ὅσον ἀφορᾷ τὴ διεύθυνση τοῦ κράτους, τὸ Κόμμα δὲν εἶχε ἀκόμα πείρα· τὸ νέο καθεστῶς δὲν εἶχε σταθεροποιηθεῖ ἀκόμα ἀρκετά, ὥστε νὰ ἀντισταθεῖ σὲ ὅλες τὶς ἐπιδράσεις τῶν παλιῶν ἐποχῶν (ἢ διεργασία τῆς ἀνδρωσης ἑνὸς νέου καθεστῶτος καὶ τῆς ἐξαφάνισης τῶν παλιῶν ἐπιρροῶν δὲν εἶναι εὐθύγραμμη, συχνά, στὶς καμπές τῆς ἱστορίας, παίρνει τὴ μορφή κυματοειδῶν κινήσεων καὶ ταλαντεύσεων)· ἡ ἔνταση τοῦ ἀγῶνα στὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα νὰ περιοριστεῖ ἡ ἀνάπτυξη ὀρισμένων πλευρῶν τῆς δημοκρατίας, κ.τ.λ. Ὡστόσο, μόνες τους, οἱ ἀντικειμενικές αὐτές συνθήκες δὲν εἶναι ἀρκετές ὥστε ἡ δυνατότητα νὰ διαπραχθοῦν σφάλματα νὰ γίνῃ πραγματικότητα. Σὲ συνθήκες πολὺ πιὸ πολύπλοκες καὶ πιὸ δύσκολες, ὅπου εἶχε βρεθεῖ, ὁ Λένιν δὲν εἶχε διαπράξει σφάλματα ἀνάλογα μὲ ἐκεῖνα τοῦ Στάλιν. Ἐδῶ, ἀποφασιστικὸς παράγοντας εἶναι ἡ πνευματικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του, ὁ Στάλιν ζαλίστηκε ἀπὸ τὶς συνεχεῖς νίκες καὶ τὰ ἐγκώμια ποὺ τοῦ ἔπλεκαν. Ὡς πρὸς τὸν τρόπο τῆς σκέψης του, ἀπομακρύνθηκε ἕν μέρει, ἀλλὰ σοβαρά, ἀπὸ τὸν διαλεκτικὸ ματεριαλισμὸ καὶ ἔπεσε στὸν ὑποκειμενισμό. Ἄρχισε νὰ ἔχει τυφλὴ πίστη στὴ προσωπικὴ σοφία του καὶ στὸ προσωπικὸ κῦρος του· ἀρνιόταν νὰ ἀσχοληθεῖ σοβαρά μὲ τὴν ἔρευνα καὶ μελέτη πολύπλοκων καταστάσεων, καὶ ν' ἀκούσει προκεκτικὰ τὴ γνώμη τῶν συντρόφων του καθὼς καὶ τὴ φωνὴ τῶν μαζῶν. Αὐτὸ εἶχε σὰ συνέπεια ὀρισμένες πολιτικές θέσεις καὶ ὀρισμένα πολιτικὰ μέτρα ποὺ υἱοθέτησε, νὰ βρίσκονται συχνὰ ἀντίθετες ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα. Γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, συχνὰ ἐπέμενε στὴν ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν σφαλερῶν μέτρων καὶ δὲν μπόρεσε νὰ διορθώσει ἔγκαιρα τὰ λάθη του.

Τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης πῆρε κιόλας μέτρα γιὰ νὰ διορθώσει τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν καὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὶς συνέπειες αὐτῶν τῶν σφαλμάτων. Τὰ μέτρα αὐτὰ ἀρχίζουν νὰ φέρνουν τοὺς καρπούς τους. Τὸ 20ὸ Συνέδριον τοῦ ΚΣΚΕ ἔδειξε μεγάλη σταθερότητα καὶ μεγάλο θάρρος στὴν κατάργηση τῆς λατρείας τοῦ Στάλιν, στὴν ἀποκάλυψη τῆς σοβαρότητος τῶν σφαλμάτων του καὶ στὴν ἐξάλειψη τῶν συνεπειῶν αὐτῶν

των σφαλμάτων. Σε όλο τον κόσμο, οί μαρξιστές-λενινιστές και όσοι συμπαθούν την υπόθεση του κομμουνισμού υποστηρίζουν τις προσπάθειες του Κομμουνιστικού κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης για να διορθώσει αυτά τα σφάλματα και εϋχονται να στεφανωθούν με ολοκληρωτική επιτυχία οί προσπάθειες των σοβιετικών συντρόφων. Είναι ολοφάνερο ότι, αφού και τα σφάλματα αυτά δεν είναι σφάλματα μικρής διάρκειας, δεν μπορούν να διορθωθούν ολοκληρωτικά από την μιὰ μέρα στην άλλη. Αυτό θα απαιτήσει προσπάθειες για σχετικά μεγάλη χρονική περίοδο και μιὰ προσεκτική εργασία ιδεολογικής διαπαιδαγώγησης. Είμαστε πεπεισμένοι ότι τὸ μεγάλο Κομμουνιστικό κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, πὸ στὸ παρελθὸν ὑπερνίκησε ἀναρίθμητες δυσκολίες, θὰ μπορέσει νὰ ὑπερνικήσει καὶ αὐτὲς τὲς δυσκολίες καὶ νὰ πετύχει τὸ σκοπὸ του.

Ὁ ἀγὼνας πὸν διεξάγει τὸ ΚΚΣΕ γιὰ νὰ διορθώσει τὰ σφάλματα πὸν ἔγιναν, δὲν μπορεῖ, φυσικά, νὰ ἔχει τὴν ὑποστήριξη τῆς ἀστικής τάξης καὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τῆς σοσιαλδημοκρατίας τῶν δυτικῶν χωρῶν. Χρησιμοποιώντας τὴν εὐκαιρία σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ ρίξουν σκιά σὲ ὅ,τι τὸ σωστὸ ὑπάρχει στὴ δραστηριότητα τοῦ Στάλιν, νὰ ρίξουν σκιά στὰ τεράστια ἐπιτεύγματα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης καὶ ὀλόκληρου τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, νὰ σπεύρουν τὴ σύγχυση καὶ νὰ προκαλέσουν τὴ διάσπαση στὲς τάξεις τῶν κομμουνιστῶν, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐπιμένουν νὰ ὀνομάζουν τὴν διόρθωση τῶν σφαλμάτων πὸν διέπραξε ὁ Στάλιν «ἀποσταλινοποίηση» καὶ νὰ τὴν παρουσιάζουν σὰν μιὰ πάλη μεταξὺ τῶν δῆθεν «ἀντισταλινικῶν» καὶ «σταλινικῶν». Ἐδῶ, εἶναι φανερὴ ἡ κακὴ τους πρόθεση. Δυστυχῶς, καὶ ὠρισμένοι κομμουνιστὲς λένε τὰ ἴδια πράγματα. Πιστεύομε ὅτι τέτοια λόγια, ὅταν λέγονται ἀπὸ κομμουνιστὲς, εἶναι πολὺ βλαβερά.

Ὅλοι γνωρίζουν πὸς ἡ ζωὴ τοῦ Στάλιν, παρὰ τὰ ὠρισμένα σοβαρὰ σφάλματα πὸν διέπραξε τὴν τελευταία περίοδο, εἶναι ζωὴ ἐνὸς μεγάλου μαρξιστῆ-λενινιστῆ ἐπαναστάτη. Στὰ νεῖατά του, ἀγωνίστηκε ἐναντίον τοῦ τσαρισμοῦ καὶ στάθηκε προπαγανδιστὴς τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ ὅταν μπῆκε στὸν κεντρικὸ καθοδηγητικὸ ὄργανο τοῦ Κόμματος, ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν προετοιμασία τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1917 ὕστερα ἀπὸ τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση, ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν καρ-

πῶν της· ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Λένιν, ἐπὶ τριάντα χρόνια καὶ πάνω, ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν οἰκοδόμησι τοῦ σοσιαλισμοῦ, γιὰ τὴν υπεράσπιση τῆς σοσιαλιστικῆς πατρίδας, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ παγκόσμιου κομμουνιστικοῦ κινήματος. Μὲ λίγα λόγια, ὁ Στάλιν στάθηκε πάντα στὴν πρωτοπορεία τοῦ ρεύματος τῆς ἱστορίας καὶ κατηύθυνε τὸν ἀγῶνα, ὑπῆρξε ὁ ἀδιάλλακτος ἐχθρὸς τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Ἡ τραγωδία τοῦ Στάλιν εἶταν ὅτι, καὶ τότε ἀκριβῶς πού ἔκανε σφάλματα, πίστευε ὅτι οἱ πράξεις του εἶταν ἀναγκαῖες γιὰ τὴν υπεράσπιση τῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζόμενων ἐναντίον τῶν ἐπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ. "Ὅπως κι' ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα, μ' ὄλο πού τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν προκάλεσαν στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση μία ζημιὰ πού θὰ μπορούσε νὰ ἀποφευχθεῖ, ἢ σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση γνώρισε στὴν περίοδο ὅπου αὐτὸς εἶχε τὴν ἡγεσία της, ἰσχυρὴ ἀνάπτυξη. Αὐτὸ εἶναι ἀναντίρρητο καὶ μαρτυρεῖ, ὄχι μόνο τὴ δύναμη τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Στάλιν εἶταν, παρ' ὅλα ταῦτα, ἕνας ἀκλόνητος κομμουνιστής. Γι' αὐτὸ, ὅταν ἀξιολογοῦμε τὴν ἰδεολογία καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ Στάλιν στὸ σύνολό της, πρέπει νὰ βλέπομε ταυτόχρονα καὶ τὴ θετικὴ καὶ τὴν ἀρνητικὴ της πλευρά, καὶ τὶς ὑπηρεσίες καὶ τὰ σφάλματά της. Ἄν ἐξετάσομε τὸ ζήτημα ἀπὸ ὅλες τὶς ἀπόψεις του, τότε, στὴν περίπτωση πού ἐπιμένουν νὰ μιλοῦν γιὰ «σταλινισμό», δὲν μπορούμε παρὰ νὰ ποῦμε τὸ ἐξῆς : «σταλινισμὸς» εἶναι πρῶτα - πρῶτα κομμουνισμὸς, μαρξισμὸς-λενινισμὸς. Αὕτὴ εἶναι ἡ βασικὴ του πλευρά. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ, περιλαμβάνει καὶ ὠρισμένα ἐξαιρετικὰ σοβαρὰ σφάλματα, πού εἶναι ἀντίθετα στὸν μαρξισμὸ-λενινισμὸ καὶ πρέπει νὰ διορθωθοῦν ριζικά. Ἄν εἶναι ἀνάγκη, σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις, νὰ ὑπογραμμίζομε αὐτὰ τὰ σφάλματα μὲ σκοπὸ τὴ διόρθωσή τους, εἶναι τὸ ἴδιο ἀναγκαῖο, ἂν θέλομε νὰ τὰ ἀξιολογήσομε σωστὰ καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέψομε σφαλερῆς ἐρμηνεῖες νὰ τοποθετήσομε τὰ σφάλματα αὐτὰ στὴν πραγματικὴ τους θέση. Θεωροῦμε ὅτι, ἂν παραλληλίσομε τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν μὲ τὶς ὑπηρεσίες του, τὰ σφάλματα δὲ θὰ ποῦν παρὰ σὲ δευτέρη μοῖρα.

Μόνο μιὰ ἀντικειμενικὴ ἀνάλυση θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ κρίνομε σωστὰ τὸν Στάλιν καὶ ὅλους τοὺς συντρόφους πού, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασή του διέπραξαν ἀνάλογα σφάλματα, καὶ νὰ κρίνομε σωστὰ τὰ σφάλματά τους. Δεδομένου ὅτι τὰ σφάλματα αὐτὰ

είναι σφάλματα πού τὰ διέπραξαν κομμουνιστές στὴ διάρκεια τῆς ἐργασίας τους, ἀποτελοῦν ἐσωτερικὸ ζήτημα τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, ζήτημα γιὰ τὸ τί εἶναι σωστὸ καὶ τί σφαλερὸ, καὶ ὄχι ζήτημα γιὰ τὸ μὲ ποιὸν ἔχομε νὰ κάνουμε ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ ταξικοῦ ἀγώνα — μὲ ἐχθρὸ ἢ μὲ σύντροφο. Αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους πρέπει νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζομε σὰν συντρόφους, καὶ ὄχι σὰν ἐχθρούς· κριτικάροντας τὰ σφάλματά τους, πρέπει ταυτόχρονα νὰ ὑπερασπίζομε ὅ,τι τὸ σωστὸ ἔχουν κάνει, καὶ ὄχι νὰ ἀπορρίπτομε ὅλα ὅσα ἔχουν κάνει. Τὰ σφάλματά τους ἔχουν κοινωνικὲς καὶ ἱστορικὲς ρίζες καὶ ἀνάγονται κυρίως στὸν τομέα τῆς ἰδεολογίας καὶ τῆς γνώσης. Ἐπομένως ἂν αὐτοὶ διέπραξαν τὰ σφάλματα αὐτά, θὰ μπορούσαν καὶ ἄλλοι σύντροφοι νὰ τὰ διαπράξουν. Γι' αὐτό, ἀφοῦ κατανοήσομε τὰ σφάλματα αὐτά καὶ καταπιαστοῦμε μὲ τὴ διόρθωσή τους, πρέπει νὰ τὰ θεωρήσομε σὰν ἓνα σοβαρὸ μάθημα, σὰν μιὰ πείρα πού μπορούμε νὰ τὴν ἀξιοποιήσομε γιὰ νὰ ἀνυψώσομε τὴ συνειδητότητα ὅλων τῶν κομμουνιστῶν, νὰ προλάβομε ἔτσι τὴν ἐπανάληψη τέτοιων σφαλμάτων καὶ νὰ προωθήσομε τὴν ὑπόθεση τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἄν, ἀντίθετα, υἱοθετήσομε ἀπέναντι σ' ἐκείνους πού διέπραξαν αὐτὰ τὰ σφάλματα μιὰν ὀλότελα ἀρνητικὴ στάση, τοὺς φερθοῦμε μὲ περιφρόνηση καὶ ἐχθρότητα, κολλώντας τους τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ἐτικέττα, δὲν θὰ βοηθήσομε τοὺς συντρόφους μας νὰ ἀντλήσουν ἀπὸ τὰ ὅσα ἔγιναν, τὸ δίδαγμα πού πρέπει. Ἐξάλλου, ἐπειδὴ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ συγχέαμε δύο τύπους διαφορετικῶν, ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα τους, ἀντιθέσεων —τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ σωστὸ καὶ τὸ σφαλερὸ στὶς γραμμὲς μας, καὶ τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στοὺς ἐχθρούς μας καὶ σὲ μᾶς— αὐτὸ δὲν μπορούσε, στὴν πράξη, παρὰ νὰ εὐνοήσει τὶς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἐναντίον τῶν κομμουνιστικῶν τάξεων καὶ τὶς ἀπόπειρές του νὰ ἐξαρθρώσει τὶς θέσεις τοῦ κομμουνισμοῦ.

Στοὺς τελευταίους του λόγους, ὁ σύντροφος Τίτο καὶ ἄλλοι σύντροφοι ἡγέτες τῆς Ἑνώσεως τῶν Κομμουνιστῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας, δὲν ἀντιμετώπισαν, κατὰ τὴ γνώμη μας, τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν καὶ τὰ ἄλλα θέματα πού συνδέονται μ' αὐτά, κάτω ἀπὸ ὅλες τους τὶς ἀπόψεις καὶ οὔτε μὲ ἀντικειμενικὸ τρόπο. Τὸ ὅτι οἱ Γιουγκοσλαῶοι σύντροφοι νοιώθουν ἰδιαίτερη ἀντιπάθεια γιὰ τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν εἶναι κάτι πού μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ καταλάβει. Ἐχοντας βρεθεῖ κάτω ἀπὸ δύσκολες συνθῆκες,

κατέβαλαν στο παρελθόν αξιόλογες προσπάθειες για να κρατηθούν στο δρόμο του σοσιαλισμού. Στις επιχειρήσεις και σε άλλες κοινωνικές οργανώσεις, πραγματοποίησαν πειράματα δημοκρατικής διαχείρισης, που επίσης τράβηξαν την προσοχή των ανθρώπων. Ο κινεζικός λαός επιδοκιμάζει την συμφιλίωση που έγινε ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση και τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες από τη μια μεριά, και τη Γιουγκοσλαβία από την άλλη· επιδοκιμάζει την αποκατάσταση και την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στην Κίνα και στην Γιουγκοσλαβία. Μαζί με τον γιουγκοσλαβικό λαό, εύχεται στην Γιουγκοσλαβία να αυξάνει αδιάκοπα την ευημερία και τη δύναμή της, ακολουθώντας το δρόμο του σοσιαλισμού. Συμφωνούμε επίσης με ώρισμένες απόψεις που εκφράζει ο σύντροφος Τίτο στο λόγο του, όταν, παραδείγματος χάρη, καταδικάζει τους ούγγρους αντεπαναστάτες, όταν υποστηρίζει την εργατο-αγροτική επαναστατική κυβέρνηση της Ούγγαρίας, όταν καταδικάζει τη Μεγάλη Βρετανία, την Γαλλία και το Ισραήλ για την επίθεσή τους έναντι της Αιγύπτου, όταν καταδικάζει το γαλλικό σοσιαλιστικό κόμμα για την επιθετική του πολιτική. Άλλα με έκπληξη διαπιστώσαμε ότι στο λόγο του επιτίθεται, έναντι όλων σχεδόν των σοσιαλιστικών χωρών και πολλών Κομμουνιστικών κομμάτων. Ο σύντροφος Τίτο βεβαιώνει ότι «αδιόρθωτοι σταλινικοί καταβάλλουν συνεχείς προσπάθειες να κρατηθούν στις θέσεις τους στα διάφορα κόμματα και ελπίζουν να σταθεροποιήσουν και πάλι την κυριαρχία τους, να επιβάλουν αυτές τις σταλινικές τάσεις στους λαούς τους, και ακόμα και στους άλλους λαούς». Και δηλώνει : «Πρέπει να αγωνιστούμε μαζί με τους πολωνούς συντρόφους, έναντι αυτών των τάσεων που εκδηλώνονται σε άλλα κόμματα, είτε στις ανατολικές χώρες, είτε στη Δύση». Δεν διαβάσαμε λόγους των συντρόφων ηγετών του Ένιαίου εργατικού κόμματος της Πολωνίας, στους οποίους να υποστηρίζουν την ανάγκη να υιοθετήσουν αυτή την έχθρική στάση απέναντι στα αδελφά κόμματα. Νομίζουμε πως θα έπρεπε να ποούμε, σχετικά μ' αυτές τις απόψεις του συντρόφου Τίτο, πως ο τελευταίος υιοθέτησε σφαλερή στάση όταν πήρε για στόχο τον «σταλινισμό», τους «σταλινικούς», κ.τ.λ., και υποστήριξε πως σήμερα το ζήτημα είναι ποιός θα νικήσει : ή «γραμμή που την πρωτοβουλία της είχε ή Γιουγκοσλαβία», ή η λεγόμενη

«σταλινική» γραμμή. Αυτό δὲν μπορεί παρὰ νὰ ὀδηγήσει τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα στὴ διάσπαση.

Ὁ σύντροφος Τίτο εἶχε δίκιο, ὅταν ἔλεγε : «Ἐξετάζοντας τὴν σημερινὴ ἐξέλιξη τῆς κατάστασης στὴν Οὐγγαρία ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς προοπτικῆς : σοσιαλισμὸς ἢ ἀντεπανάσταση, πρέπει νὰ ὑποστηρίξομε τὴν σημερινὴ κυβέρνηση Καντάρ. Πρέπει νὰ τὴν βοηθήσομε». Ἀλλὰ δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ μεγάλος λόγος γιὰ τὸ οὐγγρικὸ ζήτημα, πὺ ἐξεφώνησε ὁ σύντροφος Καρντέλι, ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ὁμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου τῆς Γιουγκοσλαβίας, στὴ σύνοδο τῆς Ἐθνοσυνέλευσης τῆς Λαϊκῆς ὁμοσπονδιακῆς δημοκρατίας τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀποτελεῖ ὑποστήριξη τῆς οὐγγρικῆς κυβέρνησης καὶ βοήθεια πρὸς αὐτήν. Δὲν ἔδωσε μόνο, γιὰ τὰ γεγονότα τῆς Οὐγγαρίας, μιὰν ἐρμηνεῖα ὅπου δὲν γίνεται κανένας διαχωρισμὸς ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ στοὺς ἐχθροὺς μᾶ, ἀκόμα, πρόβαλε στοὺς οὐγγρους συντρόφους σὰν ἀπάντηση «τὴν ἀνάγκη ριζικῶν ἀλλαγῶν στὸ πολιτικὸ σύστημα»· ζήτησε νὰ μεταβιβάσουν ὅλη τὴν ἐξουσία στὰ ἐργατικὰ συμβούλια τῆς Βουδαπέστης καὶ στὰ ἄλλα περιφερειακὰ ἐργατικὰ συμβούλια «ὅ,τι κι' ἂν ἔχουν γίνει αὐτὰ τὰ συμβούλια» καὶ ἀπαίτησε ἀπὸ αὐτοὺς νὰ μὴν κάνουν ἄκαρπες προσπάθειες γιὰ τὴν ἀναγέννηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος», γιατί, λέει «γιὰ τὶς μᾶζες, ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ Κόμματος ἐνσάρκωνε τὸν γραφειοκρατικὸ δεσποτισμὸ». Αὐτὸ εἶναι τὸ πρότυπο τῆς «μὴ σταλινικῆς γραμμῆς», πὺ ὁ σύντροφος Καρντέλι, σχεδίασε γιὰ τὶς ἀδελφές χῶρες. Οἱ οὐγγροι σύντροφοι ἀπόρριψαν αὐτὴ τὴν πρόταση τοῦ συντρόφου Καρντέλι. Διέλυσαν τὰ ἐργατικὰ συμβούλια τῆς Βουδαπέστης καὶ τὰ ἄλλα περιφερειακὰ ἐργατικὰ συμβούλια, πὺ βρίσκονταν στὰ χέρια ἀντεπαναστατῶν καὶ τώρα φροντίζουν γιὰ τὴν πύκνωση τῶν γραμμῶν τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος. Πιστεύομε πὺς οἱ οὐγγροι σύντροφοι ἔχουν ἀπόλυτο δίκιο νὰ ἐνεργοῦν ἔτσι, γιατί, διαφορετικά, στὴν Οὐγγαρία δὲν θὰ ὑπάρξει σοσιαλισμὸς ἀλλὰ ἀντεπανάσταση.

Εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ Γιουγκοσλαβοὶ σύντροφοι ξεπέρασαν τὰ ἐπιτρεπτὰ ὅρια. Ἀκόμα κι' ἂν σὲ ἓνα μέρος τῆς ἢ κριτικὴ τους πρὸς τὰ ἀδελφὰ κόμματα εἶναι λογικὴ, καὶ πάλι ἡ βασικὴ τους θέση καὶ οἱ μέθοδοι πὺ χρησιμοποιοῦν εἶναι ξένες πρὸς τὶς ἀρχές μιᾶς συζήτησης ἀνάμεσα σὲ συντρόφους. Δὲν θέλομε νὰ

ἐπέμβουμε στις ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀλλὰ ἐδῶ δὲν πρόκειται καθόλου γιὰ ἐσωτερικές ὑποθέσεις. Ἐπιδιώκοντας νὰ ἐνισχύσομε τὴ συνοχὴ τῶν κομμουνιστικῶν γραμμῶν στὸ διεθνὲς πεδίο καὶ νὰ μὴν προσφέρομε στοὺς ἐχθροὺς μας τὴν εὐκαιρία νὰ σπεύρουν τὴ σύγχυση καὶ νὰ προκαλέσουν διάσπαση στὶς γραμμές μας, δὲν μπορούμε νὰ μὴν δώσομε στοὺς Γιουγκοσλαύους συντρόφους μιὰν ἀδελφικὴ συμβουλή.

III

Μία ἀπὸ τὶς σοβαρὲς συνέπειες τῶν σφαλμάτων τοῦ Στάλιν εἶταν ἡ ἐξάπλωση τοῦ δογματισμοῦ. Παράλληλα μὲ τὴν κριτικὴ τῶν σφαλμάτων τοῦ Στάλιν, τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα ὅλων τῶν χωρῶν ἀνέλαβαν τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν κατανίκηση τοῦ δογματισμοῦ μέσα στὶς τάξεις τους. Ὁ ἀγῶνας αὐτὸς εἶναι ἀπόλυτα ἀναγκαῖος. Μερικοὶ κομμουνιστὲς ὅμως, μπαίνοντας στὸ δρόμο τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἄρνησης τοῦ Στάλιν καὶ προβάλλοντας τὸ σφαλερὸ σύνθημα τοῦ ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ «σταλινισμοῦ», συνέβαλαν στὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς ἰδεολογικοῦ ρεύματος ποὺ τείνει στὴν ἀναθεώρηση τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ. Τὸ ρεβιζιονιστικὸ αὐτὸ ρεῦμα διευκολύνει ἀναμφισβήτητα τὴν ἐπίθεση ποὺ διεξάγει ὁ ἰμπεριαλισμὸς ἐναντίον τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, καὶ πραγματικά, ὁ ἰμπεριαλισμὸς χρησιμοποιοῖ δραστήρια αὐτὸ τὸ ρεῦμα. Καταπολεμώντας ἀποφασιστικὰ τὸν δογματισμὸ, πρέπει ταυτόχρονα νὰ καταπολεμοῦμε μὲ ὄχι λιγώτερη ἀποφασιστικὴτητα τὸν ρεβιζιονισμὸ.

Ὁ μαρξισμὸς-λενινισμὸς ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐξέλιξη τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ὑποτάσσεται σὲ ὠρισμένους θεμελιώδεις, γενικούς νόμους, ἀλλὰ πῶς κάθε χώρα, κάθε ἔθνος, παρουσιάζουν ἰδιομορφίες ποὺ τὰ κάνουν νὰ ἔχουν σαφεῖς διαφορὲς μεταξύ τους. Ἔτσι, ὅλα τὰ ἔθνη περνοῦν ἀπὸ τὸν ταξικὸ ἀγῶνα καὶ καταλήγουν νὰ βαδίσουν στὸν κομμουνισμὸ, ἀκολουθώντας δρόμους ποὺ τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικά τους εἶναι τὰ ἴδια γιὰ ὅλα τὰ ἔθνη, ἀλλὰ ποὺ οἱ συγκεκριμένες μορφές τους διαφέρουν. Μόνον μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς γενικῆς ἀλήθειας τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ, στὴ βάση τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν ἰδιομορφιῶν τοῦ κάθε ἔθνους, μπορεῖ νὰ θριαμβεύσει ἡ ὑπόθεση τοῦ προλεταριάτου στὶς διάφορες χώρες. Ἐνεργώντας μὲ τὸν τρόπο αὐτό, τὸ

προλεταριάτο τῆς κάθε χώρας θὰ μπορέσει νὰ πλουτιστεῖ μὲ μιὰ καινούργια πείρα καὶ νὰ συνεισφέρει, ἔτσι, στὸ κοινὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ μιὰ συμβολή ποὺ θὰ εἶναι ἐξ ἴσου πολύτιμη καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ἔθνη. Οἱ δογματικοὶ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι ἡ γενικὴ ἀλήθεια τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ συγκεκριμένα καὶ νὰ παίξει ἓνα ρόλο στὴν πραγματικὴ ζωὴ, παρὰ μόνο ἂν στηριχτεῖ σὲ δεδομένες ἐθνικὲς ιδιομορφίες. Δὲν θέλουν νὰ μελετήσουν σοβαρὰ τὶς κοινωνικὲς καὶ ἱστορικὲς ιδιομορφίες τῆς χώρας τους, τοῦ ἔθνους τους, δὲν θέλουν νὰ ἐφαρμόσουν μὲ συγκεκριμένο τρόπο τὴν γενικὴ ἀλήθεια τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν αὐτὲς τὶς ιδιομορφίες. Γι' αὐτό, εἶναι ἀνίκανοι νὰ ὀδηγήσουν στὴ νίκη τὴν ὑπόθεση τοῦ προλεταριάτου.

Μιᾶς καὶ ὁ μαρξισμὸς-λενινισμὸς εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ γενίκευση τῆς πείρας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῶν διαφόρων χωρῶν, δὲν μπορούμε, φυσικά, νὰ μὴν ἀποδώσουμε σοβαρὴ προσοχὴ στὸ πρόβλημα τῆς χρησιμοποίησης τῆς πείρας τῶν προηγμένων χωρῶν. Στὸ «Τί νὰ κάνομε;», ὁ Λένιν ἔγραφε :

«Τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κίνημα εἶναι, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν οὐσία του, διεθνές· αὐτὸ δὲν σημαίνει μόνο ὅτι πρέπει νὰ καταπολεμήσουμε τὸν ἐθνικὸ σωβινισμό. Σημαίνει ἀκόμα ὅτι ἓνα κίνημα ποὺ ἀρχίζει σὲ μιὰ νεαρὴ χώρα δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτύχει, παρὰ μόνο ἂν ἀφομοιώσει τὴν πείρα τῶν ἄλλων χωρῶν»¹.

Ὁ Λένιν λέει ἐδῶ πὼς τὸ ἐργατικὸ κίνημα ποὺ κάνει τὰ πρῶτα του βήματα στὴ Ρωσία, πρέπει νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν πείρα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ ἄποψή του ἰσχύει καὶ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς σοβιετικῆς πείρας στὶς νεαρὲς σοσιαλιστικὲς χῶρες.

Ἄλλὰ ἡ μελέτη αὐτῆς τῆς πείρας πρέπει νὰ γίνεται μὲ τὶς κατάλληλες μεθόδους. Ὁλητὴ ἡ πείρα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, μαζὶ καὶ ἡ βασικὴ τῆς πείρας, συνδέεται μὲ σαφῶς καθωρισμένες ἐθνικὲς ιδιομορφίες καὶ καμμιά χώρα δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀντιγράψει ὅπως εἶναι. Ὅπως εἶπαμε ἤδη, ἡ σοβιετικὴ πείρα ἔχει καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ σφάλματα καὶ ἀποτυχίες. Στὸ σύνολό της ἡ πείρα αὐτὴ, τόσο ἡ πείρα τῶν ἐπιτυχιῶν ὅσο καὶ ἡ πείρα τῶν ἀποτυ-

¹ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : Ἐκλογή Ἔργων, Τόμος Α', Μέρος πρῶτο, σελ. 227-228, Ξενόγλωσσες ἐκδόσεις, Μόσχα, 1953.

χιών, και ένας ανεκτίμητος θησαυρός για όσους ξέρουν να την μελετήσουν, γιατί μπορεί να τους βοηθήσει να ακολουθήσουν λιγότερο περίπλοκους δρόμους και να υποστούν λιγότερες απώλειες. Και, αντίθετα, η αντιγραφή χωρίς διάκριση της πείρας των επιτυχιών της Σοβιετικής Ένωσης, χωρίς να μιλήσουμε πιά για την πείρα των αποτυχιών της, μπορεί επίσης να οδηγήσει σε αποτυχίες τις άλλες χώρες. Στο απόσπασμα που ακολουθεί αμέσως το προηγούμενο τσιτάτο, ο Λένιν γράφει :

«Επομένως, γι' αυτό δεν αρκεί απλώς να γνωρίζουμε αυτή την πείρα ή να περιοριζόμαστε να αντιγράφομε τις τελευταίες αποφάσεις: πρέπει, γι' αυτό, να μπορούμε να κάνουμε κριτική ανάλυση αυτής της πείρας και να την ελέγχομε μόνοι μας. Όσοι αντιλαμβάνονται πόσο έχει αναπτυχθεί το σύγχρονο εργατικό κίνημα, και πόσο έχει εξαπλωθεί, θα καταλάβουν πόσα αποθέματα θεωρητικών δυνάμεων και πολιτικής (και επαναστατικής) πείρας απαιτεί ή εκτέλεση αυτού του έργου»¹.

Είναι φανερό ότι στις χώρες όπου το προλεταριάτο πήρε κιόλας στα χέρια του την εξουσία, το ζήτημα είναι ασύγκριτα πιο πολύπλοκο από όσο αναφέρει εδώ ο Λένιν.

Στην ιστορία του Κομμουνιστικού κόμματος της Κίνας, από το 1931 ως το 1934, υπήρξαν ώρισμένοι δογματιστές που άρνιωνταν τις ιδιομορφίες της Κίνας και αντίγραφαν μηχανικά μια ώρισμένη πείρα της Σοβιετικής Ένωσης, πράγμα που είχε σαν αποτέλεσμα οι επαναστατικές δυνάμεις της χώρας μας να γνωρίσουν σοβαρές αποτυχίες. Οι αποτυχίες αυτές στάθηκαν ένα μεγάλο μάθημα για το Κόμμα μας. Στη περίοδο που μεσολαβεί από την Συνδιάσκεψη του Τσουεννί, το 1935, ως το 7ο Παγκινεζικό Συνέδριο του Κόμματος, που έγινε το 1945, το Κόμμα μας απαλλάχθηκε ολοκληρωτικά από την εξαιρετικά βλαβερή αυτή δογματική γραμμή· συσπείρωσε όλα τα μέλη του μαζί και τους συντρόφους που είχαν διαπράξει σφάλματα· ανέπτυξε τις δυνάμεις του λαού και εξασφάλισε έτσι την νίκη της επανάστασης. Αν είχαμε ενεργήσει διαφορετικά, ή νίκη θα ήταν αδύνατη. Μόνο επειδή κατανίκησε τη γραμμή του δογματισμού μπόρεσε το Κόμμα μας, αντλώντας ταυτόχρονα διδάγματα από την πείρα

¹ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : *Έκλογή έργων*, Τόμος Α', Μέρος πρώτο, σελ. 227-228, Ξενογλωσσες εκδόσεις, Μόσχα, 1953.

τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν χωρῶν, νὰ διαπράξει σχετικὰ λιγότερα σφάλματα. Γι' αὐτό, εἴμαστε ἀπόλυτα σὲ θέση νὰ καταλάβομε τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ δυσκολία ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ σύντροφοι τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας στὸ νὰ διορθώσουν σήμερα τὰ δογματικὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος.

Τὰ δογματικὰ σφάλματα πρέπει νὰ διορθώνονται παντοῦ καὶ πάντα. Πρέπει νὰ συνεχίσομε τὶς προσπάθειές μας γιὰ νὰ διορθώσομε καὶ νὰ προλάβομε αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ σφάλματα στὴν ἐργασία μας. Ἀλλὰ ὁ ἀγῶνας ἐναντίον τοῦ δογματισμοῦ δὲν ἔχει τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὴν ἀνοχή ἀπέναντι στὸν ρεβιζιονισμό. Ὁ μαρξισμὸς-λενινισμὸς ἀναγνωρίζει ὅτι τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα, στὶς διάφορες χῶρες, παρουσιάζει ὑποχρεωτικὰ τὶς ἐθνικὲς του ἰδιομορφίες· ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι αὐτὸ τὸ κίνημα, στὶς διάφορες χῶρες, μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει βασικὰ κοινὰ σημεῖα, ὅτι μπορεῖ νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν γενικὴ ἀλήθεια τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ. Στὸ σημερινὸ κίνημα ἐναντίον τοῦ δογματισμοῦ, τόσο στὸν τόπο μας ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικόν, ὑπάρχουν ἄτομα ποὺ, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι καταπολεμοῦν τὴν τυφλὴ ἀντιγραφή τῆς σοβιετικῆς πείρας, ἀρنيοῦνται τὴ διεθνή σημασία τῆς βασικῆς πείρας τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, καὶ ποὺ, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἀναπτύσσουν μὲ δημιουργικὸ τρόπο τὸν μαρξισμὸ-λενινισμό, ἀρنيοῦνται τὴ σημασία τῆς γενικῆς ἀλήθειας τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Στάλιν καὶ οἱ παλιοὶ ἡγέτες μερικῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν διέπραξαν τὸ σοβαρὸ σφάλμα νὰ παραβιάσουν τὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία, ὠρισμένα ἀσταθῆ στοιχεῖα στὶς γραμμὲς τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, προσπαθοῦν, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἀναπτύσσουν τὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία, νὰ ἐξασθενήσουν ἢ νὰ ἀρνηθοῦν τὸν δημοκρατικὸ συγκεντρωτισμὸ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους, νὰ ἐξασθενίσουν ἢ νὰ ἀρνηθοῦν τὸν ἡγετικὸ ρόλο τοῦ Κόμματος.

Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου πρέπει νὰ συνδυάζει στενὰ τὴν δικτατορία πάνω στὶς ἀντεπαναστατικὲς δυνάμεις μὲ τὴν πιὸ πλατεῖα λαϊκὴ δημοκρατία, δηλαδὴ μὲ τὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καμμιά ἀμφιβολία σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου εἶναι ἰσχυρὴ καὶ μπορεῖ νὰ νικήσει τοὺς δυνατοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς

και εξωτερικούς, να αναλάβει το ιστορικό έργο της οικοδόμησης του σοσιαλισμού, ακριβώς επειδή είναι ή δικτατορία των εργαζόμενων μαζών πάνω στους εκμεταλλευτές, ή δικτατορία της πλειοψηφίας πάνω στη μειοψηφία, γιατί εξασφαλίζει στις πλατειές μάζες των εργαζόμενων μια δημοκρατία που δεν μπορεί να την πραγματοποιήσει καμιά αστική δημοκρατία. Χωρίς στενή σύνδεση με τις πλατειές μάζες των εργαζομένων, χωρίς τη δραστήρια υποστήριξη των τελευταίων, καμιά δικτατορία του προλεταριάτου δεν είναι δυνατόν να υπάρξει, ή τουλάχιστον, καμιά δικτατορία του προλεταριάτου δεν μπορεί να στεριώσει γερά. Όσο πιο πεισματώδης είναι ή ταξική πάλη, τόσο περισσότερο πρέπει το προλεταριάτο να στηρίζεται, με τον πιο αποφασιστικό και τον πιο πλήρη τρόπο, στις πλατειές λαϊκές μάζες και να υποκινεί την επαναστατική τους δραστηριότητα για να νικήσει τις δυνάμεις της άντεπανάστασης. Η πείρα του φλογεροῦ και μεγαλειώδους αγώνα των μαζών στη Σοβιετική Ένωση στην Οκτωβριανή Έπανάσταση και στον εμφύλιο πόλεμο, που ακολούθησε άμέσως την επανάσταση, επιβεβαίωσε έντελῶς αυτή την αλήθεια. Η «γραμμή των μαζών», για την οποία τόσο συχνά κάνει λόγο το Κόμμα μας, έχει άντληθεί ακριβώς από την πείρα της Σοβιετικής Ένωσης της περιόδου αυτής. Ο πεισματώδης αγώνας που έγινε στη Σοβιετική Ένωση στη διάρκεια αυτής της περιόδου βασιζόταν κυρίως στην άμεση δράση των λαϊκών μαζών και, φυσικά, ελάχιστα εΐταν δυνατόν να ακολουθήσει μιάν έντελῶς δημοκρατική γραμμή. Ύστερα από την εκμηδένιση των εκμεταλλευτριών τάξεων και την ουσιαστική εξάλειψη των δυνάμεων της άντεπανάστασης, ή δικτατορία του προλεταριάτου εξακολουθοῦσε να είναι αναγκαία για τα υπολείμματα της άντεπανάστασης στο έσωτερικό της χώρας (υπολείμματα που εΐταν αδύνατον να εξαφανιστούν, λόγω της ύπαρξης του ιμπεριαλισμού), αλλά ή αιχμή της έπρεπε να κατευθύνεται προπαντός έναντίον των εξωτερικών επιθετικῶν ιμπεριαλιστικῶν δυνάμεων. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, έπρεπε να αναπτύξομε και να τελειοποιήσομε προοδευτικά, στην πολιτική ζωή της χώρας, τις διάφορες δημοκρατικές μεθόδους, να ενισχύσομε την σοσιαλιστική νομιμότητα, να δυναμώσομε τον έλεγχο του λαοῦ πάνω στους κρατικούς οργανισμούς, να αναπτύξομε τις δημοκρατικές μεθόδους στη διοίκηση του κράτους και των επιχειρήσεων, να

συσφίξομε τούς δεσμούς ανάμεσα στους κρατικούς οργανισμούς και στη διοίκηση τών επιχειρήσεων, από τή μιὰ μεριά, και στη μάζες από τήν ἄλλη, νὰ παραμερίσομε τὰ ἐμπόδια πού θὰ εἶταν δυνατόν νὰ δυσχεραίνουν αὐτούς τούς δεσμούς, νὰ καταπολεμήσομε ἀκόμα πιό σταθερὰ τῖς γραφειοκρατικὲς τάσεις, ἀντὶ νὰ ἐπιμείνομε στὴν ὄξυνση τοῦ ταξικοῦ ἀγώνα ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάργηση τών τάξεων, καὶ νὰ ἐμποδίζομε ἔτσι τὴν ὑγιᾶ ἀνάπτυξη τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, ὅπως ἔκανε ὁ Στάλιν. Τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης εἶχε ἀπόλυτα δίκιο νὰ διορθώσει δραστήρια τὰ σφάλματα πού διέπραξε ὁ Στάλιν σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο.

Δὲν θὰ μπορούσαμε σὲ καμμιά περίπτωση νὰ ἐπιτρέψομε νὰ ἀντιπαρατίθεται ἡ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία πρὸς τὴν δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, οὔτε νὰ συγχέεται μὲ τὴν ἀστικὴ δημοκρατία. Τόσο ἀπὸ πολιτικὴ ἄποψη, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἄποψη, μοναδικὸ ἀντικείμενο τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας εἶναι νὰ ἐνισχύει τὴν ὑπόθεση τοῦ σοσιαλισμοῦ, πού εἶναι ὑπόθεση τοῦ προλεταριάτου καὶ ὅλων τών ἐργαζόμενων, νὰ κεντρίσει τὴ δραστηριότητά τους στὴν οἰκοδόμηση τοῦ σοσιαλισμοῦ, νὰ κεντρίσει τὴ δραστηριότητά τους στὸν ἀγώνα ἐναντίον ὅλων τών ἀντισοσιαλιστικῶν δυνάμεων. Συνεπῶς, ἂν ὑπάρχει μιὰ δημοκρατία πού μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ ἀντισοσιαλιστικὲς ἐνέργειες, πού μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ νὰ ἐξασθενήσει τὸν σοσιαλισμό, τέτοια «δημοκρατία» δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὴ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία.

Ὡστόσο, ὠρισμένοι ἀντιλαμβάνονται διαφορετικὰ αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ ἡ ἀντίδρασή τους ἀπέναντι στὰ γεγονότα τῆς Οὐγγαρίας τὸ ἐκφράζει αὐτὸ μὲ τὸν πιό χτυπητὸ τρόπο. Στὴν Οὐγγαρία, στὸ παρελθόν, τὰ δημοκρατικὰ δικαιώματα δὲν εἶταν πάντα σεβαστά, ἡ ἐπαναστατικὴ δραστηριότητα τών ἐργαζόμενων εἶχε ὑπονομευθεῖ, ἐνῶ οἱ ἀντεπαναστᾶτες δὲν εἶχαν χτυπηθεῖ ὅπως ἔπρεπε· ἔτσι, εὐκόλα μπόρεσαν νὰ ἐπωφεληθοῦν, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1956, ἀπὸ τὴν δυσἀρέσκεια τών μαζῶν καὶ νὰ ὀργανώσουν μιὰ ἐνοπλὴ ἐξέγερση. Αὐτὸ δείχνει ὅτι ἡ Οὐγγαρία δὲν εἶχε ἀκόμα ἐγκαθιδρύσει πραγματικὰ τὴ δικτατορία τῆς τοῦ προλεταριάτου. Ἀλλὰ πῶς ἔθεσαν, σὲ ὠρισμένες χῶρες, κομμουνιστὲς διανοούμενοι, τὸ ζήτημα, στὴν κρίσιμη στιγμὴ ὅπου ἡ Οὐγγα-

ρία βρισκόταν στο σταυροδρόμι ανάμεσα στην επανάσταση και στην άντεπανάσταση, στο σοσιαλισμό και στο φασισμό, στην ειρήνη και στον πόλεμο ; 'Αντι να θέσουν το ζήτημα της πραγματοποίησης της δικτατορίας του προλεταριάτου, έναντιώθηκαν στη σωστή ενέργεια της Σοβιετικής Ένωσης που θέλησε να βοηθήσει τις σοσιαλιστικές δυνάμεις στην Ούγγαρία· βάπτισαν «επανάσταση» την άντεπανάσταση και απαίτησαν από την εργατοαγροτική επαναστατική κυβέρνηση να τηρήσει τους κανόνες της «δημοκρατίας» απέναντι στους άντεπαναστάτες! Σε ώρισμένες σοσιαλιστικές χώρες, ώρισμένες εφημερίδες εξακολουθούν ως τα τώρα να διασύρουν ασύστολα τα επαναστατικά μέτρα των ούγγρων κομμουνιστών που αγωνίζονται ήρωικά μέσα στις πιο σκληρές συνθήκες, αλλά δεν προφέρουν λέξη, ή σχεδόν λέξη, για την έκστρατεια που όργάνωσε ή διεθνής αντίδραση έναντιον του κομμουνισμού, έναντιον του λαού και έναντιον της ειρήνης. Τί μαρτυρούν τα καταπληκτικά αυτά γεγονότα ; Μαρτυρούν ότι οι «σοσιαλιστές», που φλυαρούν για δημοκρατία έξω από τη δικτατορία του προλεταριάτου, υποστηρίζουν στην πραγματικότητα την αστική τάξη έναντιον του προλεταριάτου, υποστηρίζουν στην πραγματικότητα το καπιταλισμό έναντιον του σοσιαλισμού, μ' όλο που πολλοί απ' αυτούς δεν το αντιλαμβάνονται, ίσως. 'Ο Λένιν υπογράμμισε πολλές φορές ότι ή θεωρία της δικτατορίας του προλεταριάτου αποτελεί το πιο βασικό στο μαρξισμό· ή αναγνώριση της δικτατορίας του προλεταριάτου «συνιστά την πιο βαθειά διάκριση του μαρξιστή από τον κοινό μικρό (ή και μεγάλο) αστό»¹. Το 1919, ό Λένιν ζητούσε από την προλεταριακή έξουσία της Ούγγαρίας να χρησιμοποιήσει «άνελέητη, γρήγορη και άποφασιστική»² βία, για να καταστείλει τους άντεπαναστάτες· και δήλωνε επίσης πως «όποιος δεν το έχει καταλάβει αυτό, δεν είναι επαναστάτης· πρέπει να διώχνεται από τη θέση του ως άρχηγού ή συμβούλου του προλεταριάτου»². 'Απ' αυτά βλέπομε ότι εκείνος που, ξεκι-

¹ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : Τό Κράτος και ή επανάσταση. 'Εκλογή έργων, Τόμος Β', Μέρος πρώτο, σελ. 219, Ξενογλωσσες εκδόσεις, Μόσχα 1953.

² Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : Χαιρετισμός στους ούγγρους εργάτες, 'Εκλογή έργων, Τόμος Β', Μέρος δεύτερο, σελ. 208, Ξενογλωσσες εκδόσεις, Μόσχα, 1953.

νώντας απλώς από τα σφάλματα του Στάλιν στη τελευταία περίοδο της ζωής του και εκείνα των ηγετών της Ούγγαρίας στο παρελθόν, αποκρούει τις θεμελιακές θέσεις του μαρξισμού-λενινισμού για την δικτατορία του προλεταριάτου και συκοφαντεί αυτές τις θέσεις, χαρακτηρίζοντάς τες «σταλινισμό» και «δογματισμό», μπαίνει στο δρόμο της προδοσίας του μαρξισμού-λενινισμού, στο δρόμο της εγκατάλειψης της υπόθεσης της προλεταριακής επανάστασης.

Όσοι αποκρούουν τη δικτατορία του προλεταριάτου αρνιούνται επίσης την ανάγκη του συγκεντρωτισμού στη σοσιαλιστική δημοκρατία και τον ηγετικό ρόλο του Κόμματος του προλεταριάτου στο σοσιαλιστικό κράτος. Βέβαια, τέτοιες διαβεβαιώσεις δεν είναι καινούργιες για τους μαρξιστές-λενινιστές. Στην εποχή του αγώνα έναντι των άναρχικών, ο Ένγκελς τόνιζε κιόλας ότι σε κάθε κοινωνική οργάνωση, οποιαδήποτε κι' αν είναι αυτή, είναι απαραίτητο ένα ώρισμένο κϋρος και μια ώρισμένη ύποταγή, εφόσον υπάρχει μια συνδυασμένη δραστηριότητα. Οί σχέσεις κϋρος-αυτονομία έχουν σχετικό χαρακτήρα. Το πεδίο εφαρμογής τους αλλάζει ανάλογα με τις διάφορες φάσεις της κοινωνικής ανάπτυξης. Ο Ένγκελς έλεγε: «Είναι παράλογο να παριστάνομε την αρχή του κύρους σαν απόλυτα κακή, και την αρχή της αυτονομίας σαν απόλυτα καλή¹». Και παρακάτω έλεγε, ότι, όποιος επιμένει να υπερασπίζεται αυτή την παράλογη αντίληψη, στην πραγματικότητα «δέν κάνει άλλο παρά να υπηρετεί την αντίδραση»². Στη διάρκεια του αγώνα έναντι των μενσεβίκων, ο Λένιν αποκάλυψε καθαρά όλη την αποφασιστική σημασία, που έχει για την υπόθεση του προλεταριάτου, ή οργανωμένη ηγεσία του Κόμματος. Έπικρίνοντας, το 1920, τον «άριστο» κομμουνισμό της Γερμανίας, υπογράμμισε ότι «αυτό ίσοδυναμεί με πλήρη άφοπλισμό του προλεταριάτου, προς όφελος της αστικής τάξης. Αυτό ίσοδυναμεί ακριβώς, με το να κάνομε δικά μας τα ελαττώματα της μικροαστικής τάξης που είναι ή διασπορά, ή αμάθεια, ή ανικανότητα για άντοχή, για ένωση, για συνδυασμένες ενέργειες, ελαττώματα που θά

¹ Κ. ΜΑΡΞ και Φ. ΕΝΓΚΕΛΣ : *Έκλογή έργων*, Τόμος Α', σελ. 590, Ρωσική έκδοση.

² Κ. ΜΑΡΞ και Φ. ΕΝΓΚΕΛΣ : *Έκλογή έργων*, Τόμος Α', σελ. 591 Ρωσική έκδοση.

προκαλέσουν αναπόφευκτα τὸ χαμὸ κάθε ἐπαναστατικοῦ κινήματος τοῦ προλεταριάτου, φτάνει νὰ τὰ ἐνθαρρύνουμε»¹. Εἶναι, τάχα, ξεπερασμένες αὐτὲς οἱ θέσεις ; Μὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχύουν γιὰ τὶς εἰδικὲς συνθήκες ὠρισμένων χωρῶν ; Μήπως ἡ ἐφαρμογὴ τους θὰ προκαλοῦσε ἐπανάλειψη τῶν σφαλμάτων τοῦ Στάλιν ; Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι τὰ γεγονότα ἀπορρίπτουν παρόμοιους ἰσχυρισμούς. Οἱ θέσεις αὐτὲς τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ ἄντεξαν στὴ δοκιμασία τῆς ἱστορίας στὴ διάρκεια τῆς ἀνάπτυξης τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν· καὶ ὡς τώρα, δὲν βρέθηκε οὔτε μία περίπτωση ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἐξαίρεση. Τὰ σφάλματα τοῦ Στάλιν ἐξηγοῦνται ὄχι ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ στὶς κρατικὲς ὑποθέσεις, ὄχι ἀπὸ τὴν ἄσκηση τοῦ ἡγετικοῦ ρόλου, ποὺ ἀνέλαβε τὸ Κόμμα, ἀλλὰ ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Στάλιν παραβίασε σὲ ὠρισμένους τομεῖς καὶ ὡς ἓνα ὠρισμένο σημεῖο τὸν δημοκρατικὸ συγκεντρωτισμό, παραβίασε τὴν ἀρχὴ τῆς κομματικῆς ἡγεσίας. Ἡ σωστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ στὶς κρατικὲς ὑποθέσεις καὶ ἡ ἀπαραίτητη ἐνίσχυση τοῦ ρόλου τῆς κομματικῆς ἡγεσίας στὴν ὑπόθεση τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀποτελοῦν τὶς οὐσιώδεις ἐγγυήσεις ὅτι οἱ χῶρες τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, θὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἔνωση τῶν λαῶν τους, θὰ νικήσουν τοὺς ἐχθροὺς τους, θὰ ξεπεράσουν τὶς δυσκολίες καὶ θὰ γνωρίσουν μιὰ ρωμαλέα ἄνοδο. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, οἱ ἱμπεριαλιστὲς καὶ ὅλα τὰ ἀντεπαναστατικά στοιχεῖα ποὺ θέλουν νὰ βλάψουν τὴν ὑπόθεσή μας, ἀπαιτοῦν ἀδιάκοπα ἀπὸ μᾶς «φιλελευθερισμό», συγκεντρώνουν διαρκῶς τὶς δυνάμεις τους γιὰ νὰ ὑπονομεύσουν τὸν ἡγετικὸ μηχανισμό τῆς ὑπόθεσής μας, γιὰ νὰ συντρίψουν τὸ Κομμουνιστικὸ κόμμα, τὸν πυρῆνα τοῦ προλεταριάτου. Δὲν κρύβουν τὴν πολὺ μεγάλη ἱκανοποίησή τους γιὰ τὴν «κατάσταση ἀστάθειας» ποὺ δημιουργήθηκε τὸν καιρὸ αὐτὸ σὲ ὠρισμένες σοσιαλιστικὲς χῶρες, ἐξ αἰτίας παραβιάσεων τῆς πειθαρχίας στὸ Κόμμα καὶ στὸν κρατικὸ μηχανισμό καὶ ἐπωφελοῦνται ἀπ' αὐτὸ γιὰ νὰ ἐντείνουν τὶς ἀνατρεπτικὲς τους προσπάθειες. Αὐτὸ δείχνει πόση

¹ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ : Ἡ παιδικὴ ἀρρώστεια τοῦ κομμουνισμοῦ (ὁ «ἀριστερισμός»), *Ἐκλογὴ ἔργων*, Τόμος Β', Μέρος δεύτερο, σελ. 371-372, Ξενόγλωσσες ἐκδόσεις, Μόσχα, 1953.

σημασία πρέπει να δίνουμε, για την διαφύλαξη των ζωτικών συμφερόντων των λαϊκών μαζών, στην υπεράσπιση του κύρους του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, στην υπεράσπιση του ήγετικού ρόλου του Κόμματος. Είναι αναντίρρητο ότι η συγκεντρωποίηση στο σύστημα του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, πρέπει να στηρίζεται σε πλατειές δημοκρατικές βάσεις, και ότι η ήγεσία που άσκει το Κόμμα πρέπει να συντελείται σε στενή σύνδεση με τις λαϊκές μάζες. Όλες οι ανεπάρκειες που έχουν διαπιστωθεί απ' αυτή την άποψη, πρέπει να υποβληθούν σε κριτική και να διορθωθούν αποφασιστικά. Άλλα η κριτική αυτή δεν πρέπει να έχει άλλο σκοπό, παρά να ενισχύσει τον δημοκρατικό συγκεντρωτισμό, να ενισχύσει την κομματική ήγεσία από το Κόμμα και δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση, να φέρει την άταξία και τη σύγχυση στις γραμμές του προλεταριάτου, όπως θα το ήθελε ο έχθρός.

Άνάμεσα σ' εκείνους που προσπαθούν να αναθεωρήσουν τον μαρξισμό — λενινισμό υπό το πρόσχημα της καταπολέμησης του δογματισμού, υπάρχουν και εκείνοι που αρνιούνται καθαρά και ξάστερα να χαράξουν μία διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην δικτατορία του προλεταριάτου και στην δικτατορία της αστικής τάξης, ανάμεσα στο σοσιαλιστικό σύστημα και στο καπιταλιστικό σύστημα, ανάμεσα στο στρατόπεδο του σοσιαλισμού και στο στρατόπεδο του ιμπεριαλισμού. Σύμφωνα με την άποψή τους σε ώριμες αστικές χώρες, θα μπορούσε να οικοδομηθεί ο σοσιαλισμός χωρίς προλεταριακή επανάσταση που να καθοδηγείται από το Κόμμα του προλεταριάτου, και χωρίς να δημιουργηθεί κράτος που να καθοδηγείται από το Κόμμα του προλεταριάτου. Σύμφωνα με την άποψη τους ο κρατικός καπιταλισμός στις αστικές αυτές χώρες, είναι ήδη σοσιαλισμός, και μάλιστα, το σύνολο της ανθρώπινης κοινωνίας αρχίζει ήδη να «ένσωματώνεται» στο σοσιαλισμό. Όμως, την στιγμήν ακριβώς που επιδίδονται σε τέτοια προπαγάνδα, οι ιμπεριαλιστές έτοιμάζονται με πυρετώδη ρυθμό να «υπονομεύσουν» και να «συντρίψουν τις σοσιαλιστικές χώρες που έχουν δημιουργηθεί από πολλά χρόνια, και κινητοποιούν γι' αυτό το σκοπό όλες τις στρατιωτικές, οικονομικές, διπλωματικές και «ήθικες» δυνάμεις, καθώς και τους πράκτορες που μπορούν να κινητοποιήσουν. Οί άστοι

άντεπαναστάτες πού κρύβονται σ' αυτές τις χώρες ή πού έχουν φύγει στο έξωτερικό, προσπαθοῦν με ὅλα τὰ μέσα νὰ παλινορθώσουν τὸ παλιὸ καθεστῶς. Ἐν τὰ ἀναθεωρητικὰ ρεύματα ὑπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, οἱ ραδιουργίες τῶν ἰμπεριαλιστῶν, ἀντὶ νὰ ὠφελήσουν τὸν ρεβιζιονισμό, μαρτυροῦν τὴν χρεωκοποία του.

IV

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπείγοντα καθήκοντα τοῦ προλεταριάτου ὄλων τῶν χωρῶν, γιὰ τὴν ἀπόκρουση τῆς ἐπίθεσης τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, εἶναι ἡ ἐνίσχυση τῆς διεθνούς προλεταριακῆς ἀλληλεγγύης. Γιὰ νὰ ὑπονομεύσουν τὴν ὑπόθεση τοῦ κομμουνισμοῦ, οἱ ἰμπεριαλιστὲς καὶ οἱ ἀντιδραστικοὶ τῶν διαφόρων χωρῶν ἐκμεταλλεύονται τὰ στενὰ ἐθνικιστικὰ αἰσθήματα καὶ μιὰ ὠρισμένη ἔλλειψη σωστῆς κατανόησης τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος, πού παρατηρεῖται ἀνάμεσα σὲ διάφορους λαούς, γιὰ νὰ κτυπήσουν, με ὅλα τὰ μέσα, τὴν διεθνή ἀλληλεγγύη τοῦ προλεταριάτου. Οἱ συνεπεῖς προλετάριοι ἐπαναστάτες ὑπερασπίζονται σταθερὰ αὐτὴν τὴν ἀλληλεγγύη θεωρώντας τὴν σὰν ἓνα ἀγαθὸ πού ὑπηρετεῖ τὰ κοινὰ συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου ὄλων τῶν χωρῶν. Ὅσο γιὰ τὰ ἀσταθῆ στοιχεῖα, αὐτὰ δὲν παίρνουν σταθερὴ καὶ ξεκάθαρη θέση σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ του κιόλας, τὸ κομμουνιστικὸ κίνημα εἶταν ἓνα κίνημα διεθνές, γιὰτὶ μόνο οἱ συνδυασμένες προσπάθειες τῶν προλεταρίων ὄλων τῶν χωρῶν μποροῦν νὰ ἐπιτρέψουν ὥστε νὰ τεθεῖ τέρμα στὴν καταπίεση πού ἀσκεῖ ἡ συνασπισμένη παγκόσμια ἀστική τάξη καὶ νὰ ἱκανοποιηθοῦν τὰ κοινὰ τους συμφέροντα. Ἡ διεθνὴς ἀλληλεγγύη τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος συνέβαλε πολὺ στὴν ἀνάπτυξη τῆς προλεταριακῆς ἐπανάστασης στὶς διάφορες χώρες.

Ἡ νίκη τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπανάστασης στὴ Ρωσία ἔδωσε μιὰ νέα, ἰσχυρὴ ὠθηση στὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ διεθνούς προλεταριάτου. Στὴ διάρκεια τῶν τριάντα ἐννέα χρόνων πού ἀκολούθησαν τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση, τὸ διεθνές κομμουνιστικὸ κίνημα γνώρισε μεγαλειώδεις ἐπιτυχίες, καὶ ἔγινε μιὰ ἰσχυρὴ πολιτικὴ δύναμη σὲ παγκόσμια κλίμακα. Οἱ προλετάριοι ὀλόκληρου τοῦ κόσμου καὶ ὅσοι ποθοῦν τὴ χειραφέ-

τηση στηρίζουν τις ελπίδες τους για ένα ακτινοβόλο μέλλον της ανθρωπότητας, στο θρίαμβο αυτού του κινήματος.

Ἡ Σοβιετική Ἐνωση, πού εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ νικηφόρου σοσιαλισμοῦ καί, μέ τήν ἐμφάνιση τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, ἡ πιό ἰσχυρή χώρα αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου, ἔχει τήν πιό πλούσια πείρα, εἶναι ἱκανή νά δώσει τή μεγαλύτερη βοήθεια στοὺς λαοὺς τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν καί σ' ἐκεῖνες τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου, γι' αὐτό, παραμένει τώρα καί τριάντα ἐννέα χρόνια, τὸ κέντρο τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος. Ἡ κατάσταση αὐτὴ δὲν ὀφείλεται σὲ μιὰν αὐθαίρετη θέληση, ἀλλὰ εἶναι φυσιολογικὸς καρπὸς ἱστορικῶν συνθηκῶν.

Γιὰ τὸ συμφέρον τῆς κοινῆς ὑπόθεσης τοῦ προλεταριάτου τῶν διαφόρων χωρῶν, γιὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀπόκρουση τῆς ἐπίθεσης πού διεξάγει τὸ ἱμπεριαλιστικὸ στρατόπεδο — μέ ἐπικεφαλῆς τις Ἑνωμένες Πολιτεῖες — ἐναντίον τῆς ὑπόθεσης τοῦ σοσιαλισμοῦ, καί γιὰ μιὰ κοινὴ ἄνοδο, οἰκονομικὴ καί πολιτιστικὴ ὅλων τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν, πρέπει νά ἐνισχύομε ὅλο καὶ περισσότερο τὴν ἀλληλεγγύη τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου, πού κέντρο του εἶναι ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση.

Οἱ σχέσεις τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης ἀνάμεσα στὰ κομμουνιστικὰ κόμματα ὅλων τῶν χωρῶν εἶναι σχέσεις ἐντελῶς νέου τύπου στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Βέβαια, δὲν μπορεῖ νά μὴν παρουσιαστοῦν δυσκολίες, στὴν πορεία τῆς ἀνάπτυξης τῶν σχέσεων αὐτῶν. Τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα πρέπει νά ἐνωθοῦν, καί ταυτόχρονα νά διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησία τους. Ἡ ἱστορικὴ πείρα μαρτυρεῖ ὅτι ἂν δὲν συνδυαστοῦν σωστὰ οἱ δύο αὐτὲς πλευρὲς καί παραγνωριστεῖ ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη, δὲν μπορεῖ παρά νά γίνουν σφάλματα. Ὄταν τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα διατηροῦν μεταξὺ τους σχέσεις θεμελιωμένες στὴν ἰστοιμία καί πραγματοποιιοῦν τὴν ἐνότητα ἀποφάσεων καί ἐνεργειῶν μέ πραγματικὲς καί ὄχι καθαρὰ τυπικὲς, ἀνταλλαγὲς γνωμῶν, τότε ἡ ἀλληλεγγύη τους ἐνισχύεται καί ἀντίστροφα, ἂν σ' αὐτὲς τὶς σχέσεις ἓνα κόμμα ἐπιβάλλει τὶς γνώμεις του στὰ ἄλλα ἢ ἂν τὰ κόμματα ἀντικαταστήσουν τὶς ἀδελφικὲς συμβουλὲς καί τὴν ἀδελφικὴ κριτικὴ, μέ τὴν ἐπέμβαση στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, τότε ἡ ἀλληλεγγύη τους θὰ

κινδυνεύει. Δεδομένου ότι τα κομμουνιστικά κόμματα των σοσιαλιστικών χωρών έχουν πια τώρα την ευθύνη για τη διεύθυνση των υποθέσεων του κράτους, και επειδή οι σχέσεις ανάμεσα στα κόμματα συχνά επιδρούν άμεσα και στις σχέσεις ανάμεσα στις χώρες και στους λαούς, ή σωστή ρύθμιση αυτών των σχέσεων έγινε ένα ζήτημα που απαιτεί ακόμα μεγαλύτερη προσοχή.

Ο μαρξισμός — λενινισμός υποστήριζε πάντα την ανάγκη να συνδυάζεται ο προλεταριακός διεθνισμός με τον πατριωτισμό κάθε λαού. Τα κομμουνιστικά κόμματα πρέπει να διαπλάθουν τα μέλη τους και να διαπαιδαγωγούν το λαό σύμφωνα με το πνεύμα του διεθνισμού, γιατί τα πραγματικά έθνικά συμφέροντα όλων των λαών απαιτούν τη φιλική συνεργασία ανάμεσα στα έθνη. Από την άλλη πλευρά τα κομμουνιστικά κόμματα πρέπει να γίνουν οι έκφραστες των νομίμων συμφερόντων και των έθνικών αισθημάτων των λαών τους. Οι κομμουνιστές είχαν πάντα και μένουν άληθινοί πατριώτες. Ξέρουν πώς μόνο όταν εκφράζουν σωστά τα συμφέροντα και τα αισθήματα του έθνους τους, μπορούν να αποκτήσουν στον τόπο τους την πραγματική εμπιστοσύνη και αγάπη των πλατειών λαϊκών μαζών, να πραγματοποιήσουν αποτελεσματικά ανάμεσα σ' αυτές το έργο της διαπαιδαγώγησης στο πνεύμα του διεθνισμού και να συμβιβάσουν αρμονικά τα έθνικά αισθήματα και συμφέροντα των λαών των διαφόρων χωρών.

Για να ενισχυθεί ή διεθνής αλληλεγγύη των σοσιαλιστικών χωρών, τα κομμουνιστικά κόμματα αυτών των χωρών πρέπει να σέβονται αμοιβαία τα έθνικά συμφέροντα και συναισθήματα. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για το Κόμμα μιας μεγάλης χώρας, στις σχέσεις του με το Κόμμα μιας μικρότερης χώρας. Για να μην προκαλέσει την δυσαρέσκεια της μικρότερης χώρας, το Κόμμα μιας μεγαλύτερης χώρας πρέπει να φροντίζει διαρκώς να διατηρεί σχέσεις ισοτιμίας με το Κόμμα της μικρότερης χώρας. Ο Λένιν είχε δίκιο όταν υπογράμμισε «...το καθήκον του συνειδητού κομμουνιστικού προλεταριάτου όλων των χωρών, να δείχνει ιδιαίτερη φροντίδα και προσοχή απέναντι στις επιβιώσεις του έθνικού αισθήματος των χωρών και λαών, που στη διάρκεια μιας μακρόχρονης περιόδου ύφισταν-

ται τὴν καταπίεση. . .»¹

Ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ὁ Στάλιν ἐξεδήλωσε, στίς σχέσεις μὲ τὰ ἀδελφὰ κόμματα καὶ τὶς ἀδελφὲς χῶρες, μιὰ ὀρισμένη τάση συμβιβασμοῦ μεγάλου ἔθνους, τάση πού, στὴν πραγματικότητα συνίσταται στὴν παραγνώριση τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἰσότιμης θέσης τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων καὶ τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν στὴν διεθνή κοινότητα. Ἡ τάση αὐτὴ ὀφείλεται σὲ σαφῶς καθωρισμένα ἱστορικὰ αἴτια. Βέβαια, ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει στὴν στάση τῶν μεγάλων χωρῶν ἀπέναντι στίς μικρὲς, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει μιὰ ὀρισμένη ἐπίδραση συνηθειῶν, ριζωμένων ἀπὸ πολὺ καιρὸ· ἄλλωστε, δύσκολα μπορεῖ νὰ ἀποφύγει κανεὶς ὥστε οἱ νίκες πού κερδίζει ἓνα κόμμα ἢ μιὰ χώρα στὸ ἔργο τῆς ἐπανάστασης νὰ μὴν τὶς ἐμπνέουν ἓνα αἶσθημα ὑπεροχῆς.

Γι' αὐτό, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβάλλονται διαρκεῖς προσπάθειες γιὰ νὰ ὑπερنيκηθεῖ ἡ τάση πρὸς τὸ σωβινισμό μεγάλου ἔθνους, φαινόμενο πού δὲν παρατηρεῖται μόνο σὲ μιὰ χώρα. Ἄν ἡ χώρα Β εἶναι λιγότερο μεγάλη καὶ λιγότερο προηγμένη ἀπὸ τὴν χώρα Α, ἀλλὰ εἶναι πιὸ μεγάλη καὶ πιὸ προηγμένη ἀπὸ τὴν χώρα Γ, τότε ἡ χώρα Β, παρὰ τὶς μομφὲς γιὰ σωβινισμό μεγάλου ἔθνους πού ἀπευθύνει στὴν χώρα Α, δὲν παύει καὶ αὐτὴ νὰ συμπεριφέρεται πρὸς τὴν Γ σὰν μιὰ μεγάλη δύναμη. Ἐμεῖς, οἱ κινέζοι, πρέπει ἰδιαίτερα νὰ θυμόμαστε, πὼς τότε πού κυριαρχοῦσαν οἱ δυναστεῖες τῶν Χάν, τῶν Τάνγκ, τῶν Μίνγκ καὶ τῶν Τσινγκ καὶ ἡ χώρα μας ἐπίσης εἶταν μιὰ μεγάλη αὐτοκρατορία παρ' ὅλο πού στὴ διάρκεια ἑκατὸ περίπου χρόνων, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα, ἡ Κίνα, ἔγινε θῦμα ἐπιθέσεων καὶ μετατράπηκε σὲ μισοαποικιακὴ χώρα καὶ εἶναι καὶ σήμερα ἀκόμα καθυστερημένη στὸν οικονομικὸ καὶ πολιτιστικὸ τομέα, δὲν παύει ὥστόσο νὰ εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ὅταν ἄλλαξαν οἱ συνθήκες, ἡ τάση πρὸς τὸ συμβιβασμὸ μεγάλου ἔθνους θὰ ἀποτελέσει ἀσφαλῶς σοβαρὸ κίνδυνον ἂν δὲν λάβομε δραστήρια μέτρα γιὰ νὰ τὸν ἀποτρέψουμε. Πρέπει νὰ ποῦμε πὼς ὁ κίνδυνος αὐτὸς ἔχει ἀρχίσει ἤδη νὰ

¹ I. B. LENIN: Προσχέδιο θέσεων πάνω στὸ ἐθνικὸ καὶ τὸ ἀποικιακὸ ζήτημα. Ἐκλογή ἔργων, Τόμος Β', Μέρος δεύτερο, σελ. 480, Ξενογλωσσες ἐκδόσεις, Μόσχα, 1953.

έκδηλώνεται σέ ώρισμένα διοικητικά στελέχη μας. Γι' αυτό, τόσο μέ τήν απόφαση τοῦ 8ου Παγκινεζικοῦ Συνεδρίου τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος Κίνας ὅσο καί μέ τήν διακήρυξη τῆς κυβέρνησης τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Κίνας, τῆς 1ης Νοεμβρίου 1956, στοὺς κρατικοὺς ὑπαλλήλους μας μπῆκε τὸ καθῆκον νὰ καταπολεμήσουν αὐτὴν τὴν τάση τοῦ σωβινισμοῦ μεγάλου ἔθνους.

Ὡστόσο, ὁ σωβινισμὸς μεγάλου ἔθνους δὲν εἶναι τὸ μόνο ποὺ παραβιάζει τὴν διεθνῆ ἀλληλεγγύη τοῦ προλεταριάτου. Στὸ παρελθόν, οἱ μεγάλες χῶρες δὲν σέβονταν, καί μάλιστα καταπίεζαν τὶς μικρὲς χῶρες· καί οἱ τελευταῖες, πάλι, ἐκδῆλωναν δυσπιστία καί ἀκόμα καί ἐχθρότητα ἀπέναντι στὶς μεγάλες χῶρες. Οἱ δύο αὐτὲς τάσεις ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν, λιγότερο ἢ περισσότερο ἔντονες, ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς, καί ἀκόμα καί στὶς τάξεις τοῦ προλεταριάτου διαφόρων χωρῶν. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ ἐνισχύσουμε τὴν διεθνῆ ἀλληλεγγύη τοῦ προλεταριάτου, εἶναι ἀπαραίτητο, ἐνῶ πρῶτα θὰ κατανικήσουμε τὴν τάση τοῦ σωβινισμοῦ μεγάλου ἔθνους στὶς μεγάλες χῶρες, νὰ κατανικήσουμε ἐπίσης τὴν ἐθνικιστικὴ τάση τῶν μικρότερων χωρῶν. Τόσο στὶς μεγάλες ὅσο καί στὶς μικρὲς χῶρες, ἂν οἱ κομμουνιστὲς ἀντιτάξουν τὰ συμφέροντα τῆς χώρας καί τοῦ ἔθνους τους στὸ γενικὸ συμφέρον τοῦ διεθνοῦς προλεταριακοῦ κινήματος καί ἂν ταχθοῦν ἐναντίον τοῦ τελευταίου μέ τὸ πρόσημα ὅτι ὑπερασπίζονται τὰ πρῶτα· ἂν, στὴν πρακτικὴ δράση, ἀντὶ νὰ ὑπερασπίσουν ἄξια τὴ διεθνῆ ἀλληλεγγύη τοῦ προλεταριάτου, τὸ βλάπτουν, αὐτὸ θὰ εἶταν μεγάλο σφάλμα ἀπέναντι στὸν διεθνισμὸ καί στὸν μαρξισμὸ — λενινισμὸ.

Τὰ σφάλματα ποὺ διέπραξε ὁ Στάλιν εἶχαν προκαλέσει σοβαρὴ δυσἀρέσκεια στοὺς λαοὺς ὠρισμένων χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης: Ἀλλά, καί ἐδῶ ἀκόμα, οὔτε ἡ στάση ὠρισμένων ἀτόμων ἀπέναντι στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση εἶναι σωστὴ. Οἱ ἄστοι ἐθνικιστὲς δὲν παραμελοῦν τίποτα προκειμένου νὰ μεγαλοποιήσουν τὰ σφάλματα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης καί νὰ ἀμαυρώσουν τὰ ὅσα ἔχει προσφέρει. Προσπαθοῦν ἐπίμονα νὰ κάνουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴν ἀναρωτιοῦνται πῶς θὰ συμπεριφερόταν ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἀπέναντι σ' αὐτὲς τὶς χῶρες καί σ' αὐτοὺς τοὺς λαοὺς, ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση. Ἐμεῖς, οἱ κινέζοι κομμουνιστὲς, διαπιστώνομε μέ ζωερὴ ἰκα-

νοποίηση πώς τὰ κομμουνιστικά κόμματα τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας καταβάλλουν σοβαρὲς προσπάθειες νὰ σταματήσουν τὴν δραστηριότητα τῶν κακόβουλων στοιχείων ποὺ διαδίδουν ἀντισοβιετικὲς φήμες καὶ ὑποθάλλουν τὸν ἐθνικὸ ἀνταγωνισμό ἀνάμεσα στὶς ἀδελφὲς χῶρες· καὶ ὅτι τὰ κόμματα αὐτὰ ἀνέλαβαν νὰ ἐξαλείψουν τὶς ἐθνικιστικὲς προκαταλήψεις ποὺ ὑπάρχουν ἀκόμα σὲ ἓνα τμῆμα τῶν λαϊκῶν μαζῶν, καὶ ἀκόμα καὶ σὲ ὠρισμένα μέλη τοῦ Κόμματος. Εἶναι ἐντελῶς φανερό ὅτι αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἐπείγοντα μέτρα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν γιὰ νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ φιλικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες.

Ὅπως σημειώσαμε παραπάνω, ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, στὴν προηγούμενη περίοδο, ἀνταποκρινόταν στὶς γενικὲς γραμμὲς τῆς σὰ συμφέροντα τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου, σ' ἐκεῖνα τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν, σ' ἐκεῖνα ὄλων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου. Στὰ τριάντα ἐννέα τελευταῖα χρόνια, ὁ σοβιετικὸς λαὸς κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες καὶ δέχτηκε νὰ ὑποστῇ ἥρωικὲς θυσίες γιὰ νὰ βοηθήσει τὴν ὑπόθεση τῶν λαῶν τῶν διαφόρων χωρῶν. Τὰ σφάλματα ποὺ διέπραξε ὁ Στάλιν δὲν μειώνουν σὲ τίποτα τὶς ἱστορικὲς ὑπηρεσίες τοῦ μεγάλου σοβιετικοῦ λαοῦ.

Οἱ προσπάθειες τῆς σοβιετικῆς κυβέρνησης νὰ βελτιώσει τὶς σχέσεις τῆς μὲ τὴν Γιουγκοσλαβία, ἡ δήλωση τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1956 τῆς κυβέρνησης τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης καὶ οἱ διαπραγματεύσεις τῆς μὲ τὴν Πολωνία, τὸν Νοέμβριο τοῦ 1956, δείχνουν τὴν σταθερὴ ἀπόφαση τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης καὶ τῆς Σοβιετικῆς κυβέρνησης νὰ ἐξαλείψουν ὀριστικὰ στὶς διεθνεῖς σχέσεις τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος. Ὅλες αὐτὲς οἱ πράξεις τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης ἀποτελοῦν σημαντικὴν συμβολὴ στὴν ἐνίσχυση τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης τοῦ προλεταριάτου.

Εἶναι ὀλοφάνερο πὼς σήμερα, ποὺ οἱ ἱμπεριαλιστὲς διεξάγουν λυσσαλέα ἐπίθεση ἐναντίον τῶν κομμουνιστικῶν γραμμῶν ὄλων τῶν χωρῶν, τὸ προλεταριάτο ὅλου τοῦ κόσμου ὀφείλει, εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ ἐνισχύσει ἀποφασιστικὰ τὴν ἀμοιβαία ἀλληλεγγύη. Καθὼς ἀντιμετωπίζομε ἓναν ἰσχυρὸ ἐχθρό, κάθε λόγος, κάθε πράξη, μὲ ὀποιοδήποτε ὄνομα καὶ ἂν παρουσιάζεται, καὶ ποὺ θέτει σὲ κίνδυνο τὴν συνοχὴ τῶν διεθνῶν κομμου-

νιστικῶν γραμμῶν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κερδίσει τὴν συμπάθεια τῶν κομμουνιστῶν καὶ τῶν ἐργαζόμενων ὄλων τῶν χωρῶν.

Ἡ ἐνίσχυση τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης τοῦ προλεταριάτου, μὲ κέντρο τὴν Σοβιετικὴ Ἑνωση, δὲν ἀνταποκρίνεται μόνο στὰ συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου ὄλων τῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ σ' ἐκεῖνα τοῦ κινήματος γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία ὄλων τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν καὶ τῆς παγκόσμιας εἰρήνης. Οἱ πλατειῆς λαϊκὲς μάζες τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, εὐκόλα θὰ καταλάβουν, ἀπὸ τὴν δική τους πείρα, ποιοὶ εἶναι οἱ ἐχθροὶ τους καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ φίλοι τους. Ἔτσι, ἡ ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ, ἐναντίον τοῦ λαοῦ καὶ ἐναντίον τῆς εἰρήνης, ποὺ ἔχει ἐξαπολύσει ὁ ἱμπεριαλισμός, ἐλάχιστη ἀπήχηση μπορεῖ νὰ βρεῖ, καὶ πάλι, μόνο σὲ μιὰ φοῦχτα ἀνθρώπων ἀνάμεσα στὸν πληθυσμὸ τῶν ἠπείρων αὐτῶν, ποὺ ξεπερνᾷ τὸ ἕνα δισεκατομμύριο κατοίκων. Τὰ γεγονότα μαρτυροῦν ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωση, ἡ Κίνα, οἱ ἄλλες σοσιαλιστικὲς χῶρες καὶ τὸ ἐπαναστατικὸ προλεταριάτο τῶν ἱμπεριαλιστικῶν χωρῶν, εἶναι πιστοὶ ὑποστηρικτὲς τοῦ ἀγῶνα τῆς Αἰγύπτου ἐναντίον τῆς ἐπίθεσης, καὶ τοῦ κινήματος ἀνεξαρτησίας τῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς.

Οἱ σοσιαλιστικὲς χῶρες, τὸ προλεταριάτο τῶν ἱμπεριαλιστικῶν χωρῶν καὶ οἱ χῶρες ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἐθνική τους ἀνεξαρτησία, οἱ τρεῖς αὐτὲς κατηγορίες δυνάμεων, ἔχουν κοινὰ συμφέροντα στὴν μάχη ποὺ δίνουν ἐναντίον τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ· ἡ ἀλληλοὑποστήριξή τους ἀποκτᾷ μεγάλη σημασία γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας καὶ τῆς παγκόσμιας εἰρήνης. Οἱ ἱμπεριαλιστικὲς ἐπιθετικὲς δυνάμεις δημιούργησαν καὶ πάλι μιὰ ὀρισμαμένη ἔνταση στὶς διεθνεῖς σχέσεις. Ὡστόσο, χάρη στὸν κοινὸ ἀγῶνα τῶν τριῶν δυνάμεων ποὺ προαναφέραμε καὶ στὶς συνδυασμένες προσπάθειες ὄλων τῶν ἄλλων φιλειρηνικῶν δυνάμεων τοῦ κόσμου, μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μιὰ νέα χαλάρωση. Οἱ ἱμπεριαλιστικὲς ἐπιθετικὲς δυνάμεις δὲν κέρδισαν τίποτα ἀπὸ τὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου· ἀντίθετα δέχτηκαν ἕνα ἰσχυρὸ ἀπαντητικὸ πλῆγμα. Χάρη στὴν βοήθεια τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων πρὸς τὸν Οὐγγρικό λαό, τὰ σχέδια τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ποὺ ἀπέβλεπαν στὴν ἐγκατάσταση ἐνὸς πολεμικοῦ προγεφυρώματος στὴν Ἀνατολικὴ Εὐρώπη καὶ στὴ διά-

σπαση τῆς συνοχῆς τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, ματαιώθηκαν καὶ αὐτά. Οἱ σοσιαλιστικὲς χῶρες συνεχίζουν τὶς προσπάθειές τους γιὰ μιὰ εἰρηνικὴ συνύπαρξη μὲ τὴ κεφαλαιοκρατικὲς χῶρες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν διπλωματικῶν, οἰκονομικῶν καὶ πολιτιστικῶν σχέσεων, γιὰ τὴ ρύθμιση τῶν διεθνῶν διαφορῶν μὲ εἰρηνικὲς διαπραγματεύσεις, ἐναντίον τῆς προπαρασκευῆς ἑνὸς νέου παγκοσμίου πολέμου, γιὰ τὴν ἐπέκταση τῆς ζώνης εἰρήνης σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμον καὶ τῆς σφαίρας ἐφαρμογῆς τῶν πέντε ἀρχῶν τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξης. Ὅλες αὐτὲς οἱ προσπάθειες θὰ κερδίζουν ἀναπόφευκτα τὴ συμπάθεια ἑνὸς ὅλου καὶ μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ καταπιεζόμενων ἐθνῶν καὶ φιλειρηνικῶν λαῶν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Ἡ ἐνίσχυση τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης τοῦ προλεταριάτου θὰ βοηθήσει ὥστε οἱ πολεμοχαρεῖς ἱμπεριαλιστὲς νὰ ἀποτολμήσουν ἀκόμα λιγότερο ἕναν ἀπερίσκεπτο τυχοδιωκτισμό. Μ' ὅλο πὺ ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἀντιτίθεται ἀκόμα ὡς τώρα στὶς προσπάθειες αὐτὲς, οἱ δυνάμεις τῆς εἰρήνης θὰ νικήσουν τελικὰ τὶς δυνάμεις τοῦ πολέμου.

*

Ἡ ἱστορία τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος, ἂν τὴν ὑπολογίσουμε ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς Πρώτης Διεθνοῦς, τὸ 1864, δὲν ἔχει παρὰ ἐνενηντα δύο χρόνια. Σὲ ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδο τὸ κίνημα, στὸ σύνολό του, μ' ὅλο πὺ γνώρισε ἀνόδους καὶ ὑποχωρήσεις, παρουσίασε πολὺ γρήγορη ἐξέλιξη. Στὴν περίοδο τοῦ Πρώτου παγκοσμίου πολέμου, ἐμφανίσθηκε ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση, πὺ κατέχει τὸ ἕνα ἕκτο τῆς γήινης σφαίρας. Ὑστερα ἀπὸ τὸν Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ἐμφανίσθηκε τὸ σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο, πὺ ἀγκαλιάζει τώρα τὸ ἕνα τρίτο τοῦ παγκόσμιου πληθυσμοῦ. Ὅταν οἱ σοσιαλιστικὲς χῶρες διέπραξαν ὠρισμένα σφάλματα, οἱ ἐχθροὶ μας χάρηκαν, ἐνῶ ὠρισμένοι σύντροφοι καὶ φίλοι μας λυπήθηκαν· μερικοὶ, μάλιστα, ἀπὸ αὐτοὺς ἔνοιωσαν δισταγμοὺς σχετικὰ μὲ τὶς προοπτικὲς τῆς ὑπόθεσης τοῦ κομμουνισμοῦ. Ὡστόσο, δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἐπαρκὲς λόγος ὥστε νὰ χαίρονται οἱ ἐχθροὶ μας, ἢ νὰ θλιβονται καὶ νὰ κλονίζονται οἱ φίλοι μας. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία πὺ τὸ προλεταριάτο ἀνέλαβε τὴ διεύθυνση τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους· καὶ μόνο τώρα καὶ μερικὰ χρόνια,

καί σέ ώρισμένες χῶρες· καί στήν παλιότερη, μόλις τώρα καί μερικὲς δεκάδες χρόνια. Δέν μπορούμε, λοιπόν, νὰ ἀπαιτήσομε ἀπὸ τὸ προλεταριάτο νὰ μὴ σημειώσῃ καμμιά ἀποτυχία προσωρινῆς καί μερικῆς σημασίας· ὑπῆρξαν ὄχι μόνο στὸ παρελθόν, ἀλλὰ καί στὸ παρόν, καί θὰ ὑπάρξουν καί στὸ μέλλον. Ἄλλὰ οὔτε ἓνας διορατικὸς ἄνθρωπος δέν θὰ νοιώσῃ ἀπογοήτευση γι' αὐτό, οὔτε θὰ πέσει στήν ἀπαισιοδοξία. Ἡ ἥττα, εἶναι ἡ μητέρα τῆς ἐπιτυχίας. Μερικῆς καί προσωρινῆς σημασίας, οἱ σημερινὲς ἀποτυχίες πλουτίζουν τὴν πολιτικὴν πείρα τοῦ διεθνοῦς προλεταριάτου καί προπαρασκευάζουν τὶς συνθήκες πού θὰ ἐπιτρέψουν τεράστιες ἐπιτυχίες στὰ προσεχῆ χρόνια. Ἄν τὶς συγκρίνομε μὲ τὴν ἱστορία τῶν ἀστικῶν ἐπαναστάσεων τῆς Ἀγγλίας καί τῆς Γαλλίας, οἱ ἀποτυχίες τῆς ὑπόθεσής μας εἶναι τελειῶς ἀσήμαντες. Ἡ ἀστικὴ ἐπανάσταση τῆς Ἀγγλίας ἐγένετο στὰ 1640. Ἄλλὰ ἀφοῦ νικήθηκε ὁ βασιλιάς, ἦρθε ἡ δικτατορία τοῦ Κρόμβελλ· καί ὕστερα, στὰ 1660, παλινρθώθηκε ὁ παλιὸς βασιλικὸς οἶκος. Καί μόνο τὸ 1688, τότε πού τὸ ἀστικὸ κόμμα ἔκανε πραξικόπημα καί πῆγε νὰ βρεῖ ἀπὸ τὶς Κάτω Χῶρες, ἓνα βασιλιά πού εἰσέβαλε, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ναυτικῶν του δυνάμεων, στὸ ἀγγλικὸ ἔδαφος, σταθεροποιήθηκε ἡ δικτατορία τῆς ἀγγλικῆς ἀστικῆς τάξης. Στὰ ὀγδόντα ἕξ χρόνια, ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού ξέσπασε ἡ Γαλλικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1789, ὡς τὰ 1875, χρόνον τῆς γέννησης τῆς Γ' Δημοκρατίας, ἡ ἀστικὴ ἐπανάσταση τῆς Γαλλίας πέρασε μιὰ περίοδο ἐξαιρετικὰ θυελλώδη· ταλαντευόταν μὲ γρήγορο ρυθμὸ ἀνάμεσα στήν πρόοδο καί στήν ἀντίδραση, ἀνάμεσα στήν δημοκρατία καί στήν μοναρχία, ἀνάμεσα στήν ἐπαναστατικὴ τρομοκρατία καί στήν ἀντεπαναστατικὴ τρομοκρατία, ἀνάμεσα στὸν ἐμφύλιον πόλεμον καί στὸν πόλεμον μὲ ἄλλες χῶρες, ἀνάμεσα στήν κατάκτηση ξένων ἐδαφῶν καί στήν συνθηκολόγησιν μὲ ξένα κράτη. Μ' ὅλο πού ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση ὑπέστη τὴν πίεσιν τῶν συνασπισμένων ἀντιδραστικῶν δυνάμεων ὅλου τοῦ κόσμου, ἡ ἐξέλιξις τῆς εἶταν, στὸ σύνολόν της, πολὺ πῖο ἐπιτυχημένη καί πῖο κανονικὴ. Αὐτὸ μαρτυρεῖ τὴν χωρὶς προηγούμενον ζωτικότητα τοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος. Παρὰ τὶς ὀρισμέναις ἀποτυχίες πού γνώρισεν τὸν τελευταῖον καιρὸν τὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸν κίνημα, μπορέσαμε νὰ ἀντλήσομε ἓνα σωρὸν χρήσιμα μαθήματα ἀπ' αὐτό. Διορθώσαμε καί διορθώνομε τὰ σφάλματα

πὸ ἔγιναν στὶς γραμμὲς μας, σφάλματα πὸ πρέπει νὰ διορθωθοῦν. Ὅταν διορθωθοῦν τὰ σφάλματα, τότε θὰ εἶμαστε ἀκόμη πιὸ ἰσχυροὶ καὶ πιὸ ἑνωμένοι. Ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι περιμένουν οἱ ἐχθροὶ μας, ἡ ὑπόθεση τοῦ προλεταριάτου θὰ προοδεύσει ἀκόμα περισσότερο ἀντὶ νὰ πισοδρομήσει.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τύχη τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, τὰ πράγματα παρουσιάζονται ἐντελῶς διαφορετικά. Ἐκεῖ, στὸν ἱμπεριαλιστικὸ κόσμον, ὑπάρχουν βασικὲς συγκρούσεις συμφερόντων μεταξὺ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ τῶν καταπιεζόμενων ἐθνῶν, ἀνάμεσα στὶς ἴδιες τὶς ἱμπεριαλιστικὲς χῶρες, ἀνάμεσα στὴν κυβέρνησι καὶ στὸ λαὸ τῶν ἱμπεριαλιστικῶν αὐτῶν χωρῶν. Οἱ συγκρούσεις αὐτὲς δξύνονται ὅλο καὶ περισσότερο, καὶ δὲν ὑπάρχει γιὰ τρὸς γιὰ νὰ γιαιτρέψει αὐτὴν τὴν ἀρρώστεια.

Βέβαια, ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις, τὸ νεογέννητο σύστημα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου γνωρίζει ἀκόμα πολλὰς δυσκολίες καὶ ἀδυναμίες. Ἀλλὰ ἡ κατάστασι, σήμερα, εἶναι πολὺ καλύτερη παρὰ τὴν ἐποχὴ ὅπου ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσι ἀγωνιζόταν μόνη. Ἄλλωστε, ὑπάρχει τίποτα τὸ καινούργιο, πὸ νὰ μὴν συναντᾷ δυσκολίες καὶ νὰ μὴν παρουσιάζει ἀδυναμίες; Ἐκεῖνο πὸ ἔχει σημασία, εἶναι τὸ μέλλον. Ὅσο δύσκολος καὶ ἂν εἶναι ὁ δρόμος μπροστὰ μας, ἡ ἀνθρωπότητα θὰ πετύχει τελικὰ τὸ φωτεινὸ σκοπὸ, τὸν κομμουνισμό. Δὲν ὑπάρχει δύναμη πὸ νὰ μπορεῖ νὰ τὴν ἐμποδίσει.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

- | | |
|---|--------|
| 1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΙΡΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟ-
ΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ | Σελ. 7 |
| 2. ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΙΡΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑ-
ΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ | » 27 |

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ «ΚΟΝΤΟΥ»
(ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 39) ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑ-
ΣΜΟ ΤΩΝ «ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΚΔΟ-
ΣΕΩΝ» (ΚΑΤ'ΡΗ 2 — ΑΘΗΝΑΙ)